

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 10

ANDRA KAMMAREN

1966

3—9 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 3 mars

	Std
Svar på frågor av:	
herr Lorentzon ang. viss ändring av namnlagen.....	5
herr Holmberg ang. återbetalningen av stödlån till jordbrukare...	6
herr Nilsson i Bästekille ang. statsbidrag för åstadkommande av betesmarker.....	8
herr Nilsson i Gävle ang. längden på långtradarfordon.....	10
Interpellationer av:	
herr Persson i Heden ang. väg- och brobyggandet.....	11
herr Tobé ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen	12
herr Lorentzon ang. höjning av yrkesskadelivräntor	13
herr Carlshamre ang. intagningen i gymnasium och fackskola, m. m.	13
herr Westberg ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna	15
Meddelande om enkel fråga av herr Westberg ang. igångsättande av arbetet på den beslutade trälfiskehamnen i Ljusne.....	16

Fre dagen den 4 mars

Svar på interpellationer av:	
herr Wiklund ang. stöd åt apartheidpolitikens offer.....	16
herr Fridolfsson i Stockholm ang. bordsbön vid barndaghem.....	24
Interpellationer av:	
fru Nettelbrandt ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafik-situationer i Stockholms skärgård.....	30
herr Hedlund ang. åtgärder för att skapa ett fastare penningvärde	31

Tisdagen den 8 mars

Interpellationer av:	
herr Rimmerfors ang. tobaksreklamen, m. m.....	33

	Sid.
herr Persson i Heden ang. jordbrukets rationaliseringsutveckling och konkurrenskraft	34
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Agnäs ang. vissa verkningar av den planerade regleringen av Abelvattnet i Tärna	36
herr Nilsson i Agnäs ang. den fortsatta handläggningen av ärendet om Vindelälvens utbyggnad	36

Onsdagen den 9 mars

Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde:	
Rikspolisstyrelsen: Avlöningar	37
Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.	39
Lokala polisorganisationen: Avlöningar	42
Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar	54
Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	56
Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.	58
Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	60
Ersättningar till övervakare	62
Utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde:	
Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet	62
Anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen	63
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m.	65
Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.	70
Beskattningen av reservbefälspremier	91
Arvs- och gåvobeskattningen	92
Obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.	103
Fria resor till hemorten för inackorderade skolelever	104
Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.	106
Ändringar i vägtrafikförordningen	110
Formerna för beslut om jaktvårdsområde	121
En ny jaktlagstiftning	124
Fortsatt koncession för mindre eldistributionsföreningar	127
Samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet	128
De ensamståendes problem	129

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 mars

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, rörande utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde	37
— nr 7, rörande utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde	62
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 6, ang. avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.	70
— nr 8, om rätt till avdrag vid beskattningen för lagfartskostnader	91
— nr 9, ang. beskattningen av reservbefälspremier	91
— nr 11, rörande arvs- och gåvobeskattningen	92
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 11, om anpassning för mindre företag av aktiebolagslagstiftningen	103
— nr 12, om en översyn av barnavårdsmannainstitutionen	103
— nr 13, om återfående av överskjutande insatskapital i ekonomisk förening	103
— nr 14, ang. obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.	103
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1965 vid dess fyrtionde sammanträde fattade beslut	104
— nr 13, ang. rätten till änkepension inom den allmänna tilläggs-pensioneringen	104
— nr 14, om fria resor till hemorten för inackorderade skolelever	104
— nr 15, om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.	106
— nr 16, om studiestöd under sommaren	110
— nr 17, om höjd åldersgräns för bidragsförskott	110
— nr 18, ang. abortförebyggande verksamhet	110
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. ändringar i vägtrafikförordningen	110
— nr 9, ang. formerna för beslut om jaktvårdsområde	121
— nr 10, om en ny jaktlagstiftning	124
— nr 11, om slopande av kravet på särskild ursprungsmärkning beträffande varor framställda i nordiskt land	127
— nr 12, om fortsatt koncession för mindre eldistributionsföreningar	127
— nr 13, om samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet	128
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. de ensamståendes problem	129

Torsdagen den 3 mars

Kl. 16.30

§ 1

Svar på fråga ang. viss ändring av namn-
lagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig, om jag överväger att förelägga riksdagen förslag om sådan ändring av namnlagen, att full likställighet mellan makarna i ett äktenskap i detta fall uppnås.

I samband med att 1963 års riksdag antog namnlagen avskog riksdagen första lagutskottets hemställan om utredning av förutsättningarna för sådan ändring i namnlagen, att makar genom anmälningsförfarande kunde som gemensamt släktnamn anta hustruns namn som ogift. Utskottets hemställan grundade sig bl. a. på önskemålet om likställighet mellan makar i namnrättsligt hänseende. I den av riksdagen bifallna reservationen till utskottets hemställan anfördes bl. a., att sådana mera formella likställighetssynpunkter av praktiska skäl fick tillmätas begränsad vikt inom ett namnskick, som på traditionell grund låter mannens namn normalt bestämma familjens. Med hänsyn till riksdagens ställningstagande har jag inte funnit anledning överväga något förslag om ändring av namnlagen i den riktning herr Lorentzon åsyftar.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Samtidigt som jag framför mitt tack till statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min fråga, måste jag dock uttala min

besvikelse över innehållet i svaret. Jag förstår ju mycket väl att justitieministern stöder sig på det beslut som riksdagen fattade 1963, men jag är inte helt överens om att det här gäller bara formella likställighetsgrunder. Det var ju på det sättet att när frågan om en ny namnlag avgjordes i riksdagen 1963, så var det ändå en bred opinion i denna kammare som ville ha en utredning. Om jag inte har läst fel var det 63 röster för den utredning som utskottsmajoriteten föreslog. Denna opinion har ju också sedan dess växt bland folket ute i landet och även varit föremål för debatt i pressen: en opinion för en ändring av huvudregeln i namnlagen när det gäller äkta makars släktnamn inom äktenskapet. Nuvarande ordning, liksom mycket annat i detta sammanhang, är ju en kvarleva från gångna tider när mannen var kvinnans målsman och förmyndare. Dessa missförhållanden kommer säkerligen med tiden att ändras; frågan är dock hur länge vi skall behöva vänta.

När jag, herr talman, ställde denna fråga, gjorde jag det därför, att jag för det första anser att den gamla huvudregeln, att mannens släktnamn skall slå igenom och bli familjens namn, tillhör det förgångna, och för det andra att jag anser att denna huvudregel är diskriminerande för kvinnan i namnrättsligt avseende och att den med det snaraste, ju förr dess hellre, bör rensas ut i ett land som vårt. Jag är, herr talman, helt av den bestämda uppfattningen att den huvudregeln bör gälla, att båda makarna i ett äktenkap har rätt att vid äktenkapets ingående välja vilkendera makens släktnamn som makarna skall bära under äktenkapet. Därmed ges, i ett fall som detta, full lik-

Svar på fråga ang. återbetalningen av stödlån till jordbrukare

ställighet mellan makarna i äktenskapet.

Det skulle ha varit mycket tillfredsställande, måste jag säga, om justitieministern kunnat ge ett löfte om att han är beredd att tillsätta en utredning i denna fråga.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Man kan ju diskutera om hur utbredd en opinion är. Herr Lorentzon sade att det var 63 ledamöter i andra kammaren som röstade för en sådan ändring som han själv vill ha. Jag håller i min hand förteckningen över andra kammarens ledamöter 1966, och den utvisar att det finns 233 ledamöter i kammaren. Det kan väl inte vara så stor skillnad mellan antalet nu och antalet 1963.

Men, herr Lorentzon, detta är inte bara en principfråga, det är också en praktisk fråga. Man måste ha ett något så när stabilt namnskick. I ett ordnat samhälle är det absolut nödvändigt att ha olika sorters register över medborgarna. Vi är alla införda i folkbokföringsregistret. Det finns också andra register, som de flesta av oss är införda i, t. ex. alla som betalar skatt. Tyvärr måste vi även föra en del register som bara vissa medborgare förs in i. Det är väl en utopi att man i vår tid skulle kunna avskaffa polisväsen, domstolar och fångvård. Vi måste alltså föra vissa register över vissa medborgare. Skulle vi ha fullkomlig principlöshet när det gäller antagandet av släktnamn bleve det nog ganska svårt att över huvud taget föra sådana register.

Herr **LORENTZON** (k):

Herr talman! När frågan avgjordes i denna kammare avgavs 145 röster för reservationen och 63 röster för utskottets hemställan. Det var den sistnämnda siffran jag citerade i mitt första anförande.

Enligt min mening innebär det en

diskriminering av den gifta kvinnan att vi fortfarande tillämpar principen att hon skall bära mannens namn. Detsamma gäller vårt socialförsäkringssystem, som bygger på att mannen skall betraktas som kvinnans målsman och förmyndare, och den så kallade huvudförsörjningsregeln, enligt vilken det förutsätts att mannen är familjens huvudförsörjare. Det är många år sedan lagen »hatt till och huva ifrån» gällde i vårt land. Först 1921 gavs kvinnan laglig rätt att ha mannens namn. Tidigare existerade ingen sådan ovillkorlig lag och rätt. Så sent som 1963 antogs den namnlag, som vi nu talar om och som erkänner kvinnans ovillkorliga rätt att, om hon så önskar, behålla sitt namn i äktenskapet.

För att man enligt namnlagen skall kunna tala om full likställighet i äktenskapet anser jag att makarna bör ges rätt att själva avgöra vems släktnamn de vill bära, mannens eller kvinnans. Det kan inte anses vara en formell sak. För mig är det en rent principiell fråga, nämligen likställighet mellan kvinna och man i äktenskapet när det gäller namnlagen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Karlssons i Huddinge fråga angående handläggningen av förpassningsärenden inom statens utlänningskommission och herr Westbergs fråga angående det statliga lokaliseringsstödet icke komme att besvaras vid dagens sammanträde.

§ 3

Svar på fråga ang. återbetalningen av stödlån till jordbrukare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har frå-

Svar på fråga ang. återbetalningen av stödlån till jordbrukare

gat mig, om jag överväger att vidta åtgärder i syfte att lindra — och i vissa fall helt slopa — återbetalningsskyldigheten för stödlån.

De stödlån till jordbrukare som frågan avser uppgick ursprungligen till totalt ca 134 milj. kr. och omfattade den 31 januari i år ett utestående belopp av 12,7 milj. kr. fördelat på 7 724 lån. Lånen avsåg skördeskadador under 1950-talet och vid sidan av lånen utbetalades bidrag som sammanlagt översteg 100 milj. kr.

Riksbanken kan vid särskilda skäl förlänga amorteringstiden från normalt 5 år till högst 10 år eller i undantagsfall högst 15 år samt bevilja tillfälligt anstånd med betalning. Av sociala skäl kan riksbanken avstå från indrivningsåtgärder. När så erfordras för att syftet med stödlånet ej skall förfelas, kan fordran efterges.

Jag vill erinra om att riksdagen behandlat denna fråga senast år 1962 på grund av motionsyrkanden om generösare regler för befrielse från återbetalningsskyldighet. Riksdagen biföll ej dessa yrkanden. Några nya omständigheter synes ej ha framkommit som ger anledning till en omprövning av gällande regler.

Vidare anförde:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret.

Nej, jag kan inte anföra några nya omständigheter, som skulle kunna få jordbruksministern på bättre tankar. Jag tycker att de skäl som anförts tidigare är starka nog, och de har väl så småningom förstärkts, bl. a. därigenom att det förflutit det ena året efter det andra med stora svårigheter för de jordbrukare som för mycket lång tid sedan drabbades av dessa olyckor.

Det har över huvud taget alltid varit svårt att finna lämpliga former för skydd åt dem som skall svara för lan-

dets behov av jordbruksprodukter. Även sedan det numera ordnats med en skördeskadeförsäkring, som samhället bidrar till med ganska stora belopp — jag vill minnas att det rör sig om 20 miljoner kronor i årets budget — fungerar det hela långt ifrån tillfredsställande. Det framgick bl. a. av debatten i fjol, att det blir orättvisor av olika slag i alla delar av landet. Men redan då påtalades av ett par representanter för Norrland, att det finns geografiska särdrag som måste beaktas, om inte skördeskadestycket skall få vissa drag av mannamån, något som knappast varit avsett. Det sammanhänger med att framför allt de nordligaste landsdelarna har en ensidig produktion, som därtill är särskilt känslig för vissa slag av skador.

Sådana orättvisor som fortfarande kvarstår, trots att vi har en skördeskadeförsäkring, kan emellertid undanröjas inom ramen för skördeskadeförsäkringen. Såvitt jag kunde förstå av fjolårets debatt, är det meningen att man skall försöka ordna den saken.

Men det är värre för de jordbrukare som var tvungna att ta på sig mycket stora skulder på grund av skördeskadador under den tid då det inte fanns någon skördeskadeförsäkring, i varje fall inte av den typ, som vi nu har och som samhället bidrar till med stora belopp. Även då var det jordbrukarna i områden med särskilt ogynnsamma produktionsförhållanden — framför allt jordbrukarna i de norra landsdelarna — som drabbades värst. Under tre år i följd var det missväxt och olika former av skördeskadador. Jordbrukarna försökte klara sig förbi dessa svåra år genom att ta upp lån från staten. Men lånen skulle ju betalas tillbaka; det var stränga borgensregler, och det blev så småningom också en kraftig ökning av räntorna. För många jordbrukare blev detta inledningen till mycket stora personliga tragedier. Massor av jordbruk måste läggas ned. Det betraktades kanske på vissa håll som en gynnsam följd

Svar på fråga ang. statsbidrag för åstadkommande av betesmarker

av dåtidens jordbrukspolitik. Det tycker inte jag att det var. Många av dessa jordbrukare hamnade i arbetslöshetskön eller måste med sina familjer flytta söderut. I många fall har borgensmännen fått betala för att statsmakterna dröjde för länge med att åstadkomma en skördekadeförsäkring.

Från dessa utgångspunkter beklagar jag att jordbruksministern inte vill medverka till att det blir en ändring av dessa missförhållanden. Det är en uppenbar orättvisa som dessa jordbrukare blivit utsatta för, och det borde vara möjligt att med ganska små medel åstadkomma lättnader framför allt för dem som har det särskilt svårt. Jag är inte tilltalad av de anordningar som jordbruksministern pekar på, d. v. s. möjligheterna att genom att gripa till bönboken få ersättning. Jag tycker att saken borde regleras genom en generell åtgärd från statsmakternas sida, inte generell i den meningen att man ger lika stor lindring åt alla — det finns naturligtvis folk som mycket väl kan betala åtminstone en del av sina skördekadelån, medan andra borde få dem helt eftersänkta — utan generell i den meningen att man vidtar åtgärder som inte har den kränkande karaktär som jag tycker att de anvisningar har som jordbruksministern ger. Jag beklagar alltså att jordbruksministern inte velat medverka till sådana åtgärder.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Holmberg har pekat på svagheter i det nuvarande skördekadestyddet. Han menar att det har sina ojämnheter och att det begås orättvisor inom ramen för det och att man därför borde vara beredd att också se annorlunda på dessa gamla lån. Jag vill erinra herr Holmberg om att det jämsides med dessa lån utgick bidrag, som jag antydde, till ganska betydande belopp. Det får man självfallet inte glömma bort.

Det framgick också av mitt svar, att man tar betydande hänsyn till den enskildes ekonomiska situation när man handlägger frågan om återbetalning av dessa lån. Mig veterligt har inte riksbanken i något fall försatt en jordbrukare i konkurs på grund av utebliven återbetalning av stödlån. Det finns i varje fall inte något exempel på att man gått så hårt fram, att någon inte längre är i stånd att fortsätta att driva sin näring. Just de hänsynstaganden som sker gör att vi inte kan se denna fråga helt isolerad. Också när det gäller andra lån som staten beviljat kan låntagarna många gånger ha svårt att komma ut med betalning för lånet. Det gäller alltså ett mera allmängiltigt problem. Även om det finns vissa skäl som talar för att en sådan åtgärd som herr Holmberg önskar skulle vara mycket välkommen, så är jag övertygad om att det finns åtskilliga andra områden där man i lika hög grad skulle välkomna en avskrivning av statens fordran på medborgaren.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. statsbidrag för åstadkommande av betesmarker**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat, om jag vill medverka till att statsbidrag — när man röjer för skogsodling — också får utgå när man gör betesmarker av tidigare åkerjord för att därmed kunna öka köttproduktionen.

Jag utgår från att herr Nilsson syftar på mark, som ej längre brukas som åker och som fått växa igen med buskar o. dyl. Att lämna statsbidrag för att omföra sådan mark till betesmark i primärt syfte att öka köttproduktionen an-

Svar på fråga ang. statsbidrag för åstadkommande av betesmarker

ser jag knappast vara motiverat. Prognoser visar nämligen att nuvarande överskottssituation i fråga om nötkött torde komma att bestå.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet Holmqvist för att han svarat på min fråga. Statsrådet säger i sitt svar att han utgår ifrån att jag syftat på den mark som ej längre brukas som åker och som fått växa igen med buskar o. dyl. Den tolkningen är alldeles riktig.

Man ser nu på många håll hur mindre jordbruk övergår i annans ägo. En del av marken omändras till skogsplantering, men det skulle också enligt min uppfattning vara bra om man använde den tidigare åkerjorden just för betesmark. Statsrådet säger att prognoserna visar att en dagens överskottssituation skulle komma att uppstå. Jag är inte övertygad om den saken, herr statsråd. Den senaste artikel jag läst beträffande prognoser för denna vara i förra veckan framhöll bl. a., att man väntade att en bristsituation skulle uppstå 1970—1972. Vi kan båda vara överens om att prognoser alltid är osäkra; den ena kan ha lika rätt som den andra och båda kan t. o. m. ha fel.

I dag har vi en konsumtion av kött på cirka 50 kilo per person och år, medan motsvarande siffra i Amerika är ungefär 80 kilo. Detta visar enligt min uppfattning att det hos oss finns utrymme för en ökad konsumtion.

Om man här hemma kunde ta en del av den tidigare åkerjorden i bruk för betesmarker, vilka bör kunna bli mycket bra, skulle man därigenom kunna få en något billigare produktion, vilket också skulle medföra att man ökade konsumtionen. Jag tror fördenskull, herr statsråd, att det kunde vara lämpligt att det statsbidrag som i dag utgår till röjning för skogsodling också skulle

kunna utgå till det ändamål som jag äsyftat.

Jag vill ännu en gång säga att prognoser är osäkra. Det finns även de som den senaste tiden beträffande skogen och dess produkter i framtiden har sagt att prognoserna är ganska osäkra. Vi vet att det tid efter annan uppträder vissa svårigheter på massamarknaden. Detta föranleder dock ingen, vare sig statsrådet eller mig, att säga att vi för framtiden inte kommer att kunna få någon ökning av den konsumtion som skogsprodukterna ger. Jag tror att det är likadant i fråga om jordbruket.

Även om prognoserna är osäkra, tror jag det skulle vara klokt om statsrådet ville gå mig till mötes i denna fråga, ty det skulle vara till gagn för hela vårt svenska land.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Även jag har under förra veckan läst en artikel, i vilken förut-sades att det överskott, som vi nu haft under tre år i följd på kött och som tenderar att stiga, i början på 1970-talet skulle komma att förbytas i en bristsituation. Men, herr Nilsson i Bästekille, sådant hörde jag för 4—5 år sedan. Då såg jag lika bestämda prognoser, som visade att vi inom loppet av ett par tre år skulle komma att behöva ett betydande tillskott av kött utifrån.

Jag tror att vi skall vara helt överens om att inte fästa för stort avseende vid sådana här prognoser. Om man gav statsbidrag till en sådan anordning som herr Nilsson i Bästekille föreslår, vågar jag inte räkna med att det skulle kunna leda till billigare köttpriser. Jag nödgas säga att jag kanske redan inom en vecka får presentera riksdagen ett förslag, som innebär att det blir nödvändigt att höja de, som svenska folket nog redan förut uppfattar som höga köttpriserna ytterligare. Såvitt jag vet har man hittills inte vågat räkna med att en på enbart köttproduktion inriktad uppfödning skulle

Svar på fråga ang. längden på långtradarfordon

kunna ge billigare priser. Tvärtom har man hittills varnat för att alltför mycket slå in på den vägen och menat att den kombinerade mjölk- och köttproduktionen är den billigaste. Jag utgår ifrån att herr Nilsson avsåg en utökning speciellt av köttproduktionen.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag sade i mitt första anförande att prognoser alltid var osäkra, och jag hörde i det senaste anförandet att det var vi överens om. Däremot trodde inte herr statsrådet på att vi skulle kunna få fram någon billigare köttproduktion om vi kunde få dessa som jag anser förnämliga betesmarker. Det är klart att där kan tro stå mot tro, men nog är det väl ändå så, att det då blir större möjligheter att producera varan billigare än om jag skall använda dyrare fodermedel för produktionen.

Att vi sedan i dag inte har fått den brist på kött som vi räknade med för några år sedan beror väl, herr statsråd, ändå till stor del på att en omfattande utslaktning av mjölkkor ägt rum under årens lopp. Den kan inte fortsätta hur länge som helst, och det betyder också att jag tror att det skulle vara lyckligt även ur konsumentens synpunkt om vi kunde gå den väg som jag här anbefaller.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag skall gärna vara med, herr Nilsson. Vi skall försöka slå våra kloka huvuden ihop och finna en metod varigenom vi kan sälja detta kött billigare än annat kött. Det har i varje fall med det regleringssystem som vi hittills tillämpat icke varit möjligt att kunna anpassa priserna till produktionskostnaderna för varje enskild jordbrukare eller produktionsgren.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Ja, även om herr statsrådet har sagt att det hittills har gått

att få fram de billigare priserna som vi talade om, så har jag dock den bestämda uppfattningen, att om vi inte kan göra någonting för att minska kostnaderna för produktionen, så har vi icke att räkna med billigare kött, utan då har vi att räkna med dyrare kött, och det vill varken herr statsrådet eller jag rekommendera för närvarande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. längden på långtradarfordon

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **HERMANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har frågat mig, om initiativ övervägs i syfte att införa bestämmelse om ur trafik säkerhetssynpunkt ändamålsenlig längd på långtradarfordon inklusive släpvagnar.

På uppdrag av regeringen är bl. a. frågan om fordonskombinationernas längd redan föremål för utredning. Statens trafik säkerhetsråd svarar i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens väginstitut för utredningsarbetet. Enligt vad jag erfarit beräknas utredningen vara klar inom kort.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet Hermansson för svaret på min enkla fråga. Bakgrunden till denna fråga är de många svåra och med tragisk utgång inträffade olyckshändelserna med s. k. långtradarare. Jag visste att det fanns en utredning, men utredningar tar i regel så förbåligt lång tid, och jag tänkte att min enkla fråga kanske skulle kunna leda till att påskynda utredningen.

Det har sedan länge varit känt att 54 § i vägtrafiklagstiftningen är litet

kautschukformulerad. Det är kanske det minsta man kan säga. Det lär påstås med någon överdrift att man kan dra lika många slutsatser som det finns ord i den paragrafen. Alltnog är den föremål för många försök till tolkningar, och nu har långtradarna med sina släpvagnar blivit längre och längre — de är uppemot 30 meter. Ett stort företag här i landet aviserar en viss förändring i sin transportverksamhet. Man avser att använda långtradare med släpvagnar på upp till 40 meter som skall kunna lasta 50 ton. Det är uppenbart att våra vägar inte är dimensionerade för dessa långa långtradare med släpvagnar. Det var för att hindra en sådan utveckling som jag ville ställa denna fråga, och jag hoppas att uttrycket »utredningen beräknas vara klar inom kort» innebär att det också blir klart inom kort.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Justerades protokollet för den 25 nästlidne februari.

§ 7

Herr talmannen meddelade, att herrar Gomér och Larsson i Norderön enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna, herr Gomér under tiden den 28 nästlidne februari—den 8 innevarande mars och herr Larsson i Norderön från och med den 1 mars tills vidare.

Herrar Gomér och Larsson i Norderön beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 8

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 33, om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående

Interpellation ang. väg- och brobyggandet

skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; samt till jordbruksutskottet propositionen nr 35, angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal.

§ 9

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den å bordet vilande motionen nr 795.

§ 10

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i Alvesta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående trafiksituationen inom statens järnvägar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Interpellation ang. väg- och brobyggandet

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Sedan regeringen föreskrivit senareläggning av för året planerade väg- och brobyggnader till en kostnad av 20 miljoner kronor har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nödgats besluta om uppskjutande av en del entreprenader. En revidering av anslagen till de olika länen måste därigenom också göras.

Denna oroväckande utveckling inom väg- och brobyggnadsområdet minskar ytterligare möjligheterna att komma till rätta med eftersläpningen inom överskådlig tid. Inte minst i fråga om brobyggnaderna är denna anslagsminskning ytterst allvarlig genom att en rationell utveckling för den tyngre landsvägstrafiken hämmas. Broarnas otillräckliga bärkraft medför att de tunga

Interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

lastbilarnas kapacitet inte kan utnyttjas. En fördyring av godsbefordran blir följden. Inom många näringsgrenar blir den redan nu begränsade konkurrenskraften ytterligare försvagad. I synnerhet gäller detta inom de områden som beröres av tunga råvarutransporter.

Utbyggnaden av landets vägnät blir genom uppskjutandet av väg- och brobyggnadsprojekt försenad ytterligare medan trafiken fortsätter att öka. Det är med oro som man ser dagen för trafikomläggningen närma sig utan att krafttag göres för vägnätets upprustning.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Är senareläggningen av planerade väg- och brobyggnader av tillfällig och kortvarig karaktär?

Ämnar statsrådet medverka till ett ökat vägbyggnadsprogram, för att eliminera den nu rådande eftersläpningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 12**Interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr TOBE (fp), som yttrade:

Herr talman! Vattenlagen utgjorde då den trädde i kraft den 1 januari 1919 säkert en för tiden ändamålsenlig lagstiftning. Den har på ett utmärkt sätt kunnat i lagtext ge uttryck för tekniska sammanhang av ytterst invecklad beskaffenhet. En väsentlig brist i vattenlagens behandling av problemen har emellertid mer och mer blivit uppenbar, och det är att den grundar sig på en prövning av det enstaka företaget utan att ta tillräcklig hänsyn till dettas inordning i ett större sammanhang.

Vår tids krav på nödvändigheten av

att planera i stort inom olika områden av samhällslivet har föga utrymme i den ursprungliga vattenlagen. Genom beslut vid 1961 och 1964 års riksdagar har vissa ändringar genomförts, som tillfört vattenlagen planeringsmoment. Tillkomsten av 1953 års kungörelse angående förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen har även infört vissa planeringssynpunkter i handläggningen av vattenmål.

Erfarenheten visar dock att det fortfarande brister mycket i planläggningen av hur vi skall på lång sikt förvalta våra vattendrag och på ett sätt som är försvarbart ur andra synpunkter än det renodlade exploateringsintresset.

Då vi nu kommit därhän, att endast ett mindre antal av våra vattendrag med strömmar och vattenfall är utbyggda för vattenkraftändamål, är det hög tid att samhällsplaneringens principer får göra sig gällande även på detta område. De regionala planer som vattenkraftföretagen upprättar följer inte de regler för regional planering som t. ex. är lagfästa inom bebyggelseplaneringen. Där är grundsatsen den, att en på lång sikt lämplig markanvändning åstadkommes där såväl allmänna som enskilda intressen skall tillbörligen beaktas. En regional syn på vattenkraftutbyggandet är dock i nuvarande läge inte tillräcklig. Exploateringen har nu gått så långt, att det blivit ett riksintresse att allvarligt överväga, om denna utveckling skall få fortsätta ytterligare utan att en totalsyn anlägges på därmed sammanhängande problem.

Det som gör situationen något hoppfull är att en allt större del av vår elkraftförsörjning redan nu börjat övertagas av värmekraftverk samt att atomkraftverk kan väntas komma till allmän användning redan under 1970-talet.

I ett läge, då vattenkraftens utbyggnad inte längre är vår enda möjlighet att frambringa nya elkrafttillgångar, är det ett oförläpligt brott mot framtida generationer att exploatera våra sista

Interpellation ang. höjning av yrkesskadelivräntor — Interpellation ang. intagningen i gymnasium och fackskola, m. m.

älvar utan att ha bedömt detta som en samhällsplaneringsuppgift i vidare bemärkelse.

Med anledning av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Anser statsrådet att de ändrade förhållanden, som inträtt i fråga om utvecklingen på vattenkraftområdet, ger anledning att skyndsamt utreda hur vattenlagen och därmed sammanhängande författningar skall kunna anpassas så att de främjar en på lång sikt riktig samhällsplanering och hushållning med våra naturtillgångar?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. höjning av yrkesskadelivräntor

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (k), som yttrade:

Herr talman! 1962 års riksdag beslöt att med verkan fr. o. m. 1 januari 1963 höja yrkesskadelivräntor i anledning av skada som inträffat före år 1960. Höjningen belöpte sig till 30 procent om skadan inträffat 1955 eller tidigare, med 20 procent om skadan inträffat 1956 eller 1957 och med 10 procent om skadan inträffat 1958 eller 1959. Procenttalen måste dock ses mot bakgrunden av de synnerligen blygsamma belopp det härvidlag handlar om. Gäller det dödsfallsersättning utgår livränta till änka med en tredjedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Eftersom i dessa fall livräntan utgår från detta fastlåsta tal blir följderna att livräntebeloppet utgår med oförändrat belopp utan hänsyn till de årliga stegringarna av levnadskostnaderna.

Vid tidpunkten för riksdagsbeslutet om nyssnämnda höjningar uttalade dåvarande departementschefen att »den

omständigheten att frågan om värdeföljsamheten inom yrkesskadeförsäkringen kan väntas bli löst, när slutresultatet av yrkesskadeförsäkringen föreligger, bör inte få hindra att man dessförinnan beaktar behovet av förbättring av sådana nu utgående ersättningar, vilkas realvärde på grund av penningvärdeutvecklingen sjunkit mera avsevärt sedan ersättningarnas belopp senast fastställdes».

Slutresultatet av utredningen hade väntats till föregående år. Så blev inte fallet. Det förefaller som om det inte heller blir färdigt i år. Innan det blir framlagt, propositionen hinner utarbetas efter viss remisstid etc. skulle alltså de drabbade stå inför utsikten att ytterligare ett eller par år få nöja sig med samma livräntebelopp från tiden fr. o. m. 1963. Det kan röra sig om belopp understigande 300 kronor i månaden. Enligt min mening är denna fastlåsning av livräntebeloppen oförsvarlig. En uppräknig av utgående belopp för den grupp människor det här är fråga om bör ske snarast möjligt.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa frågan:

Har statsrådet för avsikt att vid innevarande års riksdag framlägga förslag om höjning av livräntebeloppen i avvaktn på slutförslagen från yrkesskadetredningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. intagningen i gymnasium och fackskola, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARLSHAMRE (h), som yttrade:

Herr talman! Ovisshet och oro utmärker den situation vari de elever i grundskolans 9:e årskurs befinner sig, som i år skall söka inträde i gymnasium el-

Interpellation ang. intagningen i gymnasium och fackskola, m. m.

ler fackskola och i samband därmed väl- ja studieväg för de närmaste två eller tre åren. Den information de ges inför va- let är bristfällig, delvis missvisande el- ler motsägelsefull. De intagningsbe- stämmelser som nu meddelats avviker på vissa punkter från de anvisningar som gavs då eleverna valde linje, äm- neskombination och studiekurser för årskurs 8.

Särskilt stora olägenheter och up- penbara orättvisor uppkommer på grund av regeln att betyg från de lät- tare, allmänna kurserna i språk och matematik skall vara likvärdiga med betygen från de särskilda, svårare kur- serna.

Elever med likvärdiga prestationer i årskurs 8 hamnar nu uppenbarligen i skilda konkurrenslägen, beroende på om de i årskurs 9 valt allmän eller sär- skild kurs i dessa ämnen. Den som nöjt sig med lättare, allmän kurs bör rimli- gen uppnå högre betyg än den som, med likvärdiga studieförutsättningar och samma utgångsläge, valt svårare, särskild kurs. Då betygen från de olika kurserna bedöms som likvärdiga är det sannolikt att elever med i verkligheten svagare kunskaper i vissa ämnen men högre betyg vid intagningen slår ut ele- ver som i verkligheten har bättre kun- skaper men som på grund av den svår- rare kursen och den hårdare konkur- rensen placerats lägre på den relativa betygsskalan. Ett sådant intagningsre- sultat ter sig under alla förhållanden otillfredsställande och orättvist, och alldeles särskilt gäller detta då — som nu är fallet — denna princip för be- tygsvärdering och intagning icke var känd vid den tidpunkt då eleverna gjorde sitt val för årskurs 9.

Som exempel på missvisande eller bristfällig information kan nämnas ett avsnitt i den av skolöverstyrelsen ut- givna handledningen »Gymnasium och fackskola», där det i kapitlet »Valmöj- ligheter inom den nya skolan» heter:

»Från fackskolans andra årskurs kan

man gå över till gymnasiets andra års- kurs. För teknikerna gäller att de i vissa fall kan gå över till tredje årskur- sen på gymnasiets tekniska linje.»

Denna utan förbehåll lämnade upp- lysning skapar intrycket att sådan över- gång är en allmänt tillgänglig möjlig- het, som man kan kalkylera med i valet av studieväg. I verkligheten torde den- na övergångsmöjlighet vara så begrän- sad att den knappast är att räkna med som ett praktiskt alternativ. Skolöver- styrelsen upplyser på förfrågan, att övergång är möjlig, om det blir någon plats ledig i andra ringen. I det nya gymnasiet, där kvarsittning i princip inte skall förekomma, torde det bli mycket sällsynt att platser blir lediga i andra ringen. Den citerade formule- ringen borde förutsätta att skolmyndig- heterna vore beredda att vid behov låta gymnasiet »svälla uppåt», d. v. s. att nya parallellavdelningar finge inrättas fr. o. m. andra ringen. Att så skall ske är emellertid uppenbarligen inte av- sikten. Då bör inte heller en förbehålls- lös information lämnas om att sådan övergångsmöjlighet finnes.

Ett annat exempel på förbehållslös information, som uppenbarligen knap- past täcker någon verklighet, ges i skolöverstyrelsens broschyr »Att välja utbildningsväg». Där meddelas i orien- teringen om timplaner, ämnen och val- möjligheter på varje gymnasielinje, att mindre studiekurs kan erhållas genom nedläggande av ett eller flera ämnen i årskurserna 2 och 3. De ämnen som man lagt ned kan man läsa in efter normalstudietidens tre år genom *förlängd undervisning*.

Denna information måste ge intryc- ket att »förlängd undervisning» är nå- got som står till förfogande för alla som så önskar. Vore så fallet bleve det möj- ligt att lägga upp en studieplan för gymnasiet som skulle närma sig en fyra- årig studiegång. Men skolöverstyrelsen upplyser på förfrågan att förlängd un- dervisning kan tänkas i specialfall, var-

Interpellation ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna om klasskonferensen yttrar sig. Tydligt är alltså att förlängd undervisning endast tänkes komma i fråga i sällsynta undantagsfall.

Med anledning av vad som ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1) Finner herr statsrådet de utfärdade bestämmelserna rörande betygsvärdering vid årets intagning till gymnasium och fackskola tillfredsställande, eller förbereds ändring av eller tillägg till bestämmelserna som kan bidra till större rättvisa i intagningarna?

2) Har herr statsrådet för avsikt att föreslå sådan förstärkning av platsantalet i gymnasiets andra och tredje ringar, att den i utsikt ställda övergångsmöjligheten från fackskola till gymnasium blir en realitet?

3) Vill herr statsrådet redogöra för vad som menas med »förlängd undervisning» och i vilken omfattning sådan undervisning kan beräknas verkligen bli tillgänglig för studerande som så önskar?

4) Om övergång från fackskola till gymnasium och/eller »förlängd undervisning» endast blir möjliga i sällsynta undantagsfall, kan man då vänta sig att den missvisande informationen i dessa frågor i skolöverstyrelsens officiella handledningar ersättes med mer rättvisande formuleringar?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Interpellation ang. fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Väganslagen har i årets statsverksproposition fått en mycket restriktiv behandling. De allmänna överväganden, som föranlett Kungl. Maj:t till återhållsamhet, förtjänar uppmärk-

samhet och vi har från folkpartiets sida inte velat gå utöver den ram som regeringen föreslagit för väginvesteringarna under nästa budgetår.

Vid fördelningen av de resurser som står till förfogande för vägbyggande bör emellertid, i det kärva läge som föreligger, särskild vikt läggas vid att åstadkomma en prioritering av investeringarna efter angelägenhetsgrad. Man bör särskilt iakttaga att investeringar i vägar företas, där sådana investeringar är nödvändiga eller särskilt angelägna för investeringar av annan art, varom beslut fattats. I lägen, där återhållsamhet är av nöden, stiger kraven på omsorgsfull planering.

När det gäller väginvesteringar i Norrland måste man således bl. a. ta hänsyn till att staten beslutat om ett omfattande lokaliseringsstöd. Effekten av de lokaliseringspolitiska åtgärderna blir mindre, om vägrågan fått en otillfredsställande lösning.

Denna problematik kan illustreras med ett exempel. Kungl. Maj:t och arbetsmarknadsstyrelsen beviljar stora belopp till lokaliseringsstöd i Gävleborgs län. Under tiden fram till den 1 januari 1966 har sammanlagt 19,5 milj. kr. beviljats i bidrag och lån till företag av olika slag och 460 arbetstillfällen har härigenom skapats. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid föreslagit Kungl. Maj:t en sänkning av det för Gävleborgs län tillgängliga anslaget för vägbyggen med ca 3 milj. kr. Det är uppenbart att med en sådan politik effekten av lokaliseringsstödet kommer att i icke obetydlig grad förringas.

Under hänvisning till den anförda motiveringen får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till sådana åtgärder beträffande fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna att en nedbantning av vägbygg-

nadsprogrammet undvikas i sådana regioner där verksamheten på investeringsområdet till följd av beviljade lokaliseringsmedel eller annorledes är särskilt aktiv?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 81, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 82, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från andra lagutskottet:

nr 83, i anledning av väckt motion om viss partiell kalenderreform; och

från tredje lagutskottet:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ la-

gen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet jämte i ämnet väckta motioner.

§ 17

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående utbildning i automatisk databehandling, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 18

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Westberg* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående igångsättande av arbetet på den beslutade trälfiskehamnen i Ljusne.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.08.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 4 mars

Kl. 14.00

§ 1

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund har i en interpellation till utrikesministern framställt ett par frågor om afrikanska flyktingar, som är offer för apartheidpoli-

tiken, och om svensk bistånd till dessa.

Enligt fastställd fördelning av ärendena inom utrikesdepartementet ankommer det på mig att besvara interpellationen.

I sin första fråga hemställer herr Wiklund om »en redogörelse för SIDA:s principiella inställning till frågan om stöd åt sådana apartheidpolitikens offer, som måst fly till annat afrikanskt land och är i behov av hjälp t. ex. till studier, och för omfattningen av detta

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

stöd under budgetåren 1963/64 och 1964/65 samt första hälften av budgetåret 1965/66».

Herr Wiklund har för det andra frågat om regeringen är villig »att medverka till att ökade anslag avseende stöd åt dessa offer ställes till förfogande utan att medel ur u-landshjälpens nuvarande totalanslag tages i anspråk».

De båda frågorna vill jag här besvara i ett sammanhang. Jag får då börja med att framhålla, att den svenska flyktinghjälpen inte är en uppgift som helt ankommer på SIDA. Flyktinghjälpspolitiken utformas fortlöpande av Kungl. Maj:t i nära samarbete med FN:s tvenne flyktingorgan och dess för speciella flyktingkategorier uppgjorda hjälpprogram. En särskild svensk kommitté, den s. k. flyktingberedningen, är för övrigt förslagsställare och koordinator beträffande studiestöd åt afrikansk flyktingungdom. SIDA ombesörjer emellertid alla praktisk-administrativa uppgifter i samband med den direkta svenska flyktinghjälpen.

Kostnaderna har hittills täckts helt med medel från den del av det humanitära biståndsanslaget, som disponeras av utrikesdepartementet efter Kungl. Maj:ts anvisningar. Helt nyligen har SIDA framlagt förslag om en teknisk biståndsinsats i de brittiska territorierna Basutoland, Bechuanaland och Swaziland i södra Afrika, att bekostas av styrelsens anslag för fältverksamhet. Det är fråga om utbildningsåtgärder, avsedda bl. a. att komma syd- och sydvästafrikansk ungdom från de förtryckta grannländerna till godo, och kan därmed komma att komplettera nuvarande insatser för studiestöd till afrikansk flyktingungdom. Förslaget är f. n. föremål för beredning inom utrikesdepartementet.

Direkt svenskt studiestöd till afrikansk flyktingungdom utgår f. n. i första hand till flyktingar från Syd- och Sydvästafrika men skall enligt riktlinjerna i 1964 års statsverksproposition

vid behov inriktas även på flyktingar från de portugisiska territorierna Angola och Moçambique samt Rhodesia. Den ovan nämnda flyktingberedningen lämnar fortlöpande förslag om studiestödets utformning och inriktning. Beredningen är sammansatt av personer med anknytning till folkrörelser, fackliga och ungdomsorganisationer, Nordiska Afrika-institutet, utrikesdepartementet och SIDA. Under budgetåret 1964/65 uppgick kostnaden för det program för studiestöd till afrikansk flyktingungdom, som beredningen initierade, till ca 1 miljon kronor, medan verksamheten under innevarande budgetår belöpt sig på nära 2 miljoner kronor. Cirka två tredjedelar av dessa belopp har använts för flyktingungdom från Syd- och Sydvästafrika. Studiestödet har fått en utformning, som ger företräde åt kollektiva åtgärder framför individuell stipendiering och åt vidareutbildning i flyktingarnas asyländer eller andra afrikanska länder framför studier utanför Afrika. Förutom en kvot, som avsättes för individuell stipendiering genom SIDA:s försorg, utgår därför stödet främst i form av bidrag till olika läroanstalter i Afrika. I dessa blandas i allmänhet flyktingarna med landets egna ungdomar. Det är nämligen viktigt att i asyländerna undvika intrycket att flyktingarna ges speciella förmåner, som landets egna invånare saknar tillgång till. I länder, som själva har utomordentligt små utbildningsresurser, måste flyktinghjälp och u-hjälp gå hand i hand.

Beträffande den svenska flyktinghjälpen till Afrika kan vidare meddelas, att drygt 50 000 kronor lämnats till FN:s utbildningsprogram för sydvästafrikaner, och ca 160 000 kronor som ett första bidrag till FN:s i höstas inledda utbildningsprogram för sydafrikaner. FN:s verksamhet på detta område befinner sig ännu på ett förberedande stadium. Sverige har på olika sätt arbetat för att få till stånd ett effektivt och

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

konsoliderat FN-program för studiestöd till afrikansk flyktingungdom och önskar av såväl praktiska som principiella skäl att FN skall ta över ledningen av detta stöd och koordinera olika nationella insatser till en väsentligt utbyggd stödverksamhet. Sverige kommer då att kunna kanalisera en allt större andel av sitt studiestöd genom Förenta Nationerna.

Med undantag för Norge, som redan 1963 började anslå medel till bistånd åt sydafrikansk flyktingungdom och som vi har fortlöpande samråd med härom, är det svenska programmet för studiestöd till afrikansk flyktingungdom ännu tämligen enastående i världen både genom sin utformning och sina dimensioner. Andra länders insatser för motsvarande ändamål skall inte förringas, men de skiljer sig i allmänhet från de svenska däri att de inte utgör ett samlat helt, att de mestadels har mera förtäckta former och att de sker genom enskilda organisationer. När interpellanten säger att »säkerligen mera kan göras från svensk sida för att på ett markerat sätt lämna stöd» åt apartheidpolitikens offer, vill jag ingalunda bestrida att Sverige kan göra mera. Men samtidigt finns det allt skäl att påpeka att inget annat land hittills anslagsmässigt gjort så mycket på ett så markerat sätt för dessa offer som Sverige.

Sverige har sålunda — förutom studiestödet — som första land i världen hörsammat en vädjan från Förenta Nationerna om bistånd till apartheidoffer i form av rättshjälp till åtalade, underhåll samt annat stöd till de förföljdas anhöriga. För ändamålet anvisade fjolårets riksdag drygt 1 miljon kronor eller 200 000 dollar. Ytterligare åtta länder har sedermera lämnat bidrag till samma ändamål. Det svenska bidraget är dock mer än dubbelt så stort som övriga länders bidrag sammantagna. Bl. a. i syfte att attrahera flera och större bidragsgivare beslöt FN:s generalförsamling med aktivt svenskt stöd i de-

cember 1965, att en särskild FN-fond för bistånd till apartheidoffer skall upprättas. En kommitté för ändamålet har nyligen bildats och ordföranden är svensk. Det är givetvis regeringens avsikt att också bidra med anslag till denna nya fond inom ramen för den humanitära hjälp, vartill årets riksdag kan komma att bevilja anslag.

Jag tror mig därmed i allt väsentligt ha besvarat herr Wiklunds båda frågor beträffande den officiella svenska inställningen och bidragsgivningen till apartheidoffer.

Herr Wiklund har till sist framställt en mera perifer fråga, nämligen om regeringen eller regeringspartiet ämnar låta sig företrädas vid en till våren planerad Cambridgekonferens angående Sydvästafrikafrågan. Han säger, att det väckte uppseende att sådan representation saknades på en Londonkonferens 1964, där folkpartiet varit representerat med herr Wiklund. Till detta vill jag bara genmäla, att fem unga socialdemokrater reste till ifrågavarande Londonkonferens med ekonomiskt bidrag av sitt parti och att vid den nya konferens, som herr Wiklund åsyftar och som kommer att hållas den 23—27 mars i år i Oxford — inte i Cambridge — det socialdemokratiska partiet kommer, om allt går efter planerna, att företrädas av bl. a. statsrådet Olof Palme.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! För det utförliga svaret på min interpellation ber jag först att få tacka statsrådet fru Lindström.

Även om interpellationen rör sig om specialfrågor inom den problematik, som gäller hur folken i utvecklingsländerna skall kunna överleva, så skadar det nog inte att såsom en helmörk bakgrund erinra om hur den allmänna problematiken på detta område bara steg för steg förvärras. Litet tillspetsat har man sagt att de rika länderna blir ri-

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

kare och de fattiga allt fattigare. Svårigheterna ökar fortare än försöken att övervinna dem. 70 procent av världens befolkning uppbär i dag totalt endast en sjättedel av de samlade inkomsterna, medan de återstående 30 procenten av världsbefolkningen behåller resten av kakan, d. v. s. fem sjättedelar. Och vi skall också komma ihåg att den fortgående befolkningsökningen leder till att oändligt många flera människor nu drabbas av världssvälten än t. ex. före kriget. Många insiktsfulla bedömare menar att en livsmedelskatastrof inte bara är möjlig, utan snabbt närmar sig.

Mot denna bakgrund ter det sig, herr talman, nästan som en utmaning att göra ansatser till att försvara oss med att vi i alla fall gjort de och de insatserna, eller dock anslagit mer pengar till hjälp åt flyktingar från rasåtskillnadsländerna i Afrika än något annat land. När en katastrof inträffar eller hotar och man fullt ut inser vad det är frågan om, säger man då att vi har gjort eller gör dock mest av alla för att hindra katastrofen? Det är som om man ville säga att nu kan vi ta det lugnt, ty vi har dock gjort mer än alla andra. Själva upplevelsen av katastrofen eller katastrofhotet driver väl i stället till ständigt ökade ansträngningar och försök att göra sitt yttersta. Det har vi inte gjort. Som det erinrats om många gånger är det långt till uppfyllelsen av 1962 års riksdagsuttalande om målsättningen 1 procent av bruttonationalprodukten till u-landshjälp enligt den bekanta FN-resolutionen om de rika ländernas försörjningsansvar gentemot de fattiga.

Lika litet som det finns någon allmän plan för hur enprocentsrekommendationen verkligen skall uppnås, hur biståndsinsatserna skall öka och hur de närmare skall vara beskaffade, lämnas i svaret i dag någon upplysning om hur man tänker sig öka det särskilda stödet till flyktingar från Syd- och Sydvästafrika, de portugisiskt behärskade territorierna Moçambique och Angola och

från Rhodesia eller för hur detta stöd närmare skall vara utformat. Det hittills lämnade stödet från vår sida kan knappast anses vara av det större formatet. Och då gäller det ändå flyktingar, vilkas situation komplicerats av att de utsatts för rasförföljelse i sällsynt utstuderade former. Den enda antydning i svaret om en framtida ökad insats för dessa flyktingar är att regeringen nyligen fått en framställning från SIDA om vissa tekniska biståndsinsatser i Le Sotko, d. v. s. Basutoland, Bechuanaland och Swaziland, där bl. a. den flyktingungdom finns som det här gäller. Man tänker sig tydligen på detta sätt konsumera en del av de reservationsmedel som anmärkningsvärt nog uppkommit under anslaget till SIDA:s fältverksamhet.

Jag har sökt att bilda mig en uppfattning om framställningens innebörd och därvid funnit att det i huvudsak rör sig om ett treårigt stöd, avseende vissa skolor på gymnasiestadiet och det för de tre territorierna gemensamma universitetet. Regeringen prövar för närvarande detta ärende och jag hoppas att detta sker i en välvillig anda. För en välvillig behandling av ärendet talar, att det är fråga om en fortsättning på det studiestöd, som ger företräde åt kollektiva åtgärder framför individuell stipendiering.

Stipendiering är, å andra sidan, med statsrådet fru Lindströms formulering i svaret inte en utesluten form av hjälp. För min del var utgångspunkten för de framställda frågorna några flyktingungdomar från Sydvästafrika, som man i höstas var beredd att ta emot på svenska folkhögskolor men som inte fick några resestipendier till detta från SIDA. De hade flytt till Tanzania, och den svenska avdelningen av Amnesty International måste vädja om hjälp genom ett tidningsupprop. Enligt en oberoende uppgift bereddes dessa ungdomar sedan studieplacering i Tjeckoslovakien — i så fall ett bland många andra och naturligtvis mera omfattan-

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

de och viktiga exempel på kommunistisk infiltration i u-landssammanhangen. Jag vill fråga statsrådet Lindström, om det inte ligger inom ramen för den s. k. flyktingberedningens uppgifter att medverka till stipendiering i fall som dessa för studier i asyllandet, i annat afrikanskt land eller i enstaka fall t. o. m. hos oss i Sverige?

Kan inte våra diplomatiska representanter medverka därvidlag t. ex. i Tanzania, där det enligt uppgift finns cirka 14 000 flyktingar bara från Moçambique av de cirka 400 000 flyktingar, som finns i hela Afrika? Enligt andra uppgifter räknar man med cirka 3 000 flyktingar i Zambia och bortåt 300 000 i Kongo-Léopoldville.

Kan man alltså inte tänka sig en ökad direkt medverkan från våra ambassader i Tanzania och i Kongo-Léopoldville åtminstone i vissa fall av behov av individuellt studiestöd? Jag tänker därvid inte bara på sådana som kan studera på universitetsnivå. Många flyktingar har på grund av sin ras drivits bort från de vanliga elementarskolorna i sitt hemland.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja fråga hur det förhåller sig med vår biståndsberedskap vid plötsliga förändringar i södra delen av Afrika. Såsom Colin och Margaret Legum framhöll redan på Londonkonferensen om Sydafrika år 1964 och sedan har utvecklat i sin bok om sydafrikaproblemen, försämras läget snabbt i Sydafrika med växande risk för en urladdning i form av ett raskrig. En gårdagstidning beskriver situationen med att visa en stor bild av ett pistolhölster i form av den sydafrikanska kartan med hölsterlocket öppet och vapnet stickande upp. Vi underskattar nog i Sverige i allmänhet den risk det härvidlag är fråga om — en risk främst betingad av den starka militära upprustningen i Sydafrika. Jag noterar med tillfredsställelse att det också i årets statsverksproposition bekräftas att det verkliga föreligger ett

riskläge i Sydafrika. En av de viktigaste åtgärderna i denna situation är att använda den tid, som ännu kan återstå, till konstruktiva och vidgade stödåtgärder avseende flyktingarna, särskilt unga sådana.

Mot den utökning av insatserna för flyktingar i de numera endast partiellt brittiska territorierna i södra Afrika, som nyligen föreslagits av SIDA, talar den s. k. koncentrationsprincipen. Denna för vårt u-landsbistånd lanserade princip finns närmare motiverad i statsverkspropositionen. Såsom har framhållits av folkpartiets och centerpartiets partiledare i en gemensam motion till årets riksdag, får den i och för sig riktiga tanken om u-hjälpens koncentration till ett begränsat antal särskilt nämnda länder inte utesluta flexibilitet för att anpassa hjälpen alltefter uppkommande förändringar inom det samlade behovet eller vid ökning av behovet inom något visst område. Jag vill därför ännu en gång understryka att jag anser att SIDA:s framställning bör behandlas med välvilja och inte av t. ex. hänsyn till koncentrationsprincipen avvisas.

Men därutöver, herr talman, måste flyktinghjälpen — närmast nu den som avser rasåtskillnadspolitikens offer i södra Afrika — enligt min mening öka. På den punkten finns det goda möjligheter att knyta an till missionen, särskilt i Tanzania. I den partiledarmotion jag tidigare nämnde begäres också, utöver att en plan framlägges vid nästa års riksdag rörande hur expansionen av det svenska u-landsbiståndet skall kunna åstadkommas, att anslaget till humanitärt bistånd till flyktingar i år höjes med 3 miljoner kronor till 9,5 miljoner kronor, för att det skall bli möjligt att inom svensk mission och ideella organisationer i övrigt i ökad mån kanalisera svensk flyktinghjälp.

På min fråga om ökade anslag till hjälp åt apartheidpolitikens offer, som måst fly från hemlandet, hänvisar statsrådet Lindström bl. a. till den nyligen

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

bildade särskilda FN-fonden för bistånd till dessa offer och till att förra årets riksdag anvisade 200 000 dollars för ändamålet, då närmast avseende rättshjälp till de åtalade och underhåll och annat stöd till de förföljdas anhöriga. Enligt tidningsuppgifter är de anslagna medlen redan nu förbrukade. Även om Sverige hittills gett mera än övriga givande länder tillsammans till denna typ av multilateral hjälp, kan vi väl inte upphöra med denna bidragsgivning? Jag har inte kunnat läsa ut, inte tydligt i varje fall, av statsrådets svar eller av statsverkspropositionen, att regeringen avser att fortsätta och ge ytterligare pengar till denna hjälpfond. Om nya bidrag kommer in fråga, kan man då vänta sig att dessa fördelas såsom tidigare bidrag, nämligen dels till Defense and Aid fund i London, dels till Världskyrkorådet genom Lutherhjälpen i Sverige? Enligt min mening bör i varje fall Lutherhjälpen få fortsatt stöd denna väg även i framtiden.

Helt allmänt vill jag säga att den biståndsverksamhet vi talar om nu liksom u-hjälpen över huvud taget nog aldrig torde komma att bli tillräcklig. Det är ju egentligen fråga om återbetalning av en under århundraden ackumulerad skuld. Skall den skulden betalas, får det bli fråga, inte om småmulor från den rike mannens bord, utan om — jag tvekar inte att säga — offer, en uppbromsning, en tydlig uppbromsning av vår välståndsökning till förmån för u-länderna. Flyktingproblemet i Afrika förefaller vara den del av det stora hjälpbehovet i u-länderna som än så länge kan något så när överskådas och kanske bemästras. För vår del kan vi då inte intaga attityden att vi kanske gjort mer än andra. Uppgiftens allvar måste utesluta sådana jämförelser och sporra oss till ökade ansträngningar att hjälpa speciellt illa utsatta människor, de från sina hemländer av primitiva rasfördomar fördrivna i den södra delen av den afrikanska kontinenten.

Sveriges något skärpta hållning till rasåtskillnadspolitikerna i Sydafrika och Sydvästafrika sedan strax före nyår förpliktar. Den hållningen förpliktar även till ökade stödinsatser. Det är givetvis tillfredsställande att Sverige blir mera officiellt företrätt vid konferensen i Oxford om Sydvästafrika än vad som var fallet vid Londonkonferensen 1964. Att jag i interpellationen nämnde Cambridge som konferensplats berodde på en felaktig tidningsuppgift, som jag fick på ett mycket tidigt stadium.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM:**

Herr talman! Varken herr Wiklund eller kammarens övriga ledamöter väntar sig väl att vi skall ta upp en allmän u-hjälpsdebatt i detta sammanhang. Det brukar ju inte vara praxis att göra så med anledning av en specialfråga på ett visst mindre avsnitt. Vi kommer emellertid att samlas till en sådan debatt, förmodligen en heldagsdebatt, inom kort när vederbörande utskott haft tillfälle att färdigbehandla statsverkspropositionens förslag om u-hjälpen. Då får jag kanske tillfälle att inför en större krets av intresserade ge litet närmare uppgifter även om flyktinghjälpen.

Eftersom jag redan i detta interpellations svar har givit herr Wiklund en mycket utförlig, fast naturligtvis inte uttömmande redogörelse för vad Sverige har gjort och näraliggande planer på vad vi skall göra i vad gäller ekonomiskt stöd åt politiska flyktingar i allmänhet och apartheidsoffer i synnerhet, anser jag att jag knappast bör belasta herr Wiklunds minne och kammarens tålmod med många fler sak- och sifferuppgifter i ämnet. Herr Wiklund var emellertid mycket vetgirig och ställde ett flertal frågor om vår framtida flyktingpolitik och om hur tilldelningen ur enskilda anslag var tänkt etc. Jag var medveten om att redan det myckna som jag räknade upp i interpellations svaret skulle kunna ge det intryck av

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

svensk självgodhet som herr Wiklund gisslar och som jag för min del sannernligen inte önskar inge någon. Annars skulle jag mycket väl ha kunnat komplettera denna redogörelse och gjort interpellationssvaret dubbelt så långt. Det var herr Wiklunds specificerade frågor som gav anledning till att svaret ändå blev så utförligt. Det är också klart att vi har haft mycket att redovisa, och jag har försökt att i svaret beröra det väsentligaste därav.

Herr Wiklund antyder att jag med detta svar velat säga: se, nu har vi gjort det mesta som kan göras och sedan kan vi »ta det lugnt». Jag kan erinra om att jag i svaret direkt pekade på att vi *inte* har gjort tillräckligt och att vi överväger nya ting. Eftersom det verkar som om herr Wiklund har läst statsverkspropositionen i denna del bör han också veta, att den innehåller uppgifter bl. a. om att vi tänkt oss en förstärkning — jag tror till och med det står fördubbling — av en del av flyktingstödet.

Herr Wiklund vill ha ett preciserat besked av mig beträffande rätten att ge individuella stipendier till personer från Sydafrika och Sydvästafrika, och han frågar om flyktingberedningen kan bevilja stipendier i sådana fall som de tre vilka han nämnde. Jag känner inte till dem. Men jag kan svara honom, att det ligger inom beredningens uppgifter att också besluta om individuella stipendier. Huruvida stipendier bör beviljas »i fall som dessa» kan jag naturligtvis inte yttra mig om. Det får prövas av beredningen i vanlig ordning. Jag kan nämna att vi förra året delade ut åtta stipendier till sydafrikaner för studier i Sverige, Storbritannien och Tanzania och att vi för närvarande också har flera studerande hos oss som på individuella stipendier fullgör sin fortsatta utbildning i Sverige.

Herr Wiklund har nästan patetiskt i sina upprepade vädjanden här uttryckt förhoppningen att SIDA:s framställning

skall bli bifallen beträffande de tre län-der jag nämnde i svaret och som avser en insats under några år framöver. Jag tror inte att herr Wiklund behöver vara orolig för att SIDA:s framställning inte blir både omsorgsfullt och positivt prö- vad. Det sker alltid. SIDA:s styrelse har förankring i samtliga våra demokratiska riksdagspartier, och besitter sakkun- skap när det gäller att föreslå åtgärder bl. a. på detta område.

Mina anteckningar ger mig inte stöd för att gå in på ytterligare svaromål med anledning av vad herr Wiklund an- fört. Det är möjligt att han ställde flera frågor som jag kunde ha besvarat, men jag anser att vi har möjligheter att ta upp dessa frågor då vi skall diskutera u-hjälpen i dess helhet.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag har inte heller haft för avsikt att ta upp någon stor debatt om u-landshjälpen i dess helhet. Att man försöker teckna en bakgrund till de pro- blem vi nu diskuterar är väl dock inte något fel; man bör ständigt se dessa saker i sitt sammanhang. Det är vad jag försöker göra, och jag tycker att jag fattade mig ganska kort om bakgrun- den. Någon debatt om u-landshjälpen över huvud taget har jag alltså inte alls avsett att dra upp.

Jag har också framhållit att statsrå- dets svar var utförligt och jag ty-cker att det var bra att det var utför- ligt. Men jag konstaterar att svaret var tillbakablickande, det gav en redovi- ning av vad som gjorts, något som jag ju också hade bett om i min första frå- ga. Däremot tycker jag att det var klen- t med besked om vad man avser att göra i framtiden. Statsrådet hänvisar till statsverkspropositionen. I denna begärs ett antal kronor, men såvitt jag kunnat finna av denna proposition — det är möjligt att jag inte läst den tillräckligt noga — framgår det inte hur mycket man avser att satsa i form av ökade medel till framför allt den kategori av

Svar på interpellation ang. stöd åt apartheidpolitikens offer

flyktingar vi nu talar om, flyktingarna från södra Afrika. Naturligtvis berörs flyktinghjälpen över huvud taget men inte denna speciella vad jag kunnat finna.

Jag har pläderat för SIDA:s framställning. Jag tycker att det mest positiva i svaret är hänvisningen till SIDA:s framställning och att denna är föremål för prövning. Något ställningstagande till framställningen framgår inte av svaret. I statsrådets replik till mig fick vi däremot ett positivt besked i det avseendet och det tycker jag är tacknämligt.

Jag vet inte heller mycket om dessa tre afrikaner, som kunde ha blivit stipendiater, men jag tycker mig ha iakttagit att det görs skillnad mellan å ena sidan dem, som kan studera på universitetsnivå, och å andra sidan dem som skulle kunna gå på t. ex. en folkhögskola. Det är möjligt att jag inte har någon grund för det intrycket, men jag har i varje fall fått det när jag tagit del av detta ärende. Ansökan i de tre berörda fallen har enligt uppgift avslagits, och man fick i stället vädja till den svenska allmänheten om frivilliga bidrag. Detta är inget fel i och för sig, men det hade kanske kunnat gå litet snabbare om staten anslagit medel för att klara dessa tre fall; det är ju ändå en mycket liten grupp det är fråga om.

Får jag till sist ställa en fråga till statsrådet Lindström samtidigt som jag ger ett litet uppslag till hur man skulle kunna öka flyktinghjälpen. Jag har fått veta att man i Danmark till FN-dagen, den 24 oktober planerar en landsomfattande insamling till förmån för flyktingar världen över. I spetsen för insamlingen, som kommer att få namnet Flyttinge 66, skall stå ett hederspresidium, bestående av prominenta medborgare under ordförandeskap av statsminister Krag. Insamlingen kommer att genomföras i form av husbesök. Man har inte satt upp något mål för hur mycket man skall få in, men regeringen har ställt i utsikt att man hos Folketinget

skall begära ett anslag på 3 miljoner att tillföras insamlingen. Insamlingen är alltså upplagd på samma sätt som »Sverige hjälper», bara med den skillnaden att denna insamling är speciellt inriktad på flyktinghjälp. Det framgår också av förberedelsearbetet att det rör sig om bl. a. just studiehjälp. Jag vet inte om jag vågar fråga statsrådet Lindström — vågar gör jag naturligtvis men jag kan väl inte begära att statsrådet skall svara på frågan — om man möjligen överväger något liknande arrangemang i Sverige i höst i samverkan med FN-förbundet? Jag tycker att det är en mycket bra idé att på så sätt engagera en hel nation i en insats för ökad flyktinghjälp.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av den sista frågan vill jag säga att det danska initiativet sammanhänger med att man i FN har tänkt sig att FN-dagen i höst skall ägnas flyktingarnas sak. Detta manifesteras på olika sätt i olika länder. Danskarna har alltså tänkt sig en insamling.

När man anordnar insamlingar så gör man det i regel av ett par skäl. Det primära är naturligtvis att den vägen skaffa pengar genom frivilliggåvor, när det kanske är svårare att få fram dem över statsbudgeten. Ett annat skäl är att man vill väcka intresse hos opinionen och stimulera den. I Sverige har vi de senaste åren varit ganska återhållsamma med allmänna insamlingar för u-hjälp. »Sverige hjälper»-insamlingen har slutat, som herr Wiklund vet, och vi anslår i stället medel över statsbudgeten, varvid alla skattebetalare får vara med och ge sin solidariska skärv till hjälpen. Vi gör det därför att vi har så många allmänna insamlingar för välgörande ändamål; det händer lätt att de kolliderar med varandra till nackdel för alla parter. Framför oss i år har vi den just inledda insamlingen för Vietnam och parallellt med denna en för cancersjuka.

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

Jag tror därför inte att det blir aktuellt med någon särskild svensk insamling för flyktingar i år. Men vi kommer väl i stället att göra honnör på FN-dagen med någon biståndsåtgärd över statsbudgeten — vilken är ännu inte bestämd — så vetgirige herr Wiklund får väl ge sig till tåls och vänta besked senare.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten utan vill bara göra en komplettering beträffande aktionen i Danmark. Insamlingen skall gå till så att man kommer att göra husbesök och alltså genomföra en hela nationen omfattande och närgående kampanj. Jag tycker att detta är föredömligt. Jag vet mycket väl att vi har andra insamlingar i gång; jag har själv skrivit under uppropet till Vietnaminsamlingen. Det är klart att det kan uppstå konkurrens, men vi får väl försöka finna en lämplig tidpunkt — det är väl det det är fråga om. Att någonting i samma stil som den danska aktionen bör göras är min uppfattning. Man bör alltså gärna åstadkomma en samverkan mellan staten, som lämnar sitt bidrag över statsbudgeten, och allmänheten som lämnar frivilliga bidrag vid insamlingar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som yttrade:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm har frågat om socialministern anser ett faktiskt förbud mot bordsbön i barndaghem vara förenligt med religionsfrihetens principer och om han inför kammaren vill redovisa sin uppfattning om formen för att aktualisera frågor av denna art.

Enligt fastställd fördelning av ärendena inom socialdepartementet ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Att samhället genom sina undervisande, fostrande och vårdande institutioner inte skall påverka barnen i trosfrågor är en numera allmänt erkänd princip. Detta har kommit klarast till uttryck inom det allmänna skolväsendet. Denna strävan efter objektivitet i trosfrågor från samhällets sida bör självfallet även präglade förhållandet till förskolebarn, t. ex. barn i daghem. Man får härvid söka sig fram på samma vägar som inom skolväsendet, där denna målsättning kunnat förverkligas utan några former av förbud.

Herr Fridolfsson vill också veta min uppfattning om formen för att aktualisera hithörande frågor. Själv har han funnit den handläggningsform som tillämpats inom Stockholms stad vara anmärkningsvärd. Utan att här gå in på det åberopade fallet vill jag endast som min uppfattning framhålla, att det bör vara en uppgift för barnavårdsnämnderna att som ansvariga för daghemmen behandla den nu aktuella frågan liksom andra frågor rörande verksamheten vid daghemmen.

Vidare anförde:

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Lindström för det mycket kortfattade svaret på min interpellation. Det ger emellertid enligt mitt förmenande inga direkta besked på mina frågor.

Min första fråga löd: Anser statsrådet ett faktiskt förbud emot bordsbön i barndaghem vara förenligt med religionsfrihetens principer? På detta svarar statsrådet att objektivitet i trosfrågor är en målsättning från samhällets sida, som man söker förverkliga utan några former av förbud. Det är ett svar som varken är ja eller nej utan är en

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

omständlig omskrivning utan skärpa. Statsrådet hänvisar i sitt svar till de principer som gäller inom skolväsendet och anser det vara självklart att samma principer bör gälla för daghem. Det är ju en klar precisering.

Frågan om bordsböerna aktualiserades därigenom att ett par föräldrar skrev en insändare i en tidning och ondgjorde sig över att en lärarinna på ett daghem, där deras barn vistades, hade lärt barnet be bordsbön. Omedelbart ansågs från ansvarigt håll att man här borde ingripa och se till att en ändring komme till stånd. En barnavårdsdirektör författade en PM, vari det heter: »Bordsbön och andra inslag av kristen andakt vid daghem bör efter hand avvecklas och i mån av behov ersättas med andra former av samling.»

Det händer som bekant ofta att skolmyndigheter, deras lärare och tjänstemän blir angripna i den offentliga debatten för att de vidtagit vissa åtgärder som anses kristendomsfientliga. Men dessa tjänstemän följer endast de lagar och förordningar som beslutats av regering och riksdag. Det är därför nödvändigt att man riktar kritiken mot dem som fattar besluten och inte mot enskilda befattningshavare. Med andra ord: man måste se den politiska sidan av saken.

Statsrådet hänvisar som sagt i sitt svar till de riktlinjer som gäller inom skolväsendet, och där är ju programmet klart: alla programpunkter med kristen anstrykning skall bort. Om vi exempelvis ser på bordsböerna i våra skolor kan vi konstatera att dessa efter hand avvecklas. Morgonböerna finns inte längre upptagna på skolschemat. Nu har vi morgonsamlingar, och vid dessa får man efter fritt val ha musik och uppläsningar, men även kristen andakt får förekomma. I det nya gymnasiet kommer man att frångå detta och kort och gott kalla det samling. Där skall råda ett förbud emot kulthandling. Man resonerar också om huruvida

psalmsång över huvud taget skall få förekomma.

Man har verkligen under vår nuvarande regering lyckats komma långt härvidlag. När man dragit upp sådana riktlinjer när det gäller skolväsendet, anser statsrådet det naturligt och nödvändigt att man även angriper företeelser såsom bordsbön i daghemmen.

Men det intressanta är att se hur man tänker gå till väga när det gäller den aktuella frågan. Man understryker att man inte skall gå bryskt till väga, utan mera eftersträva en, som man säger successiv, mjuk anpassning till den nya målsättningen. Vad är då den nya målsättningen? Jo, följande: »Bordsböerna och andra inslag av kristen andakt bör efter hand avvecklas och i mån av behov ersättas med andra former av samling.» Att man går så försiktigt fram är signifikativt härvidlag. Det går inte med en öppen och intensiv agitation. Man smyger sig fram. Det är emellertid fantastiskt — nej rätta ordet är nog småaktigt — att man inte kan tåla att en daghemslärarinna till de sexåringar hon har omkring sig säger att nu ber vi bordsbön.

Man tycker måhända att detta är en liten fråga, men den anses inte för liten för regeringstrogn tjänstemän. Det gäller att få bort en programpunkt med kristen anstrykning, och dit hör bordsbön, anser man. I stället föreslår man att barnen skall lugnas ned med annan samlingsform, måhända av en trevlig saga — exempelvis tant Grön — före maten. Attityden är inte att förvåna sig över. En av regeringens främsta skolexpertter har i Ateistens Handbok förklarat att de svåraste hindren för avkristningen i våra skolor är den undervisning om kristen tro som barnen får i hemmen. Någon lag har i varje fall inte ännu utfärdats som förbjuder föräldrarna att undervisa sina barn i dessa frågor, men regeringens skolman uttrycker sig så här: »Föräldrarna har rätt att fostra sina barn på det sätt de själva finner

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

vara det bästa. På detta område har vi endast att lita till utvecklingen till en folkuppfostran på lång sikt.»

Religionsfrihet är inte bara rätt till frihet från religion för den som så önskar. I lika hög grad innebär det rätt till religion för den som vill och rätt att utöva religiös kult. Att en ateist inte vill ha sina barn att delta i bordsbön kan man förstå. Att barnen lärs vad man själv anser vara vidskepelse har ju ateisten rätt att protestera mot, men för den skull är det väl inte riktigt att lägga upp daghemmen efter ateistiskt mönster.

Det undanlidande svaret ger inte alls något besked huruvida statsrådet anser det vara förenligt med religionsfrihetens principer att man angriper och avvecklar bordsböerna vid daghemmen. Kan inte statsrådet fru Lindström ge ett klart besked på den punkten?

Till sist vill jag citera vad ärkebiskop Nathan Söderblom i en bok sagt om bordsbön. Han säger: »Bordsbön skiljer människan från djuren, ty djuren tillfredsställer sin hunger så gott sig göra låter. För människan är måltiden icke endast en djurisk förrättning, utan den helgas genom tacksamheten. Den höjes ur djurets sfär.»

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag är inte särskilt upplagd att diskutera religion med herr Fridolfsson — vi har nog olika utgångspunkter för vår bedömning av religionsfriheten. Men när han två gånger talar om en regeringstrogen tjänsteman eller en regeringens tjänsteman, som försöker lägga upp daghemmen efter »ateistiskt mönster» har jag anledning att reagera.

Herr Fridolfsson kritiserade redan i sin interpellation det sätt på vilket denna fråga aktualiserats och frågade efter min mening i sammanhanget. Jag tycker att det framgick klart av interpellationssvaret, att jag inte funnit något an-

märkningsvärt i handläggningen av denna fråga. Sedvänjan med bordsbön i Stockholms barnstugor påtalades, som herr Fridolfsson själv sade, i en tidningsartikel. Vad var då naturligare än att barnavårdsnämnden tog upp kritiken, och den cheftjänsteman som barnavårdsnämnden har skrivit ett tjänstememorial i ärendet. Han handlade därmed fullt korrekt och i överensstämmelse med vanlig ordning. Barnavårdsnämnden har sedan godkänt hans utlåtande, även det i demokratisk ordning. Jag kan inte finna att det finns något att anmärka på i sammanhanget. Han är tjänsteman hos barnavårdsnämnden i Stockholm och icke någon regeringens tjänsteman och han har i egenskap av tjänsteman i Stockholm handlagt ärendet som sig bör.

Det är inte fråga om att utforma barndaghemmen efter något »ateistiskt mönster». Det besked som herr Fridolfsson efterlyste — och som jag tyckte att han fick men som jag kan upprepa — är att det inte är aktuellt med något förbud mot bordsbön. Man menar dock, såsom socialstyrelsen uttryckte det när styrelsen fick ärendet på remiss, att bordsböner inte är särskilt lämpliga i barnstugorna. Å andra sidan är de inte så olämpliga att något förbud mot dem bör införas. Man menar att detta får huvudmännen för daghemmen själva avgöra.

Socialstyrelsen har undersökt var bordsbön förekommer. Den förekommer nu vid flertalet daghem i Stockholm och på samtliga eller flertalet daghem i sex av socialstyrelsen tillfrågade städer. Vi säger att huvudmännen själva må avgöra, om de vill bibehålla den eller ej. I socialstyrelsens och Stockholms barnavårdsnämnds uppfattning kan jag för egen del instämma.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Statsrådet påtalade att jag skulle ha sagt »en regeringens tjänsteman». Det har jag inte sagt. Jag har

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

sagt »en regeringstrogen tjänsteman». Det är en väldig skillnad.

Fru Lindström sade att friheten att be bordsbön finns kvar. Varför går fru Lindström då till väga på detta sätt? Det står klart och tydligt i denna PM att bordsböerna successivt skall avvecklas och i mån av behov skall andra samlingsformer användas. Det är ju en våldsam skärpning, när man tänker på att statsrådet hänvisar till de regler som finns i skolväsendet. Här säger man klart och tydligt att bordsböerna efter hand skall avvecklas.

Min uppfattning är också den, vilket jag framhöll i mitt första anförande, att något tvång icke skall förekomma. Den saken är självklar. Men om det kommer barn från hem som har denna vana skall de inte behöva känna sig avvikande därför att man har ersatt bordsbönen med exempelvis sagoläsning före måltiden. Risken för att dessa barn skall känna sig som avvikande är stor, när man nu nära nog efter öststatsmönster skall införa något annat i stället för bordsbön. Om barnen får det intrycket att sagoläsning har kommit i stället för bordsbön är detta en klar diskriminering av barn från hem med religiösa vanor, och det kan väl inte vara förenligt med vad vi i vårt land menar med religionsfrihet.

Man talar ofta om objektivitet i denna fråga. Man kräver respekt för oliktänkande. Men vi har nog gått över gränsen till intolerans. Siffrorna över människor som deltar i kyrkliga sammanhang, i dop och konfirmation, visar väl att den ateistiska gruppen är i en förkrossande minoritet. Om man låter denna minoritet dirigera en fråga av denna art så att man går så långt, att man anser att små barn i barndaghem icke skall få kollektiv rätt att be bordsbön, då har det gått alldeles för långt.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Denna fråga synes mig vara så intressant, principiellt sett, att

jag lyssnade särskilt uppmärksamt på statsrådet fru Lindströms svar. Jag skall inte blanda mig i debatten mellan henne och herr Fridolfsson i Stockholm i den utformning den har fått. Jag skulle bara vilja rikta uppmärksamheten på ett par omständigheter.

Jag konstaterar att fru Lindström inte vill blanda in regeringen alltför mycket i denna bedömningsfråga och göra den till en principiell, riksviktig trofrihetsfråga utan överlämnar avgörandet och den praktiska tillämpningen till barnavårdsmyndigheterna. Detta är, tycker jag, en klok avvägning i dagens läge. Visserligen är frågan därmed inte avgjord och den kan naturligtvis komma att tillspetsas, men den är reducerad till mera normala proportioner.

Jag har haft tillfälle, herr talman, att läsa den PM som barnavårdsdirektören Granath avgivit till Stockholms barnavårdsnämnd. På det hela taget tycker jag att också han resonerar klokt, så klokt att han borde ha kommit fram till ett annat yrkande än det han ställt. Eftersom interpellationen gäller just denna åtgärd, sedd i ett större sammanhang, tror jag att uppläggningsen bör uppmärksammas.

Direktör Granath påpekar nämligen i sin PM att det stora flertalet både bland personalen och bland föräldrarna betraktar bordsbönen som en god vana och ofta som ett bra sätt att skapa samlings inför måltiderna, under det att en ganska liten grupp inom båda dessa kategorier betraktar bordsbönen som ett direkt led i en kristen fostran. Jag delar den bedömningen. Skulle man mena att det här vore ett direkt inslag i en kristen barnafostran, skulle det ju förutsätta en undervisning om vad bönen innebär. Den detaljen hör ju skolan och framför allt söndagsskolan till. För flertalet är det säkert enbart, som direktör Granath säger, en god vana, en väg till några ögonblicks stillhet, innan man hugger in på soppan och pannkakorna.

Frågan är nu om denna goda sed är

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

så riskabel, att man måste införa förbud mot den eller mera successivt avveckla den. Jag har för övrigt funnit det intressant att grubbla över skillnaden mellan förbud och avveckling. Statsrådet sade att det inte är fråga om förbud. Jag vet inte hur det skall gå till att skilja på förbud och avveckling i det långa loppet. Målsättningen är väl att bordsbönen skall försvinna. Men varför har man ansett denna goda sed, om man nu tänker bort det mest religiöst kvalificerande i den, vara så riskabel? Har den oroat barnen? Naturligtvis inte. Vi har ännu inte hört talas om några demonstrationståg till Stadshuset av upprörda och kränkta daghemsbarn, som exempelvis vägrar att äta, därför att de sett sina kamrater knäppa sina händer till bordsbön. Är föräldrarna djupt oroade? Nej, säger barnavårdsdirektören direkt. Jag citerar ordagrant:

»Det är sällsynt att föräldrarna framför klagomål med anledning av bordsbönerna. Endast enstaka gånger har det förekommit att direkta hänvändelser i den riktningen gjorts av föräldrar.»

Vilka är det då som har kränkts? Såvitt jag kan förstå är det en liten grupp kulturradikaler och kämpande ateister — somliga av dem knutna till pressen, till både levande och numera avsnade tidningar. Där är man djupt skadad över denna farliga sedvänja. Av iveren att döma skulle man tro att faran av bordsbönen på barndaghemmen är jämförlig med stöldepidemier och övrig ungdomskriminalitet. Nu lär det svårigen kunna bevisas, att barn som knäpper sina händer i stillhet några ögonblick före måltiderna blir mer disponerade för tjuveri och annan asocialitet än andra barn — kanske är det rent av tvärtom, men härom skall jag inte uttala mig, ty inte heller detta kan bevisas.

Är det för resten inte en rikedom i hela livsmönstret, att barn från olika hem möter och lär sig respektera och iaktta olikartade beteenden och uttrycksformer? Det är såvitt jag vet inte

fråga om tvång. Skulle man försöka tvinga ett barn att knäppa sina händer till bön skulle också jag protestera högljutt, även om barnet kom från ett aldrig så kristet hem. Det är inte så det skall gå till. »Till frihet har Kristus frigjort oss», står det i den gamla boken.

Herr talman! Jag tror sålunda att oron för bordsbörens skadeverkningar är i hög grad överdriven, och den synes säkert till 99 procent av människor som fått för sig — kanske t. o. m. helt aningslöst och uppriktigt — att livet skulle bli så mycket ljusare och rikare här i landet, när ingen längre knäpper sina händer till bön. Det vill säga: man fruktar att några av de barn som nu enbart av god vana — eller låt oss bara säga av vana — knäpper sina händer innan de äter eller tackar innan de går från bordet, en dag kunde råka bli bedjare på allvar. Är det detta man är rädd för? Är det detta som måste förhindras?

Det förvånar mig något, att en så klok man som barnavårdsdirektören i Stockholm över huvud taget brytt sig om att ta hänsyn till denna oro och utlova en avveckling. Jag betraktar detta som en alldeles onödig eftergift för en ytterst subtil opinion utan nämnvärt föräldraunderlag, vilket också framgick av den reservation som avgavs i barnavårdsnämnden av fru Ruth Forsling m. fl. Själv påpekade ju herr Granath att denna fråga tagits upp med anledning av en tidningsartikel.

Jag tycker — och detta anser jag ge mig rätt att här ta upp frågan utan att herr Granath kan ingå i svaromål — att han har gett en nyanserad och riktig beskrivning av det aktuella läget, då han talar om att bordsbönen i och för sig inte är någonting att vara rädd för, utan att bönen tvärtom har en stillhetskäpande innebörd. Han har ändå velat tillmötesgå denna opinion, vilket inte skall diskuteras här, då det är Stockholms stads och dess barnavårdsnämnds angelägenhet. Efter statsrådet Lind-

Svar på interpellation ang. bordsbön vid barndaghem

ströms svar vill jag emellertid framhålla, att jag anser att detta är en fråga för barnavårdsnämnderna, och det skulle förvåna mig om särskilt många av dem kommer att ge en liknande rekommendation till avveckling av den, enligt min mening, i och för sig riktiga och vackra sed som bordsbönen utgör. Jag tror inte att det blir särskilt många som rekommenderar en avveckling, och jag hoppas man efter denna rekommendation far så varsamt fram även i Stockholm, att man inte bryskt förbjuder bordsbönen efter ett visst antal år.

På tal om skolorna, som här har förts in i bilden, tycker jag att vi skall slå vakt om objektivitetskravet när det gäller undervisning i kristendom och försöka få vårt folk att respektera det. Från kristet håll är vi angelägna om att hålla på det. Men det förefaller vara större våld än nöden kräver, när man i religionsfrihetens namn begär en utrensning av varje slags sedvänja som rymmer en smula vördnad, stillhet och andakt inför en osynlig verklighet, som ändå för majoriteten av det svenska folket är en verklighet.

Varför skall vi vara så ivriga att utarma den värld i vilken våra barn skall leva? Jag tycker att vi här i västerlandet är litet för snabba med att ta bort det mysteriösa, själva undret i tillvaron. Det finns ju där i alla fall. Och våra barn är känsligare än andra för denna osynliga värld. Mycket snart får de ju också själva ta personlig ställning till denna fråga, och därför tycker jag inte att vi behöver göra det åt dem, så att säga i oträngt mål.

Jag vill vädja till statsrådet fru Lindström att uppmärksamma en speciell distinktion, som herr Fridolfsson något litet var inne på, om denna fråga återkommer på regeringsplanet och då rubriceras som en religionsfrihetsfråga. Om nu bordsbönerna vid barndaghemmen nödvändigtvis skall anses kränkande för en viss grupp, låt oss säga för de ateistiska föräldrarna, får man kanske

också överväga huruvida inte borttagandet av eller rent av förbudet mot bordsböner där kan anses diskriminerande för en annan grupp, kanske den överväldigande majoriteten av svenska folket, som betraktar bordsbönen som ett legitimt uttryck för friheten till religion.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungt. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 41, angående utbildning i automatisk databehandling.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Persson* i Heden, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående väg- och brobyggandet,

herr *Tobé*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående behovet av vissa ändringar i vattenlagen,

herr *Lorentzon*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående höjning av yrkesskadelivräntor,

herr *Carlshamre*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående intagningen i gymnasium och fackskola, m. m., samt

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående fördelningen av de för vägbyggandet tillgängliga resurserna.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Interpellation ang. helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Fru NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! Till följd av den stränga vintern har stora issvårigheter uppstått i bl. a. Stockholms skärgård. Den reguljära båttrafiken i speciellt den mellersta och södra skärgården har därför inte kunnat upprätthållas. Isrännor har visserligen brutits men någon brytning intill ångbåtsbryggorna har icke kunnat företas. Av femton ångbåtsbryggor har endast tre kunnat angöras. Sådant är läget ännu i dag. För många av skärgårdsborna har denna situation inneburit långa promenader i snö eller vatten ut till väntan i blåst och kyla på båten. Flera tillbud har därvid inträffat, bl. a. att passagerare vid embarkering eller debarkering fallit i vattnet.

När skärgårdsbefolkningens isolering blev ett faktum och matlagren började sina begärde Djurö kommun i en framställning till länsstyrelsen i Stockholms län hjälp av militärhelikopter för att lösa kommunikationsproblemen. Denna framställning resulterade i att flygvapnet mycket snabbt insatte helikoptertrafik i skärgården. Trafiken har pågått under tiden den 18 februari till den 1 mars. Under denna korta period har trafik ägt rum sju dagar, varvid 207 personer och sju ton gods befordrats via helikopter. Sammanlagd flygtid har varit ca sju timmar. Som jämförelse kan nämnas, att på grund av förhandenvarande issvårigheter har enbart sträckan Stavnäs—Möja vid något tillfälle tagit 19 timmar med båt mot normalt 1 1/2 timme.

Utan tvivel har skärgårdsbefolkningen haft stor nytta av den insatta helikoptertrafiken. På de här närmast berörda öarna bor en befolkning av sammanlagt nära 800 personer, som såväl

före som efter den insatta helikoptertrafiken varit hänvisade till ovan beskrivna mycket besvärliga trafiksituation. Som exempel på rådande förhållanden kan anges, att ett tandläkarbesök på fastlandet ibland kan ha tagit nästan en hel vecka i anspråk, då båttrafiken ej varit tätare än att avresa kunnat ske på måndagen och återresa på fredagen. Genom isoleringen har även läkares och distriktssköterskors arbete försvärats.

Då helikoptertrafiken inte pågått, har båtarna tvingats begära isbrytarhjälp från statens isbrytardetalj. Det kan med fog ifrågasättas om denna åtgärd med isbrytare, som gått före passagerarbåtarna, varit det billigaste sättet att från statens sida vid rådande väderleksförhållanden bidra till en lösning av trafiksituationen för skärgårdsbefolkningen. Helikoptertrafiken måste i proportion till respektive transportmedels kapacitet och de vinster i fråga om tid och arbetskraft, som görs vid sådan trafik, ställa sig avsevärt billigare än isbrytarhjälpen. Tar man dessutom hänsyn till båtmateriallets hårda förslitning och det bekvämare och snabbare färd-sättet med helikopter, torde det knappast råda någon tvekan om, vilken form av hjälp skärgårdsbefolkningen föredrar de tider på året reguljär båttrafik ej kan upprätthållas.

Det blidväder, som nu föranlett ett inställande av helikoptertrafiken, har icke medfört att båttrafiken åter kan följa ordinarie turlistor. Helikoptertrafiken bör därför få fortgå till dess att båtarna åter kan gå de ordinarie turerna.

Vidare vore det önskvärt om en helikopterorganisation upprättades för undvikande av liknande situationer kommande år. En sådan organisation bör stå färdig att omedelbart användas, då isförhållandena i skärgården omöjliggör reguljär båttrafik.

På grundval av vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen

Interpellation ang. åtgärder för att skapa ett fastare penningvärde

för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till att den helikoptertrafik, som i år insatts i Stockholms skärgård till följd av att de svåra isförhållandena där omöjliggjort reguljär båttrafik, får fortgå till dess att båtarna kan följa ordinarie tur-listor?

2. Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder i syfte att upprätta en skärgårdens helikopterorganisation, som med kort varsel kan sättas in för att lösa liknande trafiksituationer i framtiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Interpellation ang. åtgärder för att skapa ett fastare penningvärde

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:

Herr talman! En fortgående urholkning av penningvärdet har lett till att inkomsthöjningar, som skilda grupper fått, kommit att till väsentlig del åtas upp av prisstegringar. Förbättringarna har kommit att ge endast tämligen ringa reellt innehåll. Klappjakten löner — priser fortsätter.

En fortgående prisstegring innebär helt naturligt en belastning för vår konkurrens med utländska produkter såväl vid försäljning utomlands som på hemmamarknaden. Svårigheterna här begränsas dock av att även andra länder har inflation — av olika storlek i olika länder. Men i fråga om vissa länder med mindre inflation är det besvärande.

Förhandlingar om löner måste självfallet försvåras när det är uppenbart att betydande delar av ökningarna försvinner genom prishöjningar. Alla synes vänta att detta skall fortsätta och vill naturligtvis gardera sig inför kommande prisstegringar.

För många har det stått klart att

krafttag mot inflationen är nödvändiga. Det gäller att hålla igen en tid. Här tror jag att de politiska partierna i första hand måste visa god vilja. Men hela näringslivet måste också vara med lik-som parterna på arbetsmarknaden.

Vad det gäller är bl. a. att klargöra en beslutsamhet från statsmakterna att gemensamt undersöka förutsättningarna för åtgärder som begränsar inflationen och därigenom skapar bättre förtroende för penningvärdet.

Som framgår av vad jag sagt här och vid tidigare tillfällen i frågan, är detta icke något som helst försök att framkalla något ingripande i angelägenheter som angår arbetsmarknadens parter utan det bör ses som uttryck för en beredvillighet att medverka till åtgärder — även impopulära sådana — om de kan anses vara ägnade att ge oss ett fastare penningvärde.

Under återopande av ovanstående hemställas om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern rikta följande fråga:

Är statsministern beredd att ta initiativet till överläggningar med deltagare från de politiska partierna, näringslivet och arbetsmarknadens parter i syfte att undersöka förutsättningarna för genomförande av åtgärder som syftar till att hejda den fortgående jakten mellan priser och löner och alltså skapa ett fastare penningvärde?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för bud-

getåret 1966/67 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.,

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för lagfartskostnader,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av reservbefälspremier, och

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande arvs- och gåvobeskattningen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om anpassning för mindre företag av aktiebolagslagstiftningen,

nr 12, i anledning av väckt motion om en översyn av barnavårdsmannainstitutionen,

nr 13, i anledning av väckta motioner om återfående av överskjutande insatskapital i ekonomisk förening, och

nr 14, i anledning av väckt motion angående obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1965 vid dess fyrtionde sammanträde fattade beslut,

nr 13, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension inom den allmänna tilläggs pensioneringen,

nr 14, i anledning av väckta motioner om fria resor till hemorten för inackorderade skolelever,

nr 15, i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidragen enligt stu-

diemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.,

nr 16, i anledning av väckta motioner om studiestöd under sommaren,

nr 17, i anledning av väckt motion om höjd åldersgräns för bidragsförskott, och

nr 18, i anledning av väckt motion angående abortförebyggande verksamhet;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen jämte i ämnet väckta motioner,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående formerna för beslut om jaktvårdsområde,

nr 10, i anledning av väckt motion om en ny jaktlagstiftning,

nr 11, i anledning av väckt motion om slopande av kravet på särskild ursprungsmärkning beträffande varor framställda i nordiskt land,

nr 12, i anledning av väckta motioner om fortsatt koncession för mindre el-distributionsföreningar, och

nr 13, i anledning av väckta motioner om samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet; samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående omhändertagandet av övergivna bilvrak, och

nr 8, i anledning av väckta motioner angående de ensamståendes problem.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.09.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 8 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 1 och 2 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Larsson i Norderön, som vid kammarens sammanträde den 3 innevarande mars med läkarintyg styrkt sig från och med den 1 mars tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Fridolfsson i Rödeby enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 6—den 16 innevarande mars.

Herr Fridolfsson i Rödeby beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2 och 7, bevillningsutskottets betänkanden nr 6, 8, 9 och 11, första lagutskottets utlåtanden nr 11—14, andra lagutskottets utlåtanden nr 12—18, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1 och 9—13 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 7 och 8.

§ 5

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

2—Andra kammarens protokoll 1966. Nr 10

fru *Nettelbrandt*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående helikoptertrafik för att lösa vissa trafiksituationer i Stockholms skärgård, och

herr *Hedlund*, till hans excellens herr statsministern angående åtgärder för att skapa ett fastare penningvärde.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 6

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7 måtte uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7

Interpellation ang. tobaksreklamen, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr RIMMERFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Från studenthåll har frågan om tobaksreklamen på nytt aktualiserats. I en skrivelse till riksdagens ledamöter samt till pressen har kandidaterna Tom Alberts och Roland von Malmberg ifrågasatt om inte Sverige borde införa förbud mot tobaksreklam.

Man konstaterar att tobakens skadeverkningar framstår klarare för varje år. Tobaksbruket medför bl. a. ökad åderförkalkning, ökad risk för kärlsjukdomar och cancer, sänkt medellivslängd, nedsatt resistens mot infektioner och utgör därmed en belastning för sjukvård och samhällsekonomi.

Interpellation ang. jordbrukets rationaliseringsutveckling och konkurrenskraft

Dessa skadeverkningar kan aldrig uppvägas av aldrig så höga statliga inkomster genom tobaksskatt, menar petitionärerna, som också uttalar sin förvåning över att samhället finner det förenligt med sina intressen att tillåta en ofta mycket utmanande och direkt lockande tobaksreklam.

Frågan är ingalunda ny. Tidigare har ju framför allt, även från riksdagens sida, allvarligt ifrågasatts lämpligheten av att statens eget monopolföretag i tobaksbranschen, Svenska tobaksaktiebolaget, använder betydande belopp till propaganda för ökad tobakskonsumtion. Denna tobaksreklam borde i folkhälsans intresse helt slopas.

Problemet med den utländska tobaksannonseringen i Sverige är givetvis mera komplicerat. Även där vore dock ett reklamförbud motiverat. Ett minimikrav är att tobaksvaror här i landet, liksom fallet är i Amerika, åsätts en varudeklaration med klara upplysningar om hälsofaran.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

Avser herr socialministern att vidtaga några åtgärder för att komma till rätta med den ymniga och ofta direkt utmanande tobaksreklamen?

Skulle herr statsrådet vilja medverka till införandet av sådan varudeklaration på förpackningar med tobaksvaror som upplyser om den med rökningen förenade hälsofaran?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. jordbrukets rationaliseringsutveckling och konkurrenskraft

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Det måste vara en självklar strävan, att effektiviteten inom olika verksamheter skall vara så hög som möjligt. Generellt sett torde man kunna säga, att vi i vårt land uppnått en förhållandevis god rationalitet, i varje fall vad beträffar näringslivet.

Från vissa håll göres emellertid ofta gällande, att jordbruket skulle släpa efter i rationaliseringsutvecklingen. Framför allt i regeringspartiets tidningsorgan har hävdats, att det svenska jordbruket skulle brista i konkurrenskraft. Samma tendens återfanns i den intervju, som den franska tidningen *Le Monde Diplomatique* gjorde med statsrådet Palme, ehuru det kanske inte kan anses klarlagt vad statsrådet verkligen uttalat.

Det är naturligtvis svårt att på ett exakt sätt mäta det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Under alla förhållanden står det dock klart att den bild, som givits från de nyss anförda hållen, inte är rättvisande. Det torde inte kunna bestridas, att jordbruksrationaliseringen i vårt land när det gäller såväl drifts- som strukturrationalisering gått betydligt snabbare än vad man ansåg möjligt vid riksdagsbeslutet 1947 om riktlinjerna för jordbrukspolitik. Otvivelaktigt är det så, att det svenska jordbruket tekniskt sett befinner sig på en mycket hög nivå. För närvarande minskas antalet jordbruksfastigheter med cirka 10 000 om året. Arbetsvolymen i jordbruket, d. v. s. den mänskliga arbetskraften, har på tio år minskat med cirka 36 procent. Härmed har följt en kraftig produktivitetökning inom jordbruket. Enligt Statistiska centralbyråns beräkningar noterades för jordbruket under åren 1952—1962 en produktivitetsförbättring med 5,4 procent per år. Motsvarande siffra för industrien var 4,7 procent.

Denna rationaliseringsutveckling, som torde överträffas av få länder, säger naturligtvis inte allt om det svenska jordbrukets internationella konkurrenskraft. Avgörande i sammanhanget är

Interpellation ang. jordbrukets rationaliseringsutveckling och konkurrenskraft

också de produktionsbetingelser, som t. ex. klimat och jordmån ger. Man torde kunna säga, att Sverige har förhållandevis goda naturliga förutsättningar för jordbruksdrift. Men flera länder i Västeuropa är naturligtvis i detta avseende bättre lottade än Sverige. För ett mått på konkurrenskraften är det givetvis av intresse att jämföra producentpriserna i olika länder i Västeuropa. Men detta försvåras av att i flera länder utgår betydande subventioner till förstärkning av jordbrukarnas inkomster, innebärande att man där i väsentligt högre utsträckning än i vårt land betalar livsmedlen via skattsedeln. Till bilden hör också, att den svenska lantarbetarlönen är den högsta i världen. Det sannolika torde vara, att den västeuropeiska producentprisnivån i stort sett överensstämmer med den svenska prisnivån och att det svenska jordbruket därmed har en tämligen god konkurrenskraft internationellt sett.

De härifrån helt avvikande slutsatser, som på vissa håll dragits, kan möjligen förklaras med att man gjort jämförelserna med de s. k. världsmarknadspriserna. En sådan grundval för jämförelse är emellertid helt orimlig. De s. k. världsmarknadspriserna på jordbruksprodukter är inte ekonomiskt baserade. Världsmarknaden kännetecknas av att överskottsproduktion från vissa tekniskt välutvecklade länder utbjudes till betydande underpriser, därför att en tillräcklig efterfrågan inte finns, trots att cirka hälften av jordens befolkning lider av brist på livsmedel. Denna situation torde komma att gälla ännu en tid framöver. Naturligtvis kan inte det svenska jordbruket konkurrera med på detta sätt uppkomna världsmarknadspriser. Men detsamma gäller jordbruket i andra länder. Det är självklart, att de s. k. världsmarknadspriserna därmed inte kan vara någon utgångspunkt för mätning av det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Lika självklart får det anses vara, att den svenska jordbruks-

politiken inte kan baseras på en situation, som rimligtvis bör vara väsentligt förändrad redan efter fem å tio år.

Då sålunda stora delar av den jordbrukspolitiska debatten i vårt land inte är baserad på realistiska förhållanden, skulle det enligt min mening vara av värde, om statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville delge kammaren sin syn på jordbrukets rationaliseringsutveckling och dess konkurrenskraft inte i jämförelse med den s. k. världsmarknadssituationen utan med hänsyn till situationen i de närmast jämförbara länderna i Västeuropa.

Under alla förhållanden är det givetvis angeläget, att det svenska jordbruket beredes ytterligare förbättrade möjligheter till rationalisering och effektivisering. Till mycket stor del är detta en fråga om kapitalförsörjning. Helt naturligt bör det ankomma på statsmakterna att effektivt främja denna utveckling. I vissa sammanhang har det — främst i socialdemokratisk tidningspress — hävdats, att jordbruksrationaliseringen skulle forceras genom en prispress på jordbruket. Tankegången är sålunda, att jordbruksrationaliseringen skulle främjas genom att jordbruket hålles på en ännu lägre lönsamhetsnivå än för närvarande. För mig är detta en ur social synpunkt helt orimlig ståndpunkt. Men därtill kommer, att metoden sannolikt skulle förfela sitt rationaliseringssyfte. Det kan med allt skäl göras gällande, att en tillräcklig lönsamhet är en nödvändighet för att jordbrukarna skall kunna och våga satsa på en rationalisering i den utsträckning, som måste anses önskvärd. Den utarmningsteori, som tydligen vunnit insteg i vissa kretsar, skulle med all sannolikhet motverka jordbrukets effektiviseringsprocess.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande frågor:

Interpellation ang. jordbrukets rationaliseringsutveckling och konkurrenskraft

1) Vill herr statsrådet delge kammaren sin syn på det svenska jordbrukets rationaliseringsutveckling och konkurrenskraft i jämförelse med situationen i jämförbara länder i Västeuropa?

2) Skulle enligt herr statsrådets mening en s. k. prispress på jordbruket främja eller motverka jordbrukets effektiviseringsprocess?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 84, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 85, till kanslideputerade angående angivande å motion av motionspartitillhörighet.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 38, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1),

nr 42, angående statsbidrag till folkhögskolor,

nr 43, angående fortsatt valutareglering, samt

nr 44, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 796, av herr *Nyberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, med förslag till lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1967—1970 m. m.,

nr 797, av herr *Bohman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m., och

nr 798, av herr *Ståhl m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Agnäs, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående vissa verkningar av den planerade regleringen av Abelvattnet i Tärna, och

herr *Nilsson* i Agnäs, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående den fortsatta handläggningen av ärendet om Vindelälvens utbyggnad.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 9 mars

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 in-
nevarande mars.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl.
Maj:ts å bordet vilande propositioner;
och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 38,
med förslag till lag om ändrad lydelse
av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen den
3 januari 1949 (nr 1);

till statsutskottet propositionen nr 42,
angående statsbidrag till folkhögskolor;
samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 43, angående fortsatt valutaregler-
ning, och

nr 44, med förslag till lag med sär-
skilda bestämmelser rörande riksban-
kens sedelutgivning, m. m.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bor-
det vilande motioner; och hänvisades
därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr
796; samt

till lagutskott motionerna nr 797 och
798.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda men då bordlagda inter-
pellationsframställningar, nämligen av:

herr *Rimmerfors*, till herr statsrådet
och chefen för socialdepartementet an-
gående tobaksreklamen, m. m., samt

herr *Persson* i Heden, till herr stats-
rådet och chefen för jordbruksdeparte-

mentet angående jordbrukets rationali-
seringsutveckling och konkurrenskraft.

Kammaren biföll dessa framställ-
ningar.

§ 5

**Utgifterna inom justitiedepartemen-
tets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr
2, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-
verkspropositionen gjorda framställ-
ningar rörande utgifterna för budget-
året 1966/67 inom justitiedepartemen-
tets verksamhetsområde jämte i ämnet
väckta motioner.

Punkterna 1—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Rikspolisstyrelsen: Avlöningar

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr **FRIDOLFSSON** i Stockholm (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet
för att under punkten 14 i statsutskot-
tets utlåtande nr 2 anföra några syn-
punkter i anledning av en motion, som
jag tillsammans med en kollega i denna
kammare har väckt och som går ut på
att här i Stockholm inrättas 45 nya
polismanstjänster utöver det antal som
departementschefen föreslagit. Orsaken
till att vi motionerat om dessa tjänster
är att vi anser det vara ett minimikrav
med tanke på brottsutvecklingen, inte
minst våldsbrotten i Stockholm, och
att det verkligen föreligger ett stort
behov av en polisförstärkning.

Vi var och är medvetna om att det
redan nu föreligger personalbrist, vil-

Rikspolisstyrelsen: Avlöningar

ket innebär att vakansläget i Stockholm ännu icke kunnat brytas, så att jämvikt har kunnat uppkomma. Vi har helt enkelt inte polismän till de polistjänster som är inrättade i Stockholm. Detta förhållande påtalar också utskottet i sin skrivning. Det är därför naturligt att den invändningen kan göras: Varifrån skall personal rekryteras till nya tjänster? Vi har ju inte folk till att besätta vakanserna. I motionen har vi förden skull lämnat en praktisk anvisning om hur man skall få folk till dessa nyinrättade tjänster.

Som bekant har under senare år tillströmningen av sökande till polisaspiranttjänster varit gynnsam. Under det sista kommunala året kunde inte mindre än 290 nya aspiranter anställas. När man förstатligade polisväsendet var säkert meningen den, att påbyggnadstakten skulle bli bättre genom samordning etc. och att detta skulle ske genom en ökning av intagningskapaciteten vid skolorna. Under inga förhållanden väntade man att en försämring skulle inträffa.

Jag talar i första hand om det förhållande som råder i Stockholm. Här har intagningsprocenten definitivt gått ned efter statens övertagande, och en försämring har inträtt. Efter förstатligandet har polis skolans resurser för Stockholms del skurits ned, så att numera blott 180—200 aspiranter kan anställas per år mot de 290 som intogs det sista kommunala året. Vi anser därför att skolans resurser bör ökas, så att åtminstone 250 stockholmsaspiranter kan anställas årligen. Om inte denna utökning sker, kommer antalet polismän under avsevärd tid framåt i stort sett att vara konstant, i betraktande av de nuvarande siffrorna för pensionering och frivillig avgång.

Naturligtvis är det bra att lönefrågan i samband med ett formellt inrättande av polistjänster löses, men medborgarna — i detta fall stockholmarna — är inte betjänta av enbart detta. Det

är lika viktigt att de faktiska polisresurserna bringas i nivå med behovet.

Jag har, herr talman, under denna punkt i statsutskottets utlåtande endast velat göra kammarens ledamöter uppmärksamma på det, jag kan väl säga logiska resonemang som vi fört när vi motionerat om ytterligare 45 polismans-tjänster, och jag har med inlägget velat peka på den praktiska anvisning som vi i vår motion lämnat för att fylla det personalbehov som uppkommer genom inrättande av nya tjänster.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Utskottets bedömning av denna motion är enhällig. Den praktiska anvisning som motionärerna lämnat behövdes inte, därför att anslaget är av den typ att medel ställs till förfogande i erforderlig omfattning, och i dag finns det inga spärrar för antagning av aspiranter till polis skolan i Stockholm. Svårigheten är att få aspiranter i den omfattning som är önskvärd. Detta har inte sin orsak i brist på resurser utan i brist på sökande.

Utskottet är som sagt enhälligt i sin bedömning av motionen.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vill gärna begagna detta tillfälle att erinra om herr Wedéns inlägg här för någon tid sedan, då han konstaterade att ju mindre självdisciplin människorna har desto mer kommandodisciplin behöver man i samhället för att hålla ordning. Det är ju därför det är så mycket bekymmer med polisfrågorna, och någonting måste ju göras åt saken. Polis behövs när det är en självsvåldig nation vi har att göra med.

Men det skulle kunna göras någonting positivt från det här huset. Jag tror inte att vi får bättre förhållanden ute i landet innan vi verkligen börjar »hemma». Man kunde ju då börja med att sluta stjäla tidningar såsom man gör i detta hus. Man borde göra klart för

sig att man, om man går hem med en tidning stämplad andra kammaren och sålunda tillhörig kamratkretsen här, är en tjuv och ingenting annat. Det har jag velat säga i detta sammanhang, och jag hoppas att justitieministern instämmer i mitt uttalande.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Det är så, herr Bergman, att det finns sökande till aspirant-tjänster, men alla kan inte få plats i polisskolan här i Stockholm med den struktur som skolan nu har. Den är mer eller mindre definitivt låst vid 180—200 platser i stället för de 290 platser som fanns det sista kommunala året. Det verkliga förhållandet är alltså att det finns aspiranter som vill genomgå polisskolan men att inte alla kan tas in därför att det inte finns tillräckligt med platser.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är ganska obehagligt att stå här och säga: »Jag vet bättre än andra». Jag är ledsen, men jag måste på utskottets vägnar säga att utskottet vet bättre än herr Fridolfsson i Stockholm. Vi har orienterats om att man i augusti 1965 försökte få 90 aspiranter till polisskolan. Det kom 52. I februari 1966 försökte man få 60 aspiranter. Det blev 40. Det högsta antalet sökande man kommit upp till är 84, vilket skedde år 1964.

Det är svårt att få sökande till polis-skolan, herr Fridolfsson, och det är denna mening som jag å statsutskottets vägnar måste redovisa.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 15 och 16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.

Kungl. Maj:t hade (bilaga 4, punkt B 4, s. 25—29) föreslagit riksdagen att

Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.

till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 13 150 000 kr., därav 9 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 129) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 174), hade — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 14 650 000 kr., varav 9 750 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 129 och II: 174, såvitt nu var i fråga, till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 13 150 000 kr., varav 9 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Virgin, Edström, Kaijser, Dahlén, Sundin, Johan Olsson, Bohman* och *Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Tvärälund, *Mundebo* och *Sjönell* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 129 och II: 174, såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanterna anfört angående inköp av helikoptrar;

II. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 129 och II: 174, såvitt nu var i fråga, till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 14 150 000 kr., varav 9 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Anslaget under punkten

Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.

17 gäller inköp av alla slags fordon, som polisen behöver för att kunna fullgöra sina många olika uppgifter i samhället till fromma bl. a. för den allmänna ordningen och rättssäkerheten. I orden »m. m.» i rubriken innefattas också hästar och hundar.

Det kan tyckas vara en avsevärd upp- rustning departementschefen föreslår när han i propositionen ökar anslaget för nästa budgetår på denna punkt med över 3 000 000 kronor till 13 150 000 kronor. Denna summa understiger ändå med över 18 250 000 kronor vad rikspolisstyrelsen ansett sig behöva för att över hela riket kunna tillämpa de normer, som har angivits i 1964 års proposition rörande förstärkandet av polisväsendet.

I stort sett har statsutskottets ledamöter varit ense om att godtaga Kungl. Maj:ts förslag »i det nu rådande läget», såsom det heter i utskottets skrivning. I ett avseende har dock 14 av utskottets ledamöter reserverat sig för ett förhöjt anslag. Förhöjningen avser 1 miljon kronor utöver vad departementschefen och utskottsmajoriteten föreslår och gäller inköp av ytterligare två helikoptrar. För polisverksamhetens räkning inköptes år 1964 en helikopter, och rikspolisstyrelsen anser sig nu behöva ytterligare fyra sådana. Kungl. Maj:t föreslår emellertid att 200 000 kronor i stället skall ställas till förfogande för förhyrning av flygplan och helikoptrar. Detta torde enligt de beräkningar som gjorts täcka kostnaderna för ungefär 400 flygtimmar.

Herr talman! Mycket kunde anföras som stöd för reservationen, men jag skall begränsa mig till att ange ett par skäl. Jag vill då först erinra om att utskottets majoritet och reservanterna är överens i ett hänseende, nämligen att helikoptern har stor användbarhet och är mycket värdefull i polisverksamheten, framför allt i arbetet med att öka trafiksäkerheten. Den är snabb och effektiv i trafikövervakningen.

Men trafikolyckornas höga siffertal

är i och för sig skrämmande. Den verklighet som de representerar är det i ännu högre grad. Den talar om ond bråd död, som drabbar framför allt barn och ungdomar under 25 år och äldre personer över 55 års ålder. Den talar om skador, lidande och invaliditet och den talar också om stora samhällsekonomiska förluster, uppskattningsvis beräknade till över 1,5 miljard kronor på ett år. Det är den verkligheten, ärade kammarledamöter, som inte får mötas med resignation inför växande svårigheter; den måste mötas med försök att sätta in effektiva motåtgärder.

Vad undersökningarna både här hemma och i utlandet, i den mån sådana förekommit där, hittills har bekräftat är att en intensifierad trafikövervakning reducerar antalet olyckor. Det är i detta sammanhang som reservanterna tillmäter helikopterövervakningen så stor betydelse, att vi anser att rikspolisstyrelsens äskande om ett ökat antal helikoptrar bör tillgodoses så långt det är möjligt.

Med denna motivering, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till punkten 17, som har herr Axel Andersson som första namn och som hemställer »att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 129 och II: 174, såvitt nu är i fråga, till *Polisverket: Inköp av motorfordon* — — — anvisa ett reservationsanslag av 14 150 000 kr., varav 9 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.» Reservanternas hemställan i den första punkten innebär ett yrkande om att riksdagen skall godkänna vad som anförts angående inköp av helikoptrar.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det blir lätt något av en västgötklimax när man försöker att med stöd av rikspolisstyrelsens yrkanden och genom att ge en skildring av de vådor som följer av att samhället inte kan bevaka trafik och brottslighet göra

gällande, att eftersom de 31 miljoner som rikspolisstyrelsen yrkat på är angelägna, så är de 13 miljoner som Kungl. Maj:t föreslagit alldeles otillräckliga, och så ökar man de 13 miljonerna med 1 miljon. Man närmar sig ju inte så särskilt mycket de 31,5 miljoner, som skulle vara så kolossalt angelägna.

Jag vill säga rent allmänt, att såvitt jag vet och enligt de informationer vi fått i utskottet är de normer som riksdagen fastställt uppfyllda; man måste ha gjort en felaktig bedömning av frågan när man säger att normerna för en motorisering av polisväsendet inte är uppfyllda. En annan sak är om det finns normer fastställda för Stockholm, och om så är huruvida dessa normer är uppfyllda. Därom har man delade meningar; men de normer som vi fattade beslut om och som avser riket i dess helhet är alltså enligt uppgift uppfyllda. De informationerna har jag all anledning att hysa tilltro till, eftersom vi har fått dem i utskottet.

Det är inte så att vi 16 som inte vill öka anslaget med 1 miljon tycker att detta är en onödig utgift. Det är inte på det sättet. Vi har ju här i riksdagen enhälligt gått in för en upprustning av polisväsendet sedan det blev förstatligat och för en ökning av mekaniseringen av polisarbetet som vi tror är vettig ur både ekonomiska och andra synpunkter. Jag är personligen varm anhängare av denna upprustning, och man känner smärta när man inte får vara med om att öka takten ytterligare. Men fröken Ljungberg vet ju, jag höll på att säga nästan bättre än jag, att det läge landet befinner sig i i ekonomiskt avseende är sådant, att vi måste vara återhållsamma. Denna återhållsamhet har tagit sig det uttrycket att vi inte tillstyrker att det anslag, som det nu tvistas om och som avser inköp av helikoptrar, ökas med mer än vad som behövs för att köpa ytterligare en helikopter. Rikspolisstyrelsen får dessutom pengar för att kunna hyra sådana fort-

2* — *Andra kammarens protokoll 1966, Nr 10*

Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.

skaffningsmedel för speciella situationer. Det är det läge vi befinner oss i som är avgörande och inte någonting annat.

Fröken Ljungberg tycker att vi har råd med den miljon hon pläderar för, men skulle hon vara konsekvent så borde hon yrka på 31 miljoner och inte på 14.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Nej, herr Bergman, det är inte alls de 31 miljonerna vi har anledning att yrka på, ty som jag tidigare mycket kraftigt betonat har också reservanterna en mycket stark och smärt-sam erfarenhet av att det rådande läget för vårt land ekonomiskt sett inte är vad det borde vara. Vi måste här i riksdagen vid vårt ansvarstagande tyvärr också ta hänsyn till detta. Men här gäller det, att i en situation som är, om inte krisartad, så mycket nära detta — den är i varje fall hårt trängd — kunna på det enklaste och ur effektivitetens synpunkt billigaste sättet förbättra situationen. Det är då som reservanterna har valt att modernisera övervakningsmöjligheterna och begränsa trafikolyckorna genom detta tillskott med helikoptrar, som kommer att ha en mycket stor uppgift i polisens verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 101 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 18—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 21***Lokala polisorganisationen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 8, s. 33—53) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen över den lokala polisorganisationen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för den lokala polisorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 388 milj. kr., därav 89 milj. kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet haft till behandling följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 280) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 347), i vilka motionärerna under åberopande av innehållet i de

likalydande motionerna I: 318 och II: 384 — såvitt nu var i fråga — hemställt att riksdagen måtte besluta att till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 392 milj. kr., varav 89 milj. kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fru *Hultell* (I: 425) och den andra inom andra kammaren av herr *Fridolfsson* i Stockholm och fru *Kristensson* (II: 349), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställt att riksdagen för budgetåret 1966/67 måtte bevilja erforderliga medel under anslaget Lokala polisorganisationen: Avlöningar för inrättande av ytterligare 45 nya polismanstjänster utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Sörenson* (I: 112) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund m. fl.* (II: 154), i vilka bl. a. hemställt att riksdagen måtte besluta, utöver vad regeringen föreslagit, att inrätta 20 polismanstjänster i Stockholms polisdistrikt, med bemyndigande för Kungl. Maj:t att bestämma fördelningen av den sålunda föreslagna — för tunnelbanepolisen avsedda — personalökningen mellan olika tjänstekategorier inom ramen för den lönekostnad som beräknats för en sådan polisavdelning på 40 man.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 280 och II: 347, I: 425 och II: 349 samt I: 112 och II: 154, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för den lokala polisorganisationen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för den lokala po-

lisorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 388 000 000 kr., varav 89 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 112 och II: 154, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Virgin, Edström, Kaijser, Dahln, Sundin, Johan Olsson, Bohman* och *Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Tvärålund, *Mundebo* och *Sjönell* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 280 och II: 347, I: 425 och II: 349 samt I: 112 och II: 154, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för den lokala polisorganisationen i enlighet med vad reservanternas föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för den lokala polisorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 392 000 000 kr., varav 90 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Punkt 21, som ju avser lokala polisorganisationens avlöningar, inrymmer den frågeställning som man redan tidigare här i dag har snuddat vid, nämligen möjligheten att öka antalet polistjänster och möjligheten att öka rekryteringen till polisen. I tre olika motionspar har framförts krav på ökning av antalet tjänster i förhållande till vad som föreslagits i propositionen.

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

Herr talman! Man kan naturligtvis på många sätt väga för och emot när det gäller önskemål om antalet tjänster i en förvaltning eller verksamhet. Inte minst är det anledning att göra det i dag också med tanke på arbetsmarknadssituationen och de svårigheter som kan finnas där. De som har reserverat sig på denna punkt ser nog lika allvarligt som departementschefen gör på hela frågan om polisens verksamhet och möjligheterna för polisen att fullgöra sina uppgifter.

Departementschefen har understrukit det mycket oroande i brottslighetens utveckling. Han nämner en ökning av antalet brottsbalksbrott under förra året med 45 000 till 380 000. Han talar också om den alltför stora arbetsbelastning som den negativa förändringen i samhället har medfört för polispersonalens del och som ytterligare har skärpts genom de växande trafikproblemen. Enigheten med departementschefen är från reservanternas sida fullständig så här långt, men departementschefen drar andra slutsatser beträffande behovet av åtgärder än vad motionärerna och reservanternas har gjort. Utskottsmajoriteten anser att Kungl. Maj:ts förslag är avvägt på ett godtagbart sätt i det nu rådande läget. Reservanternas i sin tur hävdar att det icke är godtagbart ens i nu rådande läge.

Det polisiära läget har i själva verket blivit sämre och sämre. Även om förhållandena är avsevärt mycket svårare i de tre största städerna och främst i Stockholm, torde tendensen vara likartad på andra orter ute i landet. Några uppgifter från Stockholm kan i alla fall vara belysande. Sådana har redan givits av herr Fridolfsson i Stockholm här tidigare, och jag skall inskränka mig till att peka på ett par förhållanden.

Med en övertidstjänstgöring som uppgår till ca 50 timmar per månad och man överskrider gränsen för vad som är möjligt att ta ut på frivillighetens väg. Alltför hastig förslitning av män-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

niskor i arbetsuppgifter som många gånger i sig själva är olustskapande blir den olyckliga följden.

I en av motionerna, II : 154 av herr Wiklund m. fl., framhålles att en fullgod utrustning med polispersonal är angelägen såsom en av de viktigaste brottspreventiva åtgärderna från samhällets sida, och detta oavsett om behovet av ökad polispersonal är betingat av ökad brottslighet och växande trafikproblem med åtföljande trafikförseelser. Jag delar motionärernas uppfattning. Om uppklärningsprocenten — här har vi en annan viktig punkt — ligger så lågt i Stockholm som på ca 25 procent, om anmälda brott kan få vänta i månader och halvår på att bli utredda, om ett stort antal anmälda brott och förseelser aldrig ens hinner utredas, då kan man verkligen påstå att det är fara å färde för rättssäkerheten. Allt detta medan brottsfrekvensen stiger, brotten blir grövre och brottsligheten går allt längre ned i åldrarna.

Av de 150 polismanstjänster, som vi reservanter vill öka med i förhållande till propositionens och utskottets förslag, bör enligt vår uppskattning 45 kunna komma speciellt Stockholm till godo, medan vi däremot är helt överens med utskottet om att det i övrigt bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämna fördelningen av tjänsterna på polisdistrikt.

Statsutskottets majoritet har ansett att en ökning av antalet tjänster inte går att genomföra helt enkelt därför att man inte kan rekrytera i sådan utsträckning, att man inom nästa budgetår kan tillgodogöra sig den utbildning som de nya polismännen behöver få innan de kommer ut i tjänst. Rekryteringen har hittills varit otillräcklig, och om man nu får möjlighet att öka ut den blir de polismän som behöver ett års utbildning inte färdiga. De blir dock färdiga — och det är vad reservanterna vill framhålla — i slutet av det kommande budgetåret, någon gång un-

der första hälften av 1967. Därför menar vi att vår bedömning och våra äskanden om en ökning av antalet polismanstjänster med 150 utöver propositionens förslag är ganska realistiska.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till vad jag nu har sagt få yrka bifall till reservationen nr 2 vid punkten 21 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Fröken Ljungberg säger att departementschefen och statsutskottets majoritet bedömer läget likadant och bedömer behovet av åtgärder på samma sätt; skillnaden är bara den att reservanterna vill vidtaga andra åtgärder än utskottets majoritet och departementschefen. Det slank dock in något av värdering av läget som jag finner anledning att något kommentera.

Fröken Ljungberg säger att det polisiära läget blir sämre och sämre. Detta är väl inte alldeles korrekt. Det är naturligtvis mycket svårt att fånga in dessa problem, men vi vet ju att tillgången på poliser är god ute i landet. Det är alltså fel att säga att läget i detta avseende har försämrats ute i landet. Det är möjligt att brottsligheten ökar och får en annan karaktär så småningom, allteftersom samhällena urbaniseras och jag höll på att säga moderniseras. Men det är väl inte lätt att bevisa. Vi kan nog vara eniga om att svårigheterna gäller speciellt storstäderna, mest Stockholm och därnäst Göteborg och Malmö. Övriga delar av landet kanske vi skall låta bli att tala om i detta sammanhang.

Jag tror det är lättare att diskutera denna fråga, om vi håller oss till Stockholm, där ju läget är mycket besvärligt. Läget där bedömer såvitt jag kan förstå departementschefen, utskottsmajoriteten och reservanterna på precis samma sätt. Vi skiljer oss åt i fråga om bedömningen av vad fröken Ljungberg kallar för åtgärder. Fröken Ljungberg representerar liksom övriga re-

servanter därvidlag en optimistisk förväntan på framtiden beträffande möjligheterna att få aspiranter villiga att gå i polisskolan här i Stockholm.

Vi vet att det även under första kvartalet 1967 kommer att finnas omkring 100 vakanser. Det är ett faktum som baserar sig på kännedomen om antalet elever som i dag går i polisskolan i Stockholm. Om vi räknar med de faktorer i övrigt som påverkar vakansläget, dödlighet, övergång till annat arbete m. m., alltså samma faktorer som man har haft anledning att räkna med tidigare, så har vi som sagt anledning att utgå från 100 vakanser under första kvartalet 1967. Med hänsyn härtill fordras en alldeles onormal nyrekrytering av aspiranter till polisskolan i Stockholm — 125 aspiranter måste man ta in för att man skall kunna få ett något så när hyfsat läge under det sista kvartalet av det budgetår som ligger framför oss. Det är det kvartalet vi alltså nu spekulerar om, sålunda sista kvartalet av budgetåret 1966/67. Förhoppningarna skulle alltså röra sig om att läget de sista dagarna av nästa budgetår skulle bli så gynnsamt, att vi i dag skulle kunna inrätta tjänster med tanke på vad som skulle kunna komma att hända då.

Jag tror att om denna diskussion skulle ha kunnat äga rum om två månader, så skulle diskussionen ha kunnat vara mycket mer realistisk, därför att vi då vet hur många aspiranter som är intagna i polisskolan. Om ett större antal aspiranter skulle komma att intas än man kan bedöma som normalt, är det i alla fall ingen risk för att inte den arbetskraften kan komma att tillvaratas i polistjänst.

Det finns enligt min mening inte tillräckliga skäl för att yrka på ytterligare tjänster utöver vad departementschefen och utskottsmajoriteten föreslagit. Mot bakgrunden av det arbetsmarknadsläge som vi har här i Stockholm och i de andra storstäderna och i lan-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

det i sin helhet är det ingen liten utbyggnad av polisverksamheten som utskottsmajoriteten föreslår. Det är fråga om en ökning av antalet tjänster med 300, vilket jag tycker är en avsevärd ökning. Av dessa tjänster skall ju Stockholm få över 100.

Alla andra kungliga verk här i landet hyser nog stor avundsjuka mot rikspolisstyrelsen, som har lyckats så väl med att få resurser. Detta har skett därför att vi nog alla tycker, att det är angeläget att när nu staten påtagit sig det reella huvudansvaret för polisen, den då också lämnar resurser för att arbetet skall kunna fullgöras. Det måste emellertid vara resurser som motsvarar möjligheterna att utnyttja dem.

Det är på grund av denna bedömning, byggd på de fakta och erfarenheter vi har, som vi hävdar att det inte är någon mening med att inrätta flera tjänster. Det skulle bara bli en demonstration liksom för att visa att vi vill göra mera, men man skall inte göra det på det sätt som reservanterna föreslår.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman ville nog gärna missförstå mig när jag talade om det polisiära läget som blir sämre och sämre. Vi är väl helt överens om, vilket ju framkom senare, att det framför allt var förhållandena i Stockholm som jag avsåg att belysa, varvid jag också djärvdes dra den slutsatsen att tendensen, vilket också visat sig, är ungefär densamma i landet för övrigt, även om det är fråga om en mindre skala.

När det gäller möjligheterna att få dessa tjänster besatta säger herr Bergman, att reservanterna »spekulerar» i att man sista kvartalet skall få fram flera poliser. Detta är knappast en spekulatio. Vi har frågat oss hur man

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

bättre skall kunna tillgodose rikspolisstyrelsens uttalade önskan och klart motiverade behov. Man har fått knappt 35 procent av det begärda antalet tjänster. Att man skall avundas dem för att de lyckats så väl kan jag inte riktigt förstå. Söker man få ett bättre förhållande från polisiär synpunkt är det klart att man måste tänka på möjligheterna att rekrytera. Därvidlag tror jag att herr Bergman och jag vet ungefär lika bra att just rekryteringsmöjligheterna bedöms mycket positivt just nu med avseende på Stockholm. Det är ingen spekulation i den betydelse som herr Bergman en gång i tiden använt, när han talade om spekulationsbyggande som någonting förnedrande, utan en spekulation i den meningen att det är ett försök att planera så, att det polisiära läget skall kunna förbättras.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Sedan poliskåren förstatligats åligger det staten att anställa erforderligt antal polismän för polisverksamhetens effektiva utövning. Vårt land är en rättsstat med hög kultur och stora materiella tillgångar. För att kunna tillförsäkra varje laglydig medborgare rättsligt skydd till person och egendom, måste givetvis poliskårens storlek anpassas till storleken av den brottsliga verksamheten. Kan det påvisas att antalet polismän är för litet för att de skall kunna fullgöra de polisiära uppgifter som åligger dem, bör detta missförhållande omedelbart avhjälpas. Redan ett litet underskott av behövlig personal är till men för den laglydige medborgarens skydd och säkerhet. Det råder väl inget tvivel om att som en nödvändig del av ett rättssamhälle ingår en polismakt av sådan kvalitet och kvantitet, som svarar mot medborgarnas krav på rättssäkerhet. På många andra områden kan man förvisso ställa under debatt, hur mycket

man skall kunna skära ned begärda anslag. När det gäller rättssäkerheten borde varje diskussion om nedskärning vara otänkbar. Hurudant är då läget på detta område i dag?

Brottsligheten ökar starkt. Vi hade här i Stockholm år 1954 53 310 anmälningar, varav 38 319 avsåg strafflagsbrott. Varje utredningsman hade då 185 ärenden, och uppklaringsprocenten var 34,48. År 1964 hade vi 88 993 anmälningar, varav 69 916 strafflagsbrott. Vi hade då 230 ärenden per man, och uppklaringsprocenten var 28,75.

Tidigare har vi haft en kår, där snart sagt varje polisman utan tanke på tid och krafter satsade allt för att nå ett utredningsresultat, men nu har vi fått en kår som under trycket av den omänskliga arbetsbördan håller på att förlora stinget. Detta är en allvarlig historia. Som åklagare sedan femton år med nära samarbete med polisen vet jag vad jag talar om.

Ordningspolisen, som har en synnerligen viktig övervakande uppgift, tvingas konstatera att många trafikförseelser — inte minst fortkörning och nonchalans vid övergångsställena — fortfar tämligen obehindrat, bara därför att det inte finns tillräckligt mycket polis för en effektiv övervakning.

Tunnelbanan frekventeras dagligen av cirka 1 miljon trafikanter. Där har vi under dagtid ingen ordningspolis. På kvällen mellan klockan 18 och 02 har vi sammanlagt 16 ordningspolismän i tjänst i hela Stockholm.

Bristen på ordningspolis resulterar i ständiga oroligheter och överfall, ofta våldsbrott av allvarlig karaktär. Jag vill här bara anföra ett exempel. En äldre man sitter på en bänk i en av våra större parker. Klockan är 11 på förmiddagen. Det är mycket folk i parken, både barn och vuxna. Plötsligt blir mannen helt enkelt nedslagen och fränstulen sin plånbok. Gärningsmannen försvinner. Ingen polis finns på platsen.

Ordningspolisens civilpatruller är

helt otillräckliga. Det säger sig självt att den förebyggande verksamheten är av utomordentlig vikt. Medvetandet om att polisen kan dyka upp när som helst måste naturligtvis inverka i hög grad brottsshämmande.

Kvarterspolisen är också helt otillräcklig. Det synes som om man inte har haft klart för sig vilken nyckelposition kvarterspolisen kan inta i rent brottsförebyggande syfte. En erfaren, kunnig och rutinerad polisman som har ansvaret för sitt kvarter — ett kvarter kan vara ett större eller mindre område beroende på traktens svårighetsgrad — kan genom sin blotta förekomst inverka brottsförebyggande. Inte minst kontakten mellan honom och de unga i området, där de unga genom att lära känna honom också lär sig uppskatta honom och därmed också kåren, kan ha en starkt preventiv verkan.

Vet kammarens ärade ledamöter att övertidsersättningen till polisen bara här i Stockholm 1964 uppgick till 7 700 000 kronor? För 1965 kommer den enligt gjord bedömning att vara ännu högre. Numera måste också polisen i viss utsträckning tvångskommanderas till denna övertidstjänstgöring.

Enligt arbetsskyddslagen får antalet övertidstimmar per år inte överstiga 200. Men polisen, för vilken kår denna lag inte gäller, har här i Stockholm för närvarande i rätt stor utsträckning 50 övertidstimmar per man och månad, och det finns de som har upp till 80 timmars övertidstjänstgöring i månaden. Är det då så underligt, om en och annan polisman inte helt kan behålla självbehärsknningen i en tillspetsad situation ute på sta'n?

Sådan som jag nu skisserat situationen är den inte bara här i Stockholm och i våra andra storstäder utan i viss utsträckning också i mindre städer och tätorter landet runt, allt medan brottsligheten stiger och sprider sig till allt mindre orter i hela vårt land.

Att snabbt kunna reda ut ett begånget

Lokala polisorganisationen: Avlöningar
brott — värdet av det behöver inte betonas.

Att förhindra brott — det är inte bara att hjälpa den som står i begrepp att begå ett brott. Det är också att hjälpa hans närmaste; när det gäller en ung människa, hans föräldrar, hans kanske helt skötsamma syskon, andra släktingar, hans kamrater som tar intryck av honom. När det gäller äldre blir det ofta hustru och barn som får sitta emellan om brott inte kan förhindras. Sannerligen en dålig familjepolitik!

Det är inte fråga om att åstadkomma en polisstat, utan det gäller bara att tillgodose medborgarnas rättmätiga krav på skydd. En del måste skyddas mot andra, en del måste hindras från att följa sina negativa impulser.

Frågan är nu om vi skall göra vad som är nödvändigt för att hejda en mycket oroande brottsutveckling eller om vi skall göra som kaptenen i Frödings kända dikt:

»Havet välte, stormen ven,
Vågorna rullade asklikt grå.
'En man är vräkt överbord kapten!'
Jaså.
'Ännu kan ni rädda hans liv, kapten.'
Havet välte stormen ven.
'Ännu kan en lina den arme nå.'
Jaså.
Vågorna rullade asklikt grå.
'Nu sjönk han, nu syns han ej mer,
kapten!'
Jaså.

Havet välte, stormen ven.»

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen under punkten 21.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter denna lyriska utsvävning skall jag bara försöka föra in några kalla siffror i bedömningen, då ju sådant ändå är det avgörande för våra beslut. Jag skall inte ge mig in på bostadsfrågan, även om fröken Ljungberg försökte locka mig till det — jag kanske brukar tala mer om den saken än om de frågor vi nu diskuterar.

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

Det är ju så, fru Heurlin, att vi i dag har vakanser i Stockholm. Det finns inte folk som vill bli poliser i Stockholm i den omfattning som vi önskar. Vi har inrättat tjänster, och det finns inte folk som söker dem. Vi har försökt förbättra rekryteringen, men det har ändå inte hjälpt i den utsträckning som vi önskar. Vi har vakanser på 57 tjänster, och vi räknar med att det tredje kvartalet kommer att bli 128, fjärde kvartalet 123 och första kvartalet nästa år 100. Om de 103 tjänster i Stockholm, som Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten har stannat för, skall kunna fyllas, måste det bli 125—130 aspiranter till polishögskolan i Stockholm. Hittills har man aldrig lyckats nå upp till ett så högt tal.

Då är alltså även detta en spekulering, fröken Ljungberg, som Kungl. Maj:t i all anständighet har försökt sig på liksom utskottsmajoriteten, när man satsar på att öka polispersonalen med 103 tjänster här i Stockholm. Att gå utöver detta är väl litet onödigt.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Med anledning av motioner om viss förstärkning av polispersonalen, som jag förra året väckte tillsammans med ledamöter ur olika partier på kamrarnas stockholmsbänkar, skrev statsutskottet: Utskottet »delar oron beträffande brottslighetsutvecklingen och ordningshållningen i storstadsområdena. Trots att det vid genomförandet av polisens omorganisation förutsatts, att den lokala polisorganisationens ökade effektivitet skulle åstadkommas utan ökning av arbetskraftsramen, motiverar förhållandena en ökning av polisorganisationen i dessa områden. Utskottet förutsätter, att de särpräglade förhållandena för Stockholm och andra storstadsområden även framgent kommer att beaktas.»

Förra årets riksdag nöjde sig med detta — ur min synpunkt principiellt mycket viktiga — medgivande och beslöt

om en personalförstärkning enligt Kungl. Maj:ts förslag men biföll inte våra motioner om viss ytterligare förstärkning. Utskottets sålunda positiva skrivning med anledning av motionerna var en framgång ur motionärernas synpunkt — en skrivning som jag nämligen tolkade som ett slags inbjudan till Kungl. Maj:t att framlägga förslag till årets riksdag om fortsatt ökning av polispersonalen. Så har tydligen också Kungl. Maj:t uppfattat saken. Frågan är dock om regeringens förslag i år är sådant, att en reell ökning av personalen verkligen kommer till stånd.

Men som sagt: förra årets utskottsskrivning var positiv och pekar på en *allmän* synpunkt på kriminalitetsbekämpande — som jag till att börja med vill understryka — den har berörts här tidigare i debatten. Man kan väl på detta område föra samma resonemang som inom hälso- och sjukvården: det är bättre med profylax än med terapi. Polisen har två uppgifter — den preventiva uppgiften och den brottsbeivrande. Många sakkunniga menar, att en av de allra viktigaste åtgärderna för att i dagens läge bättre komma till rätta med brottsligheten är att satsa på polisen. Att det finns en välrustad polis, i stånd att snabbt avslöja lagöverträdare — helst i full utsträckning — och att brott kan förebyggas är enligt dessa bedömares uppfattning rent av viktigare än att de olika åtgärder, som vidtages genom domstolar och genom kriminalvårdens organ, genomföres med lagenlig perfektion. Vi vet ju hur svårt det egentligen är att återföra redan kriminaliserade element till social anpassning.

Det ligger säkerligen stor och djup insikt och mycket förnuft i detta resonemang, och det leder då till att man bör öka ansträngningarna att förstärka polisen. Faktum är emellertid att i varje fall i storstadsområdena polisens preventiva verksamhet är ringa, beroende på personalbrist. »Det är allmänheten

som är polis — vi hinner för övrigt inte ens klara den av allmänheten anmälda brottsligheten», säger polispersonal av olika grader som jag talat med. Vi vet ju också — fru Heurlin berörde saken — hur låg uppklaringsprocenten vid brottslighet är i t. ex. Stockholm.

Redan en måttlig ökning av upptäcktsrisken och uppklaringsprocenten, genom att polisen själv och inte endast allmänheten kunde avslöja brottslighet eller helst kom över på att i ökad mån kunna ägna sig åt den potentiella brottsligheten, skulle säkerligen ge oss en långt gynnsammare brottsstatistik i detta land.

I stort sett kan ett liknande resonemang föras då det gäller polisens medverkan i trafiksäkerhetsarbetet och i trafikövervakningen över huvud taget. De starkt otillfredsställande förhållandena även på trafikområdet — som fröken Ljungberg var inne på — är alltför väl kända för att från min sida erfordra någon närmare utläggning.

Åt samma håll — nämligen i riktning mot att behov av en ökad personalupprustning föreligger — pekar den omfattande och permanenta övertidstjänstgöringen. Jag ber att få hänvisa till vad reservanter och motionärer tidigare i debatten uttalat i frågan.

I en motion vid årets riksdag har jag och några andra riksdagsledamöter föreslagit att polispersonalen skulle omedelbart ökas i Stockholm med åtminstone 20 man utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit för att en tillräckligt utbyggd tunnelbanepolis skulle kunna organiseras.

Men därtill, herr talman, har vi föreslagit att rikspolisstyrelsen skulle få i uppdrag att till nästa år framlägga en plan för polisens personal- och materielupprustning i full utsträckning. Denna upprustning skulle läggas ut på en treårsperiod. I augusti förra året tillkännagav landets polischefer i sina petita ett sammanlagt omedelbart behov av 2 100 nya polistjänster. Redan rekry-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar
teringssvårigheterna gör givetvis en sådan omedelbar personalupprustning till en omöjlighet, och inte ens rikspolisstyrelsens upprustningsförslag för detta år på 832 man torde vara möjligt att snabbt realisera, om motsvarande antal nya tjänster skulle inrättas.

Rekryteringsförhållandena för polisen är ytterligt labila och under vissa perioder direkt besvärliga. Vid andra tillfällen kan de vara något bättre. Jag är för min del inte övertygad om att rekryteringsläget för närvarande är avgjort gynnsamt i Stockholm. Jag har erfarenhet av dessa frågor från min verksamhet som ledamot av både rätts- och polisdirektionen och rekryteringsrådet i Stockholm under många år före polisväsendets förstatligande. Den debatt som nu förs om rekryteringsproblemen för polisen har jag tidigare många gånger varit med om i dessa båda instanser.

Det var rekryteringsvårigheterna som föranledde oss att i motionerna I:112 och II:154 begränsa vårt förslag till ytterligare personalförstärkning utöver Kungl. Maj:ts proposition till 20 man. Därtill hemställde vi att en upprustningsplan för tre år skulle utarbetas.

Det är inte, såsom statsutskottet synes ha bedömt saken, fråga om en långtidsplanering, utan det gäller en realistisk genomgång från alla synpunkter av upprustningsfrågan och dess lösning på relativt kort sikt, varvid man självfallet skulle gå in på det ytterst viktiga spørsmålet hur rekryteringsvårigheterna genom olika åtgärder skulle kunna bemästras och hur t. ex. behovet av lokaler och av olika slags utrustning vid en större personalupprustning än den som Kungl. Maj:t föreslagit skulle kunna täckas. Det är ju en vanlig metodik vid större personalupprustningar, såsom t. ex. beträffande taxeringspersonalen eller personal till skyddskonsumtorganisationen, att man lägger ut upprustningen i etapper under ganska kort tid, t. ex. tre år.

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

Med den kännedom jag har om rekryteringsproblemen kan jag inte annat än hysa en viss tvekan om möjligheterna att under så kort tid som ett budgetår rekrytera polispersonal i den omfattning reservanterna tänker sig. Det är inte så enkelt som att bara öka intagningen på polisskolorna. Jag skulle inte bli överraskad om det nästa år visade sig att det till stor del endast blivit en formell förstärkning av personalen, inte en reell sådan. Jag är därför, herr talman, benägen att yrka bifall till yrkandet i motionerna I: 112 och II: 154 om en upprustningsplan bl. a. innefattande realistiska förslag till bättre rekryteringsförutsättningar, men jag avstår från detta, eftersom jag inte har stöd av några reservanter i utskottet för detta yrkande. Jag kommer emellertid att rösta för yrkandet av reservanterna i statsutskottet under denna punkt, vilket bl. a. innebär bifall till vårt förslag om personalförstärkning.

Jag vill gärna, herr talman, än en gång starkt betona, att jag anser en mycket väsentlig personalupprustning av polisen utöver Kungl. Maj:ts förslag erforderlig i rättssäkerhetens intresse och från andra synpunkter, men jag är tyvärr inte lika optimistisk som reservanterna är då det gäller de konkreta möjligheterna att rekrytera nyinrättade polistjänster.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Nihlfors* (båda fp).

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Brottslighetens utveckling, som otvivelaktigt är oroande, har föranlett departementschefen att i statsverkspropositionen för budgetåret 1966/67 föreslå vissa förstärkningar av polisväsendet, dels genom en upprustning av den tekniska utrustningen, dels genom vissa förstärkningar av personalen.

Den förstärkning av polisväsendet som föreslås i propositionen anser jag och min medmotionär inte vara till-

fredsställande när det gäller Stockholm. Vi har därför motionerat om vissa ökningar av anslaget till polisväsendet. Vårt motionskrav går ut på att 45 nya polismanstjänster utöver dem som departementschefen föreslagit inrättas i Stockholm. Ökningen av framför allt våldsbrotten bevisar med all önskvärd tydlighet att det föreligger ett stort behov av polisförstärkningar.

Tid efter annan uppkommer också i Stockholm, särskilt i de centrala delarna av staden, tendenser till kravaller och andra oroligheter. Det har visat sig att polisiära insatser på ett tidigt stadium kunnat kväva orosförhållandena i deras linda, men detta förutsätter givetvis tillgång till polispersonal. Hittills har bevakningen många gånger måst ske genom att personalen tillgripit en omfattande övertidstjänstgöring.

För huvudstaden är tunnelbanenätet en viktig livsnerv. Det är ett fundamentalt krav att medborgarna — i detta fall stockholmarna — lugnt och tryggt skall kunna färdas på tunnelbanan och utan risker passera genom tunnelbanestationerna. Vid flera av de centrala stationerna har ett rätt omfattande butiks nät vuxit upp i tunnelbaneplanet, och därför har de på ett helt annat sätt än tidigare blivit samlingsplatser för en stor grupp som inte är resenärer eller kunder i butikerna. Där finns mycket stora risker för ofredande, och en allmän otrevnad kan uppstå. För att en effektiv övervakning på dessa platser skall kunna upprätthållas krävs bevakningspersonal. Mot den bakgrund som jag här skisserat kan jag inte förstå hur utskottet kunnat ta på sitt ansvar att godkänna den kraftiga nedprutning — hälften av den av rikspolisstyrelsen begärda förstärkningen av T-banepolisen — som departementschefen gjort.

Vi motionärer har i vår motion påpekat vikten av att nya stadsdelar omedelbart får tillräckligt med polispersonal. När nu en ny polisstation planeras i en stockholmsförort anser vi det nöd-

vändigt att stationen får de 50 tjänster som polisstyrelsen föreslagit. Departementschefen har också i detta fall reducerat antalet kraftigt, vilket utskottsmajoriteten ansluter sig till. Om denna siffra skulle godtagas, skulle följden säkert bli den att hälften av personalstyrkan skulle åtgå till inomhusbefäl, vakter, stationsbefäl och utredningsmän, medan — med tanke på skiftesgången — endast ett par man i taget skulle ha utomhustjänstgöring. Tidvis skulle med säkerhet ingen personal alls tjänstgöra utomhus. Vi motionärer hävdar med bestämdhet att stationen behöver den begärda styrkan av 50 tjänster för att få normal effekt.

Erfarenheten av den nya organisationen med kvarterspolis har varit mycket gynnsam. Från brottsförebyggande synpunkt har man nått goda resultat. Vi har ansett det vara angeläget att inrätta ytterligare 10 kvarterspolisbefattningar. Detta har rikspolisstyrelsen föreslagit, men dess önskemål har inte ens upptagits i statsverkspropositionen.

De 45 tjänster som vi för Stockholms vidkommande alltså har föreslagit utöver vad som föreslås i statsverkspropositionen skulle med andra ord fördela sig på så sätt att 20 polismän skulle tjänstgöra vid tunnelbanan, 15 vid den nya polisstationen i Skärholmen och 10 skulle placeras som kvarterspolis.

Med tanke på den rådande situationen är det anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten velat vara med om den mycket kraftiga prutning av rikspolisstyrelsens förslag om 832 tjänster till 300 enligt departementschefens förslag. Rikspolisstyrelsen är väl den institution som verkligen vet vilka minimikrav som föreligger. Det oaktat prutar man ned styrelsens förslag med över 500 tjänster på ett område som ur samhällets synpunkt hör till de allra viktigaste. Vi har ju i andra sammanhang här i riksdagen varit med om att anslå

Lokala polisorganisationen: Avlöningar
mycket stora belopp till olika ändamål, som många av oss varit klara motståndare till. Till sådana ändamål kan man på en gång anslå tjugofemtals miljoner. Vi hade kunnat använda dessa belopp till angelägnare uppgifter — exempelvis en förstärkning av polismakten.

När man i det ombonade Kanslihuset har upprättat ifrågavarande förslag har man tydligen haft en enda riktpunkt, nämligen det statsfinansiella läget. Detta har ju herr Bergman också bekräftat. Men att pruta på anslaget till en för vårt samhälle så väsentlig sak som polisväsendet är nog inte den riktiga vägen att gå. Om vi inte i tid anslår medel till förebyggande åtgärder får vi nog betala den räkningen på annat sätt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten 21 i utskottets utlåtande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Drygt ett år har nu gått sedan polisväsendet förstatligades. Det är därför helt naturligt att riksdagen visar ett stort intresse för polisfrågorna, när den finansiella sidan av saken skall behandlas. Men när vi diskuterar dessa frågor får vi inte glömma bort det faktum att det som sagt endast är ett år som gått sedan staten övertog polisväsendet. Oerhört mycket har under detta enda år utträttats i fråga om upprustning av polisorganisationen. När fru Heurlin citerade skalden som talar om att »Havet välte, stormen ven» m. m. så valde hon rätt citat i så måtto att det är skrivet i imperfektum. Fru Heurlin måste nämligen ha åsyftat tillståndet före förstatligandet. Vissa siffror som hon använde tydde också på det. Det är orimligt att begära att gångna års alla försummelser skulle kunna gottgöras på ett enda år — eller på ett par år, om vi räknar med nästa budgetårs medelsanvisning.

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

Visst är vi ense om att en väsentlig förstärkning av polisens resurser är nödvändig för att möjliggöra en intensifiering av den polisiära övervakningen och ett effektivare utredningsarbete. Vi är lika eniga om att det behövs tillräckligt många åklagare, tillräckligt många domare, tillräckligt många fångvårdare och tillräckligt många som arbetar i frivården. Men samtidigt måste på alla dessa områden, där anspråk ställs på samhällliga resurser och insatser, hänsyn tagas till vad som finns tillgängligt och till rådande arbetskraftsläge. Det är mot den bakgrunden som man får se statsverkspropositionens förslag om personalförstärkningar inom polisväsendet.

Men vi kan inte komma till rätta med situationen enbart genom personalförstärkningar. Kraftiga rationaliseringsåtgärder måste vidtagas. Ett intensivt arbete på det området pågår inom rikspolisstyrelsen, inom trafikmålskommittén o. s. v. Tekniska hjälpmedel måste komma till användning i större utsträckning. I propositionen har föreslagits — och riksdagen har redan beslutat — en förstärkning av rikspolisstyrelsen med omkring 50 tjänster. Det är en kraftig förstärkning. Vidare har föreslagits anskaffande av en datamaskin och en fortsatt materiell upprustning. Detta får ses som ett uttryck för regeringens strävanden att åstadkomma bättre förhållanden så fort det är möjligt.

Vid bedömningen av personalläget måste rekryteringskårernas storlek tas med i bilden. Genom ett beslut av regeringen i februari i år har rikspolisstyrelsen fått bemyndigande att ta in 900 extra polismän i rekryteringskår under detta budgetår. Om rekrytering kan ske i den utsträckningen kommer vi vid utgången av nästa budgetår inom hela landet att ha 400—450 polismän färdigutbildade utöver det antal som behövs för att fylla vakanta tjänster och nya tjänster. Redan nu är personalläget i vissa rekryteringskårer mycket gott.

För landet i dess helhet finns det ett överskott på 200 färdigutbildade polismän, men i Stockholm och Göteborg föreligger en brist på ett 80-tal polismän i vartdera distriktet.

I rådande situation med brist på personal i storstadsområdena kan givetvis en förflyttning dit av personal från områden med överskott ifrågasättas. Men för att en tillfällig förflyttning från överskottsområdena i landsorten till Stockholms-regionen — och eventuellt också till Göteborg — skall få avsedd verkan bör tjänstgöringens längd inte vara alltför kort. Minst ett halvt års tjänstgöring är önskvärd med hänsyn till att det krävs en viss tid för anpassning till de speciella tjänstgöringsförhållandena i storstadsregionerna. Det torde vara svårt att förmå något större antal polismän att frivilligt åta sig en sådan förflyttning. Att beordra polismän att tillfälligt tjänstgöra i storstadsområdena bör inte komma i fråga annat än i undantagsfall, och att förflytta personal för stadigvarande tjänstgöring kan inte få komma i fråga. I stället får vi försöka häva bristen på personal i storstadsområdena genom att fortsätta rekryteringsarbetet med den inriktning det nu har.

I februari i år antogs 70 extra polismän i Stockholm och Göteborg. För återstoden av detta budgetår har Stockholm och Göteborg fått möjlighet att anta sammanlagt 250 extra polismän. Om en sådan antagning kan genomföras, kommer bristen på personal att vara hävd vid utgången av budgetåret 1966/67. Någon nämnvärd reserv för omedelbart tillsättande av nya tjänster den 1 juli 1967 kommer dock inte att finnas. För att så långt som möjligt klara den erforderliga rekryteringen i Stockholm och Göteborg kommer rikspolisstyrelsen att från övriga rekryteringsmyndigheter infordra ansökningshandlingar från sökande, som inte kunnat få anställning av vederbörande rekryteringsmyndighet, och höra med

dem om de i stället vill ta anställning i Stockholm eller Göteborg.

Om man jämför med de utökningar av polispersonal som skett i Stockholm under de senaste åren, finner man att regeringsförslaget, vilket också utskottet framhållit, är mycket gott. För närvarande uppgår antalet tjänster, som inte kan upprätthållas av färdigutbildad personal, till cirka 80. Tar man hänsyn till beräknad avgång och till de tjänster som föreslagits av regeringen och även till det beräknade tillskottet av färdigutbildad personal under budgetåret, behöver 130 extra polismän antas i Stockholm under april och maj i år, för att samtliga tjänster i slutet av budgetåret 1966/67 skall uppehållas av färdigutbildad personal. Den i statsverkspropositionen föreslagna och av utskottet tillstyrkta förstärkningen av polispersonalen i Stockholm kan därför inte sägas vara för snävt tilltagen, om man vill göra en realistisk bedömning av vad som är möjligt att genomföra under det kommande budgetåret.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Det var synd att inrikesministern, som väl har ett förflutet i detta sammanhang, så hastigt skrämde bort av justitieministern. Han visade sig och försvann strax igen. Justitieministern avsåg emellertid, förstår jag, inte inrikesministerns tidigare ansvar i detta sammanhang, utan han syftade säkert på det tidigare kommunala ansvaret, då han talade om gamla försummelse. Men det sker ju, herr statsråd, växelvis en rad förändringar i vårt samhälle: somt förstatligas, annat kommunaliseras. Vart bär det hän om vi skall sitta och klanka på de gamla huvudmännen för deras försummelse i stället för att lämna därhän vad som varit — brister har nog funnits på ömse håll — och bota vad som måste botas?

Beträffande den statsfinansiella avvägningen vill jag säga, att det i detta läge, för vilket regeringen måste ta en

Lokala polisorganisationen: Avlöningar stor del av ansvaret, väl är mer angeläget än någonsin att råda bot på sådana elementära brister i samhället som dem vi nu har på detta område och vilka medför att förtroendet för rätten och för samhällets förmåga att upprätthålla lag och ordning faktiskt håller på att rubbas och att människor känner en ökad otrygghet i sin tillvaro i våra samhällen. Jag tror att detta är en alltför ofta omvittnad företeelse för att den skall kunna förnekas. Jag menar, herr statsråd, att det är elementära ting i rättssamhället som vi behandlar när vi ställer krav på detta område.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag vill gärna även jag konstatera att det verkligen under det år som gått efter polisväsendets förstatligande skett en mycket betydelsefull och väsentlig upprustning. Det gäller kanske inte så mycket personalfrågorna som framför allt den tekniska utrustningen. Upprustningen i stort har varit mycket betydelsefull.

Även jag fäste mig vid vad justitieministern sade om gångna års försummelser. Jag är inte alldeles säker på att justitieministern använder uttrycket med avseende på landet i stort; jag fick också intrycket att det kanske inte var ett helt övervägt uttalande. Jag vill i alla fall, herr talman, göra en stilla men rätt bestämd invändning när det gäller just Stockholm. Det skedde under ungefär en tioårsperiod före förstatligandet en mycket kraftig personalförstärkning och en väsentlig upprustning av de tekniska resurserna också i Stockholm. Jag kan nämna som exempel upprustningen av bilar. Under den tiden anordnades också en hel rad nya och välutrustade polisstationer i Stockholm. Därför tycker jag att påpekandet om att försummelse härvidlag skulle ha skett kanske är något oberättigat. Gång på gång har det i samband med diskussioner om polisens förstatligande framkommit att försummelse skulle ha be-

Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar

gåtts. Jag tycker inte att detta är rättvist, i varje fall inte vad gäller Stockholm.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag är helt överens med fröken Ljungberg om att vi inte skall sitta och klanka på att den ene eller andre huvudmannen skött det ena eller det andra försumligt. Varför jag nämnde detta beror enbart på att jag tycker att det är orimligt att begära att allting skall kunna vara tiptop redan efter ett år.

Jag skulle emellertid inte ha tagit till orda, om inte herr Wiklund på nytt hade yttrat sig i frågan. Mitt förra uttalande var kanske inte så helt oövervägt. Herr Wiklund däremot skulle inte ha talat om bilar.

Herr **WIKLUND** (fp):

Herr talman! Beträffande justitieministerns senaste uttalande måste jag säga att jag mycket väl vet att polispersonalen har klagat på bilbeståndet under den kommunala eran i polisverksamheten. Men just av den anledningen skedde under senare år en mycket väsentlig upprustning av även bilbeståndet i Stockholm. Detta vågar jag bestämt göra gällande. Tyvärr har jag inte några siffror till hands för att visa detta, men jag har mängder av uttalanden från polismän, som erkänner att det verkligen skett en radikal förändring till det bättre även under den kommunala tiden.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21:o) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 106 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 22—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 49***Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt F 1, s. 95—98) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för kriminalvårdsstyrelsen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kriminalvårdsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 5 445 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Lundström m. fl. (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 228), hade — såvitt nu var i fråga — hemställt att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1966/67 anvisa till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar förslagsvis 5 549 000 kr., innebärande en ökning med 104 000 kr. jämfört med departementschefens förslag för förstärkning av socialbyråns psykologsektion med en arbetspsykolog i Ae 25, en sociolog i Ae 25 samt medel för särskilda utredningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för kriminalvårdsstyrelsen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för kriminalvårdsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 5 445 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrarna *Axel Andersson*, *Edström*, *Dahlén* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Mundebo*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för kriminalvårdsstyrelsen i enlighet med vad reservanternas förslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för kriminalvårdsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 5 549 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Kriminalvårdsstyrelsen: Avlöningar

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! I en reservation till punkt 49 av herr Axel Andersson m. fl. föreslås att avlöningsanslaget till kriminalvårdsstyrelsen sätts cirka 100 000 kronor högre än vad som förordats av utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t. Den höjningen skulle möjliggöra en utökning hos styrelsen med psykologiskt skolad personal, nämligen en arbetspsykolog och en sociolog samt medel för särskilda utredningar.

Som framhålles i reservationen är det synnerligen angeläget att frågor rörande behandlingsarbetets metodik och rationella uppläggning blir föremål för ett utökat forskningsarbete. Kriminalvårdsstyrelsen har både i år och förra året framfört sådana förslag men inte vunnit gehör. De knappa, nästan obefintliga psykoterapeutiska resurserna inom kriminalvården utgör ett allvarligt problem och försvårar ett effektivt vårdarbete.

Vi satsar nu ungefär 153 miljoner kronor på kriminalvården och har en medelbeläggning av ungefär 5 000 på kriminalvårdens anstalter. Det är då mycket anmärkningsvärt att vi satsar så litet när det gäller att undersöka vårdmetoder och vårdresultat och att få fram en effektivare behandlingsmetodik.

De förslag som reservanternas för fram är av begränsad natur, men det skulle dock innebära en fördubbling av kriminalvårdsstyrelsens psykologsektion. Vi bör ha råd att göra en sådan utvidgning. Jag tror att det skulle vara väl använda pengar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! På detta område har vi inte möjlighet att vara lika generösa som vi kunnat vara på det tidigare avsnitt som vi diskuterat beträffande rikspolisens. Bedömningen av möjligheterna därtill är inte socialdemokraterna en-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

samma om. Detta är en reservation som är gjord av folkpartisterna i utskottet. Därmed är inte sagt att herr Mundebo's synpunkter skulle förringas i värde på grund av att det är få som står bakom reservationen.

Jag tror också mycket på att ökad aktivitet på det område där dessa tjänster skall verka kommer att betyda mycket för framtiden, och den bedömningen har, såvitt jag kan förstå, även departementschefen. Det finns nu ett par tjänster inrättade. Det finns särskilda anslag för att kunna utföra sådana utredningar inom kriminalvårdsstyrelsen. Det är alltså härvidlag bara fråga om en bedömning: Skall vi satsa så eller så mycket på detta område?

Detta års budgetläge har gjort att vi är rätt många som tycker att man får nöja sig med den nivå som departementschefen föreslagit, och det är detta som varit motivet för oss när jag nu alltså yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 49:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 52 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 50

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 51***Fångvårdsanstalterna: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt F 3, s. 99—113) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för fångvårdsanstalterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 88 140 000 kr.

I de under punkten 49 angivna lika- lydande motionerna I: 177 och II: 228 hade — såvitt nu var i fråga — hemställt att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1966/67 anvisa till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar förslagsvis 88 570 000 kr., innebärande en ökning jämfört med departementschefens förslag med 430 000 kr. för inrättande av 11 tjänster som assistent i Ae 17 för fri- värdsarbete samt 7 tjänster som kurator i Ae 17 och ytterligare 2 tjänster som kanslibiträde i Ae 7 vid de psykiatriska avdelningarna inom kriminalvården.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga,

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för fångvårdsanstalterna i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 88 140 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Edström, Dahlén* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Mundebö*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för fångvårdsanstalterna i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 88 570 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Även om reservationen vid punkten 51 är av utomordentligt stor betydelse skall mitt uttalande i frågan ändå bli kort.

Fångvårdsstyrelsen har till tio anstalter begärt elva assistenttjänster. Meningen är att dessa assistenter skall förbereda de intagna för frivården. Detta är en utomordentligt viktig fråga. Hur ofta ser vi inte insändare i pressen om samhällets ansvarslöshet och underlåtenhet att bereda och utrusta den intagne, när han lämnar anstalten för att gå ut i samhället.

Det gäller ju att bereda denne arbete,

bostad och sociala kontakter så att han inte glider in i sin gamla miljö. Många frågar om inte skyddskonsulenterna skall göra det. Jo, enligt det förslag som eftervårdsutredningen framlade för några år sedan var det meningen att skyddskonsulenterna skulle kunna ta sig an denna uppgift. De skulle när en fånge togs in på en anstalt från anstalten förbereda frivården. Men det har inte kunnat bli så, därför att skyddskonsulenterna har varit så överhopade med arbete att de inte har kunnat göra detta.

Därför har nu föreslagits att man skulle på dessa anstalter anställa särskild personal som alltså skulle förbereda den intagne för samhällslivet och naturligtvis ha kontakter med den skyddskonsulent som i fortsättningen skall ha övervakningen över den straffade. Kungl. Maj:t har emellertid inte velat gå med på detta förslag. I stället föreslår kriminalvårdsstyrelsen assistenter knutna till anstalterna för detta arbete.

Vi anser dock att detta förberedelsearbete under anstaltsvistelsen för frivården är så viktigt att vi har motiverat i frågan och här också i reservationen begärt 11 tjänster som assistenter vid dessa anstalter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Denna fråga får ju, såsom sägs i utskottsutlåtandet, ses i sammanhang med övervakningsorganisationen. Den har såsom redovisas på ifrågavarande punkter förändrats. Man bör först avvakta erfarenheterna av dessa förändringar för att se vad som kan behöva göras i detta avseende i framtiden. Jag finner ingen anledning att utöver vad som är angivet i motiveringen för utskottets hemställan anföra något ytterligare.

Jag ber kort och gott att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag kan inte inse att skyddskonsulentorganisationen och arbetsuppgifterna inom denna har förändrats därefter, att skyddskonsulenterna skall ta upp detta arbete inne på anstalterna.

Därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag har inte påstått vad fröken Elmén säger att jag har yttrat. Jag säger att denna fråga sammanhänger med hela frivården, och därför får den ses i samband med den övervakningsorganisation som finns och som nyligen blivit omlagd och fördubblad. Senare, inte nu, kan det eventuellt finnas anledning att bygga på den ytterligare.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 157 ja och 51 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 52 och 53

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 54***Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt F 6, s. 116—118) föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

I de under punkten 49 angivna lika lydande motionerna I: 177 och II: 228 hade — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1966/67 anvisa till Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m. 6 070 000 kr., innebärande en ökning jämfört med departementschefens förslag med 70 000 kr. för anskaffande av en svagströmsanläggning vid norrtäljeanstalten.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Axel Andersson, Edström, Dahlén och Ståhl, fröken Elmén samt herr Mundebo, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall

Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

till motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga, till Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 6 070 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Rymnings säkerheten vid kriminalvårdens anstalter är icke tillfredsställande. Vi har under senare år haft flera uppmärksammade rymningsfall. Kriminalvårdsstyrelsen har för att förbättra säkerheten bl. a. begärt 70 000 kronor till en svagströmsanläggning vid Norrtälje-anstalten. Detta är, såsom framhålls i den vid punkten 54 fogade reservationen av herr Axel Andersson m. fl., en väl motiverad begäran, och pengarna kan bli av stor betydelse just för Norrtälje-anstalten.

Jag tror att detta är en från flera synpunkter väsentlig fråga. Täta rymningar verkar störande för behandlingsarbetet inom anstalten och minskar allmänhetens tilltro till kriminalvården. I samband med rymningarna uppkommer också ofta en omfattande skadegörelse, och det är inte osannolikt att kostnaderna kan komma att uppgå till mer än 70 000 kronor, om ingenting görs för att förbättra rymningssäkerheten vid Norrtälje-anstalten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Reservanterna måste väl här ha råkat ut för någon missuppfattning av frågan, och sådant kan ju hända — jag råkade visst förra året säga i så pass fina familjer som i folkpartiet. Detta har ju inte med rymning att göra, utan det är fråga om säkerhetsfunktioner inom anstalten för att personalen skall kunna skaffa hjälp vid överfall. Rymning sker ytterst sällan i sådana situationer, de görs oftast i vak-

ternas frånvaro. Förslaget innebär därför en ökad säkerhet för personalen, inte någon ökad säkerhet mot rymning.

Men det spelar mindre roll, det behövs ändå en förbättring och en förstärkning av säkerhetssystemet vid Norrtälje-anstalten. Men man kan vänta med den saken litet grand. Vi har bedömt det så att detta inte är det allra viktigaste som bör göras under kommande budgetår.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Låt mig bara helt kort säga att rymningar ofta sker i samband med överfall på personalen. Det lilla anslag det här gäller kan därför öka personalens säkerhet och samtidigt minska rymningsfrekvensen. Dessutom — och det är synnerligen viktigt — kan anslaget verka förbättrande när det gäller behandlingsarbetet inom anstalten.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Det är inte så, herr Mundebo, att rymningarna i allmänhet sker i närvaro av personal. Jag upprepar det: de sker i personalens frånvaro i de flesta fall.

Men därmed är inte sagt att inte detta anslag kan vara angeläget ändå. Här har väl skett ett tekniskt missöde, och det är ingenting att göra märkvärdigheter av. Jag tror inte vi skall fördjupa oss i den frågan, men så ligger den till.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 55—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt F 11, s. 122—125) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 6 190 000 kr.

I de under punkten 49 angivna likalydande motionerna I: 177 och II: 228 hade — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1966/67 anvisa till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar förslagsvis 6 753 000 kr., innebärande en ökning jämfört med departementschefens förslag med 563 000 kr. för inrättande av 11 tjänster som biträdande skyddskonsulent i Ae 19 samt 24 tjänster som skyddsassistent i Ae 17.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

b) till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 6 190 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Edström, Dahlén, Johan Olsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i *Tvärälund*, *Mundebo* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 177 och II: 228, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

b) till Skyddskonsulentorganisatio-

nen: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 6 753 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! När vi här under åren har diskuterat frågan om kriminalvården, har väl alla varit överens om att vi i så stor utsträckning som möjligt skall ha en kriminalvård i frihet. Det har ju visat sig att den vården har mycket bättre effekt och att man med den når bättre resultat än med intagning på anstalt. Nu får visserligen anstalterna ta emot det svåraste klientelet, men vi har ändå flera gånger uttalat härifrån att vi så mycket som möjligt skall försöka gå över till en behandling i frihet. Den behandlingen är bättre rent humanitärt och har som sagt bättre effekt. Samtidigt är en sådan övergång av stort värde för samhället, eftersom frivården är mycket billigare än vården vid anstalt.

I januari 1965 trädde den nya brottsbalken i kraft, och även i den har man utgått ifrån att frivården skall få ett större klientel. Den skall tillföras nya grupper, t. ex. internerade och andra klienter av svårare art. De klienterna skall man nu försöka ta hand om i frivården. Det har gjort att denna vård har fått en orimligt stor arbetsbörda. På vissa håll, t. ex. i Stockholms norra förorter, har det antal klienter som skyddskonsulenterna fått hand om stigit till det dubbla, i vissa fall ännu mer. Och det är just skyddskonsulenterna som är ryggraden i hela frivårdsorganisationen. Det är de som bär upp den verksamheten.

Kriminalvårdsstyrelsen har begärt ett ganska stort antal skyddskonsulenter ytterligare, nämligen 35 konsulent- och assistenttjänster, men departementschefen har bara förordat en ökning med fem assistenttjänster plus 270 000 kronor för avlöning av extra arbetskraft. Vad departementschefen föreslagit har också blivit utskottets förslag,

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

medan reservanterna har gått på kriminalvårdsstyrelsens förslag.

Jag förstår inte talet om att avvakta den nya brottsbalkens verkningar. Jag vet inte om man här skall avvakta att hela skyddskonsulentorganisationen spricker, ty det är ju det som är risken med den överbelastning som skyddskonsulenterna har fått.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, som begär denna ökning av skyddskonsulentorganisationen för att den över huvud taget skall kunna fungera på ett riktigt sätt.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som fröken Elmén säger, att frivården är ett av de viktigaste inslagen i den omvärdering av kriminalvården som har skett och sker i vårt land. Vi är väl alla glada över denna utveckling. Det har hänt stora saker på området, t. ex. en fördubbling av de fasta tjänsterna inom frivården. Erfarenheterna därav är ännu inte slutredovisade så att man kan dra några slutsatser. Frivården har tillförts nya uppgifter. Övervakningsnämndens sätt att arbeta håller på att ta form — man har inte låst det. Man håller på att diskutera sig fram till hur en rad saker slutligen skall utformas.

Med hänsyn till den kraftiga ökning som här skett och mot bakgrund av budgetläget finns det enligt vårt sätt att se ingen anledning att öka anslaget utöver vad departementschefen har föreslagit. Man inrättar nu en del ytterligare tjänster och ställer medel till förfogande för personalen där detta är nödvändigt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag tycker att man har klart bevis för att skyddskonsulenterna har alldeles för stor arbetsbörda. Vis-

serligen blir det här en liten ökning, men jag tror inte att den är tillräcklig. Det är beklagligt om domstolarna skall behöva döma till anstalt i stället för frivård, som i alla avscenden har visat sig vara så mycket bättre. Varje dom till anstalt som fälls i onödan är ett misslyckande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 59:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 75 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 60

Utskottets hemställan bifölls.

Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet*Punkten 61***Ersättningar till övervakare**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Ett spørsmål, som hör samman med den fråga som behandlas under punkten 61, har tagits upp i en motion som jag skrivit på. Vi har hemställt om förslag senast till 1967 års värriksdag om väsentlig höjning av arvodena till frivilliga övervakare i enlighet med de synpunkter som framförts i motionen. Utskottet avstyrker motionen. Men i Dagens Nyheter för i dag får man veta att en utredning är tillsatt för att undersöka frågan just enligt de linjer vi aktualiserat i motionen. Det heter: »Utredningen bör — — — undersöka i vad mån de lösningar som man stannar för i fråga om övervakning inom kriminalvården kan tillämpas även inom barna- och ungdomsvården samt inom nykterhetsvården, framhåller justitieministern.»

Jag ber, herr talman, att få uttrycka min stora tillfredsställelse över att denna utredning kommer till stånd.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 62—71

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72

Lades till handlingarna.

§ 6

Utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 9***Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet**

Sedan punkten föredragits anförde

Fru SJÖVALL (s):

Herr talman! De parlamentariska styrelseledamöterna i Sällskapet riksdagsmän och forskare har — som en följd-motion från föregående år — begärt att statistiska centralbyrån skall erhålla anslag för att kunna permanenta statistiken över forskningsverksamheten inom industrien. Motionens yrkande sammanfaller med verkets petitaäskanden. Finansministern och statsutskottet har icke tillstyrkt detta, utan industriforskningsstatistiken skall klaras inom den totala ramen för all statistikverksamhet inom statistiska centralbyrån.

Jag har, herr talman, inget yrkande, men jag vill erinra kammaren om vad statsministern sade i den forskningspolitiska debatten så sent som den 8 december 1965. Han yttrade bl. a.: »Det är fullkomligt riktigt att vi har en bristfällig forskningsstatistik, men därvidlag är initiativ tagna. Statistiska centralbyrån är i färd med att ge oss säkrare grundval för vårt handlande. Jag skulle tro att redan under hösten 1966 kommer fakta att presenteras för allmänheten och statsmakterna, som är av en helt annan kaliber och hållfasthet än vad vi nu kan ge.»

Redan den industriforskningsstatistik liksom den övriga forskningsstatistik, som vi har, är bristfällig och verkets möjligheter att fortsätta det påbörjade arbetet kommer med tilldelade medel att bli lidande.

Min fråga, herr talman, är närmast följande: Vad menade statsministern

Anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen

den 8 december 1965 med sin hänvisning till tagna initiativ, när årets proposition realiter betyder försämrade resurser för industriforskningsstatistiken? Utomlands förstår man dennas värde bl. a. för bedömningen av exportindustrin.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10—17

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18

Anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen

Kungl. Maj:t hade (bilaga 9, punkt B 14, s. 37—40) föreslagit riksdagen att till Anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 476) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 586), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts begäran om ett anslag av 11 000 000 kr. för anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen besluta att ifrågavarande maskin tills vidare liksom innevarande budgetår skulle förhyras med option på köp och i anledning härav till en ny anslagspost, förslagsvis betecknad Förhyrning av datamaskin för datamaskincentralen, för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 476 och II: 586, till Anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen för budgetåret 1966/67 an-

visa ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson*, herrarna *Harry Carlsson*, *Edström*, *Åkerlund*, *Sundin*, *Johan Olsson* och *Bohman*, fröken *Elmén* samt herrarna *Björkman*, *Nelander*, *Nilsson* i Tvärålund, *Mundebo* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 476 och II: 586, till Förhyrning av datamaskin för datamaskincentralen för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *NELANDER* (fp):

Herr talman! Frågan om köp eller förhyrning av datamaskin till datamaskincentralen främst för statistiska centralbyråns behov, är föremål för olika bedömningar. I fjol ansåg både regering och riksdag, att maskinen skulle förhyras med optionsrätt till köp, eftersom statskontoret påbörjat en utredning av frågan. Nu har Kungl. Maj:t kommit fram till den uppfattningen, att en förhyrning kommer att bli dyrare och har därför föreslagit omedelbart köp. Det uttalas att den sammanlagda kostnaden enligt inköpsalternativet blir 5 miljoner kronor lägre än enligt hyresalternativet och ännu lägre om maskinen utnyttjas i mer än ett skift.

Det skall emellertid observeras, att dessa beräkningar torde vila på en svag grund. Man utgår från en ekonomisk livslängd för maskinen på sju år. Redan detta är med tanke på den snabba tekniska utvecklingen på datamaskinområdet en mycket optimistisk uppskattning. Forskningen på detta område pågår i mycket uppdriven takt. Det har på några få år blivit möjligt att minska ner storleken på datamaskinanläggningarna och ändå förbättra kvaliteten och kapaciteten hos dessa.

Anskaffning av datamaskin till datamaskincentralen

Denna utveckling, som har sin främsta drivkraft i de krav vilka ställs inom försvars- och rymdprogrammen, fortskrider med accelererad hastighet, något som gör att redan installerade datamaskinanläggningar snabbt blir föråldrade. Det är därför möjligt att den datamaskin, som för närvarande förhyses, kommer att bli omodern innan de kalkylerade sju åren gått till ända.

Jag skulle tro att marknaden ganska snart kommer att förses med serietillverkade datamaskiner, som är mindre och mer lätthanterliga än de nuvarande och samtidigt prisbilligare. Det kan därför vara motiverat att dröja något innan beslutet om köp verkställs. I varje fall bör det utredningsarbete, som nu pågår beträffande den aktuella maskinen, slutföras innan beslut fattas.

Statskontoret anser för sin del, att ett alternativ, som innebär att vissa maskindelar hyrs och andra köpes, möjligen kan ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än ett köp av hela anläggningen. Statskontorets yttrande tyder på att man är osäker beträffande vilket alternativ som är bäst. Det kan enligt statskontorets uppfattning finnas andra och bättre lösningar än det föreslagna inköpet. Redan detta är ett starkt argument mot att medel nu anvisas för inköp av ifrågavarande datamaskin.

I detta läge vill vi reserverna tillstyrka förhyrning med option för köp, varigenom en utgiftsminskning om 8,5 miljoner kronor åstadkommes.

Den snabba utvecklingen på det tekniska området gör det tänkbart — såsom jag påpekat — att priserna på datamaskiner kan komma att sjunka ganska väsentligt under de närmaste åren. Vi är också allmänt ense om att söka hålla tillbaka utgifterna i årets budget, framför allt sådana som påverkar betalningsbalansen.

Det anförda har föranlett oss reserverna att godtaga motionärernas förslag om förhyrning av ifrågavarande

datamaskiner. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Såsom herr Nelander sade har utskottet delat sig i bedömningen av denna fråga. I propositionsförslaget förordas inköp av datamaskinen, vilket enligt myndigheternas beräkningar skulle bli 5 miljoner kronor billigare än alternativet att hyra.

Herr Nelander har nu hävdat att utredningen vilar på en svag grund. Huruvida han har underlag för detta värdeomdöme om utredningen eller ej kan jag inte yttra mig om. Jag har i handlingarna inte funnit någonting som pekar på att det finns fog för en så bestämd karakteristik av den utredning som förelegat. Fakta i målet är att man har konstaterat att det i dagens läge blir 5 miljoner kronor billigare att köpa direkt än att förhyra datamaskinen.

Reservanterna bygger hela sitt omdöme på ett uttalande i motionen, som förefaller åtminstone mig vara ganska lösligt. De anför nämligen att motionärerna »har understrukit att den snabba utvecklingen på det tekniska området kan tänkas leda till att priset på datamaskinanläggningar kommer att gå ned väsentligt under de närmaste åren, varför förhyrning med option på köp bör ske».

Reservanterna grundar alltså hela sitt yrkande på att det kan tänkas att det kan bli billigare, om man inte köper nu. Detta anser jag inte vara ett tillräckligt underlag för att gå emot det i propositionen framlagda förslaget, vilket tillstyrks av utskottet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18:o) i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionens blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken LJUNGBERG (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstat fel.

Vidare lämnades ordet på begäran till

Herr andre vice talmannen CASSEL (h), som yttrade:

Herr talman! Även jag ber att få anmäla att jag röstat fel.

Punkterna 19—54

Vad utskottet hemställt bifölls.

3 — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 10

Punkten 55

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt D 2, s. 83—87) föreslagit riksdagen att till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m., för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 1 110 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundberg* och *Strandberg* (I: 56) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Nordstrandh* (II: 91), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta, med ändring av förordningen den 3 juni 1965 nr 268, en avtrappning av beloppen enligt den s. k. garantiregeln för landstingen så att dessa skulle utgå med 80 % för år 1967, 60 % för år 1968, 40 % för år 1969 och 20 % för år 1970 för att där- efter upphöra;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Wikberg* (I: 191) och den andra inom andra kammaren av herr *Josefson* i *Arrie m. fl.* (II: 248);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Georg Pettersson* och *Ahlsten* (I: 284) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i *Stenkyrka m. fl.* (II: 350);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundberg* (I: 474) och den andra inom andra kammaren av herr *Lothgius m. fl.* (II: 580).

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m., för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 1 110 000 000 kr.;

2. att motionerna I: 56 och II: 91 icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att motionerna I: 191 och II: 248 icke måtte av riksdagen bifallas;

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m.

4. att motionerna I: 284 och II: 350 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionerna I: 474 och II: 580 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 56 och II: 91, besluta om sådan ändring av förordningen den 3 juni 1965 (nr 268) om skatteutjämningsbidrag att beloppen enligt den s. k. garantiregeln för landstingen fastställdes att utgå med 80 % för år 1967, 60 % för år 1968, 40 % för år 1969 och 20 % för år 1970 för att därefter upphöra.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! När riksdagen förra året fattade beslut om en genomgripande reform av statens skatteutjämningsbidrag till kommunerna, hade vi en ganska ingående debatt om den fråga som nu är aktuell. Det finns därför ingen anledning att nu föra någon längre debatt, men jag vill ändå erinra om ett par saker.

Den reform som riksdagen förra året beslutade innebar att statsbidrag skall utgå till kommuner vid bristande skattekraft och vid hög utdebitering enligt vissa i förordningen angivna, ganska invecklade regler. För landstingens del gäller emellertid en speciell garantiregel, vars innebörd är att tillskottet av skatterunderlag icke skall understiga summan av de tillskjutna skatteunderlag som 1965 utgick till landstingskommunerna enligt 1957 och 1961 års ortsavdragsreformer.

Detta innebär enligt vår uppfattning ett avsteg från principen i skatteutjämningsystemet. Vid stigande skatteunderlag kommer nämligen landstingen att erhålla belopp som överstiger vad

de tidigare erhöll. Man skall också hålla i minnet att de utanför landstingen stående storstäderna icke omfattas av garantiregeln, oaktat de har utgifter för exempelvis hälso- och sjukvård av samma slag som landstingen.

Vi inom högerpartiet föreslog redan förra året att denna garanti successivt skulle avvecklas så, att bidragsbeloppen minskades med en femtedel årligen under fem år. Ett ytterligare skäl för denna avveckling är att statens utgifter för skatteutjämningsbidragen till kommunerna uppgår till mycket stora belopp. I år är de upptagna till 1 110 000 000 kronor.

Utskottets majoritet har i år liksom förra året avstyrkt vårt förslag. Vi anser emellertid att skälen för återhållsamhet med statens utgifter är minst lika starka nu som förra året.

Med detta korta anförande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 2 av fröken *Andersson* m. fl.

Herr **GUSTAFSSON** i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av motionerna I: 284 och II: 350, i vilka föreslagits en sådan översyn av indelningen i skattekraftsområden, att Gotlands läns landsting kan erhålla tillägg av skatteunderlag beräknat efter samma procenttal som gäller i skattekraftsområde 2 eller för närvarande 110 procent av medelskattekraften i landet. Bakom motionerna står samtliga gotländska riksdagsmän.

Den direkta motiveringen till motionerna är vad som anförts i årets statsverksproposition, bilaga 7, socialdepartementet: »Fonden för låneunderstöd. Lån till Gotlands läns landsting för utbyggande av lasarettet i Visby.» Dessa lån baserar sig på ett riksdagsbeslut år 1957 om beviljande av ränte- och amorteringsfria lån till utbyggnad av Visby lasarett.

Hittills har utgått 7 225 000 kronor. Nu föreslås emellertid i statsverkspropositionen, att låntagarna fr. o. m. år

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m.

1967 skall amortera och betala ränta på dessa lån.

Lånen har betytt mycket för Gotland. En god sjukvård tillhör ju de primära trygghetsbehoven för alla medborgare. Det återbetalningskrav, som nu föreslås, har oroat de gotländska riksdagsmännen, vilka samtliga i egenskap av landstingsmän känner till under vilka betingelser det gotländska landstinget har att arbeta. Enbart återbetalningskravet medför en ökning av utgifterna för landstinget med cirka 800 000 kronor. Dessutom tornar det upp sig andra ekonomiska uppgifter. Vi har att i fortsättningen färdigställa lasarettet. Bara den uppgiften tar alltjämt flera år, eftersom arbetet med sjukvården måste pågå jäm-sides med ombyggnaderna. Den fortsatta utbyggnaden kommer att helt bekostas av landstinget.

Vidare har vi framför oss utbyggnaden av vården av långtidssjuka. För närvarande finns det på Gotland 194 platser för långtidssjuka, medan behovet är cirka 400 platser. Vi måste alltså bygga ut på det området. Vi har också framför oss frågan om övertagande av mentalsjukvården och därmed av S:t Olofs sjukhus i Visby, en institution som i storlek och omfattning i det närmaste motsvarar lasarettet, som hittills varit landstingets största uppgift. Härtill kommer investerings- och driftkostnader, vilkas omfattning vi kanske ännu inte har någon absolut uppfattning om.

Landstingets ekonomiska underlag är svagt. Gotland har det lägsta antalet skatte-kronor i landet eller 46,54 skatte-kronor per invånare, vilket motsvarar 68 procent av medelskattekraften för riket, som för närvarande är 68,63 skatte-kronor per invånare. Detta medför givetvis att landstinget ständigt har att lösa svåra avvägningsproblem. Å ena sidan ställs vårt landsting liksom andra inför medborgarnas krav på likvärdig service. Å andra sidan vill vi på Gotland givetvis inte driva upp utdebiteringen till en sådan höjd, att skat-

ten verkar avskräckande; vi vill helst få fler människor på Gotland än vi nu har.

Landstinget har måst operera försiktigt. Man har inte kunnat göra några avsättningar till investeringar, utan man har i största utsträckning måst anlita lånefinansiering. Inför löneförhandlingarna har landstinget måst företa en medveten underbalansering av sin budget; givetvis i förhoppning om ökade intäkter genom den slutliga skatten.

I skatteutjämningskommitténs betänkande 1964 anfördes att just skatteunderlaget bör tillmätas största vikt vid inplacering i skattekraftsområden. Skatteunderlaget ansågs erbjuda den mest praktiska och användbara normen. I enlighet därmed borde Gotland tillhöra inte det lägsta utan det högsta skattekraftsområdet i landet. Motionärerna yrkar emellertid inte härpå, utan vi har hemställt att Gotland skulle få tillhöra skattekraftsområde nr 2. Utskottet skriver nu i sitt utlåtande: »Utskottet har erfarit att Gotlands läns landsting i skrivelse till Kungl. Maj:t i februari 1966, alltså efter det motionerna avlåtits, gjort framställning i samma syfte som motionsyrkandet avser. Då frågan sålunda numera bragts under Kungl. Maj:ts prövning synes de ifrågavarande motionerna inte böra föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr talman! Med anledning av vad utskottet sålunda anført har jag inte något yrkande. Jag har bara velat skissera bakgrunden till motionerna. Samtidigt vill jag givetvis uttrycka gotlänningarnas förhoppning om att landstingets framställning till Kungl. Maj:t skall bedömas välvilligt och om möjligt bifallas.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i anslutning till behandlingen av motion 248 i denna kammare, i vilken vi har tagit upp frågan om skatteutjämningsbidrag till de kyrkliga kommunerna och begärt att grunderna härför skall vara

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m.

desamma som de som gäller för bidrag till landskommuner, köpingar och städer, dvs. att skatteutjämningsbidrag till kommunerna skall utgå såväl vid brist på skattekraft som vid hög utdebitering. Enligt nu gällande grunder utgår bidraget endast till kyrkliga kommuner med hänsyn tagen till skattekraft.

Förra årets riksdag fattade beslut om de nu gällande grunderna för skatteutjämningsbidrag till kommuner, och dessa bidrag ersatte då också tidigare ersättningar till kyrkliga kommuner på grund av de ortsavdragsreformer som genomförts 1957 och 1961. Genom bortfallet av dessa ersättningar och på grund av att det i nu gällande bestämmelser inte tas hänsyn till utdebiteringens storlek har speciellt de mindre församlingarna kommit i ett sämre läge.

Man får en underlig uppfattning om detta skatteutjämningsbidrag när man på många håll kan finna exempel på hur i ett pastorat de största församlingarna med betydligt lägre utdebitering erhåller skatteutjämningsbidrag, medan däremot de mindre församlingarna med väsentligt högre utdebitering ingenting får. Detta beror på att det i dessa små församlingar funnits en något större skattekraft. Men det är inte enbart skattekraften per individ som är avgörande. Också den sammanlagda skattekraften har sin inverkan. De kyrkliga kommunernas utgifter t. ex. för underhåll och uppvärmning av kyrka, för kyrkväktarlön, etc. är inte proportionella mot invånarantalet, utan är snarare att anse som fasta kostnader som är ganska oberoende av hur många som tillhör församlingen. Detta gör att vi motionärer ansett det vara väl motiverat att hänsyn tas också till den samlade utdebiteringens storlek.

Utskottet har inte velat biträda det krav vi framställt i motionen. Som skäl härför har utskottet bl. a. anfört att bidragssystemet skulle, med hänsyn till det stora antalet kyrkliga kommuner, i hög grad kompliceras.

En annan motivering till utskottets avstyrkan är den möjlighet som finns att bilda kyrkliga samfälligheter. Det är alldeles riktigt som utskottet säger att man kan bilda kyrkliga samfälligheter och därigenom få bort ojämnheter i bidragsgivningen. Men, herr talman, problemet med en kyrklig samfällighet är att de enskilda församlingarna, alldeles speciellt de små församlingarna, därmed också avstår från beslutanderätten över sina angelägenheter. Det nuvarande instabila läget i fråga om den kommunala indelningen gör det också i många fall ytterst tveksamt, om det i dag är att rekommendera att bilda en kyrklig samfällighet, som kanske redan om några år bryter då gällande kommungränser.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande. Jag har bara med vad jag nu sagt velat belysa några av de problem som är förknippade med de frågor vi har tagit upp i vår motion.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi hade förra året en ganska ingående diskussion här i kammaren om det nya skatteutjämningsystemet. Jag delar därför herr Björkmans uppfattning att det inte finns någon anledning att i dag ta upp någon större debatt; det hela får väl betraktas som vissa efterdyningar till den diskussion som då fördes.

I den motion, där man vill avveckla det s. k. garantisystemet, återkommer man till synpunkter som anfördes och prövades vid föregående års riksdag. Vid den prövningen var det en riktlinje att det nya systemet i och för sig inte skulle leda till försämringar för vissa landsting, och därför genomfördes den s. k. garantiregeln. Sedan dess har det inte anförts några nya skäl som i och för sig skulle motivera ett frångående av föregående års riksdags beslut.

Att skatteutjämningsbeloppen stiger kraftigt är riktigt, men det var vi väl

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna, m. m.

också medvetna om då vi förra året beslutade om detta system; systemet innebär ju i sig självt att man skall försöka utjämna ojämnheter så att kommunerna kan hålla en något så när likartad standard, även om den inte blir helt lika för alla kommuner, beroende på kommunernas olika skattekraft.

Då det gäller motionen från Gotland har utskottet inte velat gå in på en direkt realprövning. Såsom framgår av utskottsutlåtandet har sedan motionen väcktes en framställning gjorts till Kungl. Maj:t, och vi anser att Kungl. Maj:t först bör pröva frågan, innan vi går in på en ytterligare realprövning av densamma.

Beträffande frågan om bidrag till de kyrkliga kommunerna kan sägas att där inte föreligger några nya synpunkter. Om man genomför en större sammanslagning och utnyttjar de möjligheter som finns, kanske man enbart på den vägen kan åstadkomma lättnader för en del av de församlingar som i dag har ett mer än normalt skattetryck.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Lindholm om att vi inte behöver ha någon längre debatt om denna punkt. Men jag vill erinra om att finansminister Sträng i sitt förslag förra året gick betydligt längre än vad skatteutjämningskommittén hade gjort. Finansministern höjde nämligen procenttalet för medelskattekraften i varje skattekraftsområde ganska kraftigt. För skattekraftsområde 1 hade kommittén för landstingen föreslagit 85 och finansminister Sträng föreslog 95 procent, för kommuner i skattekraftsområde 2 föreslogs 100 men finansministern gick på 110 procent. För skattekraftsområde 3 hade kommittén föreslagit 115 procent, men finansminister Sträng gick upp till

125 procent. Skatteutjämningskommittén hade inte heller föreslagit någon garantiregel för landstingen.

Jag kanske får erinra herr Lindholm om vad kommittén sade just beträffande bidragen till landstingen: »Mot en bidragsgivning till landstingen kan den invändningen riktas att densamma — hur den än utformas — får den från skatteutjämnings synpunkt inte önskvärda konsekvensen att även skattebetalarna i kommuner med låg eller måttlig utdebitering kommer att få del av skatteutjämningsbidraget. Alla skattebetalarna inom ett landstingsområde berörs nämligen av den genom bidragsgivningen åstadkomna lägre landstingsutdebiteringen.»

Såväl kommittén som experterna var tydligen skeptiska i fråga om dessa bidrag, men med hänsyn till att landstingen tidigare erhöll bidrag på grund av 1957 och 1961 års ortsavdragsreformer kunde man inte avveckla dessa på en gång, utan man var tvungen att tills vidare ha något bidragssystem.

Jag håller med herr Lindholm om att denna fråga fått vissa efterdyningar. Om jag inte räknat fel, innebär utgiftsökningen 200 miljoner kronor för det kommande budgetåret jämfört med det föregående. Det är ju en rätt kraftig efterdyning.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Man kan naturligtvis i likhet med herr Björkman åberopa kommittébetänkandet, men herr Björkman är väl inte okunnig om att enligt gällande grundlag är Kungl. Maj:t skyldig att skicka ut sådana betänkanden på remiss. Det ligger då i sakens natur att man vid prövningen jämväl har att beakta de synpunkter som remissmyndigheterna anför, och det är inte alltid en kommitté får sina förslag hundraprocentigt genomförda. Det förekommer då och då att remissinstanser har vägande synpunkter som beaktas vid den slutliga utformningen.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Herr Björkman talade om att finansministern gick längre än kommittén. Ja, det är riktigt, men det är också riktigt att kammarens ärade ledamöter gick längre än finansministern när beslutet en gång fattades, och plussade på i förhållande till finansministerns förslag.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det förhåller sig otvivelaktigt så att jakten efter statens pengar alltid är lika intensiv.

Jag åberopade vad skatteutjämningskommittén sagt på den här punkten endast för att erinra om att många av de sakkunniga i kommittén delade vår uppfattning. Och jag ville helt enkelt ha detta som stöd eftersom vi i bevillningsutskottet blivit ensamma om reservationen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 55:o) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 174 ja och 30 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 56—66

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67

Lades till handlingarna.

§ 7

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 211 av herr *Svanström* samt II: 265 av herrar *Franzén* i Träkumla och *Gustafsson* i Stenkyrka;

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

2) de likalydande motionerna I: 501 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 620 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning av frågan om en sådan utformning av beskattningssystemet, att detsamma kunde användas i den aktiva lokaliseringspolitikens syfte, samt

b) medge att investeringsfonderna inom lokaliseringpolitiskt stödområde finge användas i lokaliseringpolitiskt syfte tills vidare enligt de grunder, som gällde t. o. m. den 30 juni 1965;

3) de likalydande motionerna I: 523 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 629 av herr *Jonsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning och förslag rörande sådan ändring av avskrivningsreglerna för byggnad, som inginge i rörelse eller jordbruk, att en ökad avskrivning kunde medges under byggnadens första tid;

4) de likalydande motionerna I: 529 av herrar *Stefanson* och *Per Jacobsson* samt II: 617 av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om införande av rätt till avskrivning av industribyggnader med 35 procent under de fem första åren i de stödområden som gällde för lokaliseringpolitiken samt uppdraga åt Kungl. Maj:t att föreslå bestämda geografiska gränser för denna stödform; ävensom

5) de likalydande motionerna I: 536 av herr *Sveningsson* och II: 652 av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), innebärande sådan ändring av gällande beskattningsregler att ett schablonavdrag kunde erhållas för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier.

Utskottet hemställde,

A. beträffande avdrag för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier

att de likalydande motionerna I: 536 av herr *Sveningsson* och II: 652 av herr *Thylén m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. beträffande högre initialavskrivning på byggnader i inkomstkällorna jordbruksfastighet och rörelse

att de likalydande motionerna I: 523 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 629 av herr *Jonsson m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. beträffande utredning av frågan om beskattningssystemets användning i lokaliseringpolitiskt syfte

att de likalydande motionerna I: 501 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 620 av herr *Hedlund m. fl.* i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. beträffande investeringsfondernas användning tills vidare i lokaliseringpolitiskt syfte

att de likalydande motionerna I: 501 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 620 av herr *Hedlund m. fl.* i denna del icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. beträffande högre initialavskrivning på byggnader inom lokaliseringpolitiskt stödområde

att de likalydande motionerna I: 529 av herrar *Stefanson* och *Per Jacobsson* samt II: 617 av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

F. beträffande särskilda beskattningsregler för företagare på Gotland och Öland

att de likalydande motionerna I: 211 av herr *Svanström* samt II: 265 av her-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

rar Franzén i Träkumla och Gustafsson i Stenkyrka icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande avdrag för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier

1) av herrar *Gösta Jacobsson, Ottosson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 536 av herr *Sveningsson* och II: 652 av herr *Thylén* m. fl. måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) av herrar *Stefanson, Elofsson, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Larsson* i Umeå och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 536 av herr *Sveningsson* och II: 652 av herr *Thylén* m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära fortsatt skyndsamt utredningsarbete i syfte att utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om rätt i skattelagstiftningen till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier;

B. beträffande högre initialavskrivning på byggnader i inkomstställorna jordbruksfastighet och rörelse

3) av herrar *Stefanson, Elofsson, Gösta Jacobsson, Erik Filip Petersson, Ottosson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Larsson* i Umeå och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottet under punkten B. bort hemställa,

att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 523 av herr *Johan Olsson* m. fl. och II: 629 av herr *Jonsson* m. fl. måtte i skrivelse till

Kungl. Maj:t uttala, att avskrivningsreglerna för byggnad, som inginge i rörelse eller jordbruk, borde ändras så, att en ökad avskrivning kunde medges under byggnadens första tid;

C. beträffande utredning av frågan om beskattningssystemets användning i lokaliseringspolitiskt syfte

4) av herrar *Stefanson, Elofsson, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Larsson* i Umeå och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottet under punkten C. bort hemställa,

att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 501 av herr *Bengtson* m. fl. och II: 620 av herr *Hedlund* m. fl. i nu förevarande del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning i fråga om möjligheterna att använda beskattningssystemet i den aktiva lokaliseringspolitikens syfte;

D. beträffande investeringsfondernas användning tills vidare i lokaliseringspolitiskt syfte

5) av herrar *Elofsson, Vigelsbo* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett, att utskottet under punkten D. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 501 av herr *Bengtson* m. fl. och II: 620 av herr *Hedlund* m. fl. i nu förevarande del måtte medgiva, att investeringsfonderna inom lokaliseringspolitiskt stödområde finge användas i lokaliseringspolitiskt syfte tills vidare enligt de grunder, som gällde t. o. m. den 30 juni 1965;

6) av herrar *Stefanson, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg och *Larsson* i Umeå, utan angivet yrkande;

E. beträffande högre initialavskrivning på byggnader inom lokaliseringspolitiskt stödområde

7) av herrar *Stefanson, Elofsson, Erik Filip Petersson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Larsson* i Umeå och *Börjesson*

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

i Falköping, vilka ansett, att utskottet under punkten E, bort hemställa,

att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 529 av herrar Stefanson och Per Jacobsson samt II: 617 av herr Gustafsson i Skellefteå m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder för att en avskrivning av industribyggnader med 35 procent under de första fem åren skulle medges i de stödområden som gällde för lokaliseringspolitiken samt uppdraga åt Kungl. Maj:t att fastställa bestämda geografiska gränser för denna stödform.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en hel del frågor som gäller avskrivningar på maskiner, byggnader m. m. Frågan om avskrivning för byggnader ingående i jordbruk och rörelser har många gånger tidigare diskuterats här i kammaren. Den pågående utvecklingen inom näringslivet innebär att det undan för undan blir alltmer aktuellt att avskrivningsreglerna för byggnader inom berörda områden förändras och förbättras. Användningssättet för byggnader tillhörande industri och jordbruk skiftar mycket snabbt. Genom den forcerade strukturomvandling som kännetecknar näringslivet inträffar ofta stora värdeminskningar på mycket kort tid. Den snabba anpassning som numera fordras till en ny konkurrenssituation och som också är önskvärd bromsas genom de nuvarande avskrivningsreglerna. Om valet i en viss situation står mellan att bygga nytt eller reparera gammalt, medför avskrivningsreglerna att man hellre reparerar en gammal byggnad än bygger nytt, även om detta skulle vara företagsekonomiskt riktigare.

För att undvika de risker som här nämnts bör ändring av avskrivningsreglerna för byggnader i jordbruk och

rörelser övervägas, så att man närmar sig det system som redan tillämpas i Norge och som medger en ganska kraftig initialavskrivning under byggnadens första år. Upplysningsvis vill jag helt kort nämna att i Norge medges avskrivningsrätt under denna tid med upp till 12 procent på byggnader.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 3.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande är fogade en hel rad reservationer, och jag skall något beröra en del av dem.

Under beteckningen A i utskottets utlåtande, som behandlar avskrivningsreglerna beträffande återanskaffningsvärdet för inventarier, har reservanterna delat sig på två linjer. I högerreservationen, reservation nr 1, yrkas att riksdagen skall anta det lagförslag som framlagts i motionerna I: 536 och II: 652. Från folkparti- och centerpartihåll har vi inte velat gå så drastiskt fram, utan har begärt en fortsatt skyndsamt utredning i ärendet.

Det är alldeles uppenbart att den snabba prisstegringen på inventarier och den nuvarande avskrivningstiden för dem medför kapitalförluster. När inventarierna är avskrivna till sitt inköpsvärde får man, om man skall förnya dem, vidkännas en högre kostnad. Detta anser vi vara tillräcklig motive-ring för ett påskyndande av den pågående utredningen, så att denna fråga kan lösas på ett mera vettigt sätt och vi kan få en rättvisare beskattning.

Reservation nr 3 under moment B gäller frågan om ökad avskrivning under byggnadens första tid för byggnad som ingår i rörelse eller jordbruk. Herr Vigelsbo har vad beträffar den frågan redogjort för våra synpunkter, och jag har inte mycket att tillägga utöver vad han här sagt. Jag vill bara i detta sam-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

manhang framhålla att det väl inte föreligger någon större meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna i synsättet på denna fråga. Utskottets majoritet säger också att utskottet ansluter sig till syftet med motionerna och uttalar att nuvarande avskrivningsmetod inte återspeglar den faktiska värdeminskningen. Utskottsmajoriteten har alltså samma uppfattning som reservanterna om att rådande förhållanden inte är tillfredsställande. Men utskottsmajoriteten anser att företagskatteutredningen i första hand bör pröva frågan.

Ett välvilligt uttalande på denna punkt hjälper emellertid inte så långt. Vi reservanter anser att förhållandena är så pass otillfredsställande, att en ändring bör komma till stånd med det allra snaraste, och när det i huvudsak föreligger samstämmighet om att det härvidlag gäller ett problem som bör lösas, tycker jag att det är skäl i att man påskyndar lösningen.

I reservationen 4 under moment C begärs en skyndsam utredning i fråga om möjligheterna att använda beskattningssystemet i den aktiva lokaliseringspolitikens syfte. Här kommer man in på en sak som är högst aktuell. Det är ett faktum att en lättnad i beskattningen skulle stimulera en hel del företag att etablera sig. Därför är det angeläget att få till stånd en skyndsam utredning av frågan.

Reservation 6 är en blank reservation från folkpartiets sida som gäller investeringsfondernas användande i lokaliseringspolitiskt syfte. Vi har anfört en blank reservation i denna fråga, därför att vi har en mycket bestämd uppfattning om att vad beträffar dessa fonder bör man iakttå mycket stor försiktighet. Syftet med investeringsfonderna är ju att de skall användas vid nedåtgående konjunkturer. Fonderna bör då inte vara alltför mycket urholkade, om de vid vikande konjunkturer skall kunna

göra den nytta som de är avsedda för. Att använda dessa fonder innebär givetvis en möjlighet att få till stånd en lägre beskattning, men vi tycker det är lämpligare, att man beviljar skattelättnader på andra vägar och inte tömmer dessa fonder, som vi helt säkert kommer att ha stor användning för framdeles. Att dessa fonder är obeskurna har vi närmast betraktat som en försäkringsåtgärd, som vårt näringsliv och landet i övrigt är betjänt av vid vikande konjunkturer, då man behöver ha möjlighet att stimulera investeringarna.

I den reservation som har nr 7 begär reservanterna att industribyggnader skall kunna avskrivas med 35 procent under de första fem åren inom de stödområden som gäller för lokaliseringspolitiken. Det skulle innebära en förhöjd avskrivning på dessa byggnader med i genomsnitt 7 procent per år. Nuvarande rätten att avskriva är ju betydligt lägre, från 2 upp till maximalt 4 procent.

Vi menar att man genom att införa denna skattelättnad, som möjliggör en snabbare avskrivning, skulle kunna stimulera redan tidigare stabiliserade företag att utvidga sin verksamhet. Det är alldeles uppenbart att nystartade företag många gånger inte kan utnyttja en sådan förmån, men vi tänker kanske i detta fall inte så mycket på dem, utan främst på stora företag som är villiga att etablera filialer. På detta sätt skulle man få mycket stabila företag att intressera sig för lokaliseringen, vilket skulle hjälpa upp det hela betydligt. Vi anser det vara av vikt, att det sker filial-etablering i områden med överskott av arbetskraft, för att denna arbetskraft skall kunna utnyttjas så mycket som möjligt, och det är alldeles klart att företagslokaliseringen skulle stimuleras mycket genom den skattelättnad det här gäller.

Till bilden hör också att de lokaliseringsmedel, som står till förfogande,

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

inte är av den storleksordningen att man kan utgå ifrån att de räcker. Det har ju skett en sådan anstormning efter dessa medel, att under det första halvåret nästan allt som anslagits för hela budgetåret gick åt.

Med den förmån som vi föreslagit tror vi att just filialbildningen skulle kunna stimuleras så att man mycket snabbt, med hjälp av övriga lokaliseringspolitiska åtgärder, kunde förverkliga lokaliseringspolitikens syften, dvs. utnyttja den befintliga arbetskraften i full utsträckning. Detta betyder inte enbart en fördel för företagen, utan också en rent nationalekonomisk fördel av så stora mått, att det lilla skattebortfall som i detta fall eventuellt kunde uppstå mycket väl skulle uppvägas av de stora vinsterna. Genom att ge denna stimulans skulle man nämligen få i gång en större verksamhet och därigenom kanske också skapa ett bättre underlag för skattekraften i de företag som etableras på de ifrågavarande orterna.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 7, som är fogade till bevillningsutskottets betänkande nr 6.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag skall bara i all korthet kommentera centerpartimotionen nr 620 i denna kammare.

Motionärerna har begärt en skyndsamt utredning av frågan om en sådan utformning av vårt skattesystem, att det kan användas i den aktiva lokaliseringspolitikens syfte. Vi anser att skattesystemets utformning kan ha en positiv betydelse när det gäller lokaliseringpolitiska initiativ. Detta kan bekräftas i Norge, där man mera genomgående använt skatteinstrumentet i lokaliseringpolitiken. Såvitt jag vet är erfarenheterna från Norge positiva.

Motionärerna finner det angeläget, att skatteinstrumentet kommer till användning på ett mera konsekvent sätt även i vårt lands lokaliseringspolitik. Kommittén för näringslivets lokalisering ställde sig skeptisk till tanken på en mera permanent användning av investeringsfonderna för lokaliseringpolitiken och förordade i stället särskild rätt till initialavskrivning. Enligt min och de övriga motionärernas mening är det viktigt att frågan om den lämpligaste utformningen av ett lokaliseringspolitiskt skatteinstrument skyndsamt utredes.

Utskottsmajoriteten har en annan mening. Den hävdar att lokaliseringpolitiken bör främjas direkt genom statliga bidrag och lån och inte indirekt via beskattningsregler. Det är givet att lån och bidrag bör vara det primära vid lokaliseringspolitikens utformning, men detta hindrar inte att skattereglerna och i vissa fall även investeringsfonderna användes för att stimulera till lokaliseringspolitiska initiativ.

Motionärerna anser att man inte skall avvisa tanken att skatteinstrumentet i vissa fall kan vara ett verksamt medel i lokaliseringpolitiken. Vi anser att det skulle vara värdefullt att utreda den frågan och gärna också studera förhållandena i andra länder.

I andra delen av centerpartimotionen har vi begärt att investeringsfonderna inom lokaliseringspolitiskt stödområde, särskilt inom det norra stödområdet samt områden som enligt riksdagens beslut kan jämföras med det, må kunna användas tills vidare i lokaliseringspolitiskt syfte. Även om det inte befinnes lämpligt att alltid begagna investeringsfonderna för lokaliseringspolitiskt ändamål bör de dock kunna användas för det i vissa lägen.

Som utskottsmajoriteten framhållit i utlåtandet har regeringen under senare tid medgivit att investeringsfundsmedel fått användas för lokaliserings-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

politiska ändamål. Det har man gjort därför att man velat forma stora svenska industrier att etablera sig inom selsättningsvaga områden. Man har, som det heter, velat skapa »större garantier för en permanent fortsatt selsättning» än som skulle kunna vinnas genom att mindre, ekonomiskt sämre utrustade företag erhåller hjälp vid nyetablering.

Tyvärr kommer endast 5 procent av de investeringar som gjorts med investeringsfondsmedel från 1 juli 1965 till 1 mars i år, d. v. s. i runda tal 26,5 miljoner kronor, på de fyra nordligaste länen. Jag kan upplysningsvis meddela att Stockholms stad och län under samma tid har fått använda 27 miljoner kronor av investeringsfondsmedel, och hela landet har fått ta i anspråk 525,3 miljoner kronor av investeringsfonderna under samma tid.

Även om jag är medveten om att investeringsfondernas primära uppgift bör och skall vara att utgöra ett verkligt medel i den konjunkturutjämnande politiken, kan jag ändå inte anse att det i nuvarande läge med stora svårigheter för industrien i och för sig skulle vara felaktigt att använda investeringsfonderna i lokaliseringpolitiskt syfte. Tvärtom ligger det såvitt jag förstår i linje med de grundläggande principerna för initiativen på lokaliseringpolitikens område.

Motionärerna har inte velat förorda att investeringsfonderna genomgående skall användas som ett led i lokaliseringpolitiken, men vi har förordat att fonderna tills vidare och i avvaktan på den utredning som föreslagits skall få användas i sådant syfte inom det norra stödområdet och i områden som enligt riksdagens beslut kan jämföras med det. Men då bör detta ske enligt de generella bestämmelser som gällde för tiden fram till den 30 juni 1965.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 5 i utskottets betänkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Från högerpartiets sida har vi i år liksom några år tidigare föreslagit att riksdagen måtte besluta om rätt till avskrivningar för maskiner och inventarier på återanskaffningsvärdet.

Jag tror att vi alla kan vara överens om att den ytterligt hårda konkurrensen och vårt höga kostnadsläge kräver att näringslivet förfogar över arbetsbesparande maskiner och redskap samt att det är av utomordentlig betydelse att man snabbt kan följa med i utvecklingen och byta ut dessa maskiner och redskap när de blivit omoderna och inte längre är lämpade för sitt ändamål. Jag tror att det också är av utomordentligt stort intresse för alla de anställda inom det svenska näringslivet, att man har möjligheter att till deras förfogande ställa maskiner som fyller kraven på modernitet och effektivitet — det är ju den första förutsättningen för att de skall kunna åstadkomma en toppprestation i produktionen.

Vi har en ganska kraftig inflationistisk utveckling, och när dessa maskiner skall förnyas måste man betala ett högre pris. Därmed krävs större kapital när ersättningsarna skall göras.

När man nu tillämpar metoden med avskrivningarna på inköpspriset, åstadkommer man en kapitalförtäring som försvagar näringslivets konkurrensförmåga. Olika utredningar har under årens lopp varit sysselsatta med detta problem, och jag tror man kan säga att de också kommit till det resultatet, att det finns utomordentligt stort fog för kravet på en ändring på detta område.

Principen att återanskaffningspriset skall få användas som avskrivningsunderlag är ju redan accepterad i och med att staten för sina affärsdrivande verk såsom järnväg, post och telegraf sedan några år tillbaka använder just denna princip. Då måste det väl också vara rimligt att man i det enskilda näringslivet får tillämpa samma princip.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Man har, som jag sade, i allmänhet varit överens om att det finns fog för denna åtgärd. Men åtgärden har i allmänhet strandat på att man har skyltit på att det skulle vara så krångligt och besvärligt att införa en dylik lagbestämmelse. I den föreliggande motionen föreslår vi att man skall göra dessa avskrivningar på 120 procent av inköpsvärdet. Det betyder att när maskinerna efter till exempel 5 år är utslitna och förnyas, har man genom avskrivningar fått ihop 120 procent av det inköpspris som gällde fem år tidigare. Det systemet är ingalunda på något sätt krångligt. Vi menar därför att det inte finns någon anledning att ytterligare försena genomförandet av denna nödvändiga åtgärd med nya utredningar, och vi har också till bevillningsutskottets betänkande nr 6 fogat en reservation, som har beteckningen A 1 och som kräver bl. a. omedelbar lagstiftning. Jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Jag skall också be att få yrka bifall till reservationen B, som avser en snabbar initialavskrivning på byggnader i rörelse och i jordbruk, med ungefär samma motivering som jag har angivit för reservationen A 1.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Herr **BRANDT** (s):

Herr talman! I förevarande utskotts-betänkande finns bl. a. ett yrkande av bevillningsutskottets högerledamöter att — som en gardering mot framtida prisstegringar på maskiner och inventarier — 120 procent av den ursprungliga anskaffningskostnaden skall få avskrivnas. Högerreservanterna vill ha ett stadgande härom genom direkt lagstiftning.

Folkpartiets och centerpartiets representanter har avgivit en reservation, vari begärs skyndsamt utredningsarbete i syfte att utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om rätt i skattelag-

stiftningen till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier.

Samtliga de borgerliga partiernas representanter begär högre initialskrivning för byggnad som ingår i rörelse eller jordbruk.

Folkpartiets och centerpartiets representanter vill ha en skyndsamt utredning i fråga om möjligheterna att använda beskattningsreglerna som ett lokaliseringspolitiskt instrument.

Centerpartiledamöterna vill ha ett medgivande att investeringsfonderna inom lokaliseringspolitiskt stödområde skall få användas i lokaliseringspolitiskt syfte tills vidare enligt de grunder som gällde före den 1 juli 1965.

Slutligen begär folkpartiets och centerpartiets representanter åtgärder för att en avskrivning av industribyggnader med 35 procent under de första fem åren skall medges i de stödområden, som gäller för lokaliseringspolitiken, samt att Kungl. Maj:t skall få i uppdrag att fastställa bestämda geografiska gränser för denna stödform.

Utskottet har också i detta sammanhang behandlat motioner med yrkande om skattelättnader för företagare på Gotland och Öland. Men dessa motioner var det tydligen alldeles för mycket gift i, ty ingen enda av de borgerliga ledamöterna i utskottet har ansett sig kunna stödja dem.

En diger lunta reservationer föreligger alltså — sju stycken. Det kunde ha blivit svårt för kammarledamöterna att få något riktigt grepp om betänkandet, ifall de borgerliga inte hade varit så hyggliga att de avstått från att kräva lottdragning. Nu har vi emellertid fått ett enhetligt betänkande, där socialdemokraterna genomgående står för utskottsmajoritetens skrivning.

Så gott som alla de frågor som behandlas i betänkandet är gamla bekanta. Under en följd av år har motionerats om rätt till avdrag på återanskaff-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

ningsvärdet eller — som nu föreslagits i motioner från högerhåll — avskrivning på 120 procent av den ursprungliga anskaffningskostnaden för maskiner och inventarier. Detta är i princip samma sak, och motiveringen är — som jag nämnde tidigare — att man vill gardera sig mot prisstegringar.

Tillåt mig erinra om att huvudregeln härvidlag är den s. k. 30-procentsregeln. Enligt denna kan en maskin redan under de två första åren avskrivnas med mer än hälften av anskaffningsvärdet och efter ytterligare två år — alltså efter fyra år — har inte mindre än 75 procent av anskaffningskostnaden avskrivits. Kostar maskinen 100 000 kronor avskrivs första året 30 000 kronor, andra året 21 000 kronor, tredje året 15 000 kronor och fjärde året 10 000 kronor, varefter återstår en fjärdedel av anskaffningsvärdet. Det innebär, säger företagsskattekommittén, en avskrivning som överstiger den faktiska värdeminskningen. Företagsskattekommittén ansåg sig därför, efter att ingående ha prövat frågan, inte kunna förorda någon ändring. Avskrivningen är degressiv. Den är fullt betryggande för företagen, menade företagsskattekommittén, och den innebär samtidigt att de konjunkturpolitiska synpunkterna blir tillgodosedda så långt detta är möjligt vid en avvägning mot näringslivets krav på synnerligen liberala avskrivningsregler. Det finns för närvarande egentligen inte, framhöll kommittén, någon enhetlig uppfattning om det teoretiskt riktiga i en avskrivning på nuvärdet. Något godtagbart resultat skulle inte kunna uppnås, om man isolerat betraktar prisförändringarna för allenast en post i balansräkningen. En förlust på tillgångssidan på grund av penningvärdets försämring kan nämligen från företagets synpunkt uppvägas av en vinst på passivsidans skulder.

Detta exemplifierades av företagsskattekommittén med fallet att en ma-

skin helt finansierats med lånemedel och att de mot avskrivningarna svarande beloppen skulle användas för amorteringar på lånet. Om avskrivningar på nuvärdet i stället för på anskaffningsvärdet skulle medges, skulle detta tillföra företaget en vinst lika stor som den förlust långgivaren skulle åsamkas.

Detta är självklart. Sjuncker penningvärdet med exempelvis 20 procent, som alltså enligt förslaget i högermotionen skulle få avskrivnas, kommer långgivaren att förlora dessa 20 procent medan företaget höll sig skadeslöst härför.

Företagsskattekommittén framhöll vidare att förslaget är svårt att praktiskt tillämpa. Tekniken går snabbt framåt och man utrangerar ofta en maskin därför att den är omodern. En ny maskin har kanske en helt annan produktionskapacitet. Det kan vara fråga om samma slags maskin, men med större kapacitet. Den är dyrare men ger snabbare tillbaka de kapitalutgifter man haft för den.

Företagsskattekommittén frågar hur man praktiskt skall kunna göra en sådan bedömning av maskinen varje år. Kommittén vill inte ens rekommendera användning av ett prisindex. Det framhålls att ett sådant är högst missvisande då det gäller det enskilda företaget, beroende på den skiftande sammansättningen av inventariebeståndet och maskinernas individuella ålder. Denna metod skulle ge högst ojämna resultat samtidigt som tillämpningssvårigheterna skulle bestå.

Även värdesäkringskommittén fann vid sin bedömning, att en indexreglerad avskrivningsmetod är förenad med åtskilliga deklarations- och taxeringstekniska problem.

Jag vill också erinra om att företagsskattekommittén uttalade, att det den veterligt inte finns något land, i varje fall i Europa, jämförligt med Sverige beträffande prisutveckling, vilket medger avskrivningar på återanskaffnings-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

värdet. Man utgår i sådana länder från nuvärdet, alltså det historiska värdet på maskinerna.

Herr talman! Under alla förhållanden anser vi inom utskottsmajoriteten att det är rimligt att företagsskattekommittén får pröva denna fråga i det stora sammanhanget om företagsbeskattningen i dess helhet.

När det sedan gäller initialavskrivningar för värdeminskning av byggnader vitsordar utskottsmajoriteten, såsom man redan har påpekat i dag, nu liksom i fjol att byggnad i rörelse under de första åren regelmässigt torde vara föremål för större värdeminskning än senare och att man därvidlag också — liksom beträffande maskiner och inventarier — borde kunna använda en degressiv avskrivningsmetod i stället för såsom nu en lineär metod med en enhetlig årlig avskrivningsprocent.

Utskottet menar dock — även om det i och för sig är önskvärt med större initialavskrivningar på byggnader i jordbruk och i rörelse — att en omprövning av hela inkomstbegreppet och av reglerna för beskattning av realisationsvinster och för försäljning av fast egendom måste göras, om en ändring skall vidtagas. Detta blir så komplicerat, att företagsskattekommittén bör få ta upp även den frågan till behandling.

Beträffande yrkandet om högre initialavskrivningar på byggnader, som är belägna inom lokaliseringens stödområden — yrkandet går ut på 35 procents avskrivning under de 5 första åren — måste det sjävfallet, såsom vi uttalat, resas starka betänkligheter mot tanken på att man skulle införa särskilda skatteförmåner, vilka gynnar företag som etableras eller redan är etablerade på en viss ort. Vi finner också att högerns företrädare i utskottet — och högern säger sig ju representera företagarna här i riksdagen mer än andra — inte har tyckt att det var riktigt att ge sig in på en

sådan princip. Där står folkpartiet och centern ensamma.

Herr Hammarsten kommer senare att ta upp dessa problem närmare, men jag vill ändå påpeka att vi i detta syfte har beslutat om en särskild lokaliseringspolitik och att vi på den satsar bortåt en miljard kronor.

Vi säger att vi inte vill vara med om att subventionera bort lokala eller regionala olikheter i den allmänna kostnadsnivån mellan orter i skilda delar av landet. På det sättet når man inte målet att få bärkraftigare företag till stödområden som sedan kan leva vidare av egen kraft, vilket ändå är det väsentligaste. Det avgörande måste vara att företagen från företagsekonomisk synpunkt bedöms bärkraftiga, så att de efter ett initialstöd av engångskaraktär kan drivas företagsmässigt och konkurrera med annan företagsamhet på lika villkor.

Det orimliga i yrkandet åskådliggörs genom de motioner, i vilka det föreslås en särskild skattelagstiftning för företagarna på Öland och Gotland. Vad tror man att det skulle leda till, om vi skulle införa någonting dylikt i skattelagstiftningen?

Vad beträffar frågan om att investeringsfonderna skulle få tas i anspråk för lokaliseringens politiska ändamål på samma sätt som skedde före den 1 juli i fjol, gäller även här att lokaliseringens politiken bör främjas genom statliga bidrag och lån och inte indirekt genom skatteåtgärder. Det är riktigt att investeringsfonderna i vissa fall har fått användas även nu under denna högkonjunktur, men det har aldrig varit avsikten med dem. De har tillkommit i konjunkturpolitiskt syfte, och de bör enligt min mening så långt som möjligt användas i detta syfte. Det kan inte vara ansvarsfullt att man utnyttjar investeringsfonderna så, att man om det skulle bli en depression står tomhänt och inte har några fon-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

der att sätta in i konjunkturpolitiskt syfte som vi gjorde för några år sedan, varigenom vi kunde vända en depression åt andra hållet.

När användning av fonderna nu har tillåtits i begränsad omfattning har det också skett i begränsad omfattning på det sättet, att man inte har fått nyttja 100 procent av fonderna utan högst 75 procent. Man har inte heller fått de skattepreferenser som man skulle få enligt de ursprungliga bestämmelserna för konjunkturutjämningsfonderna.

När man nu fått använda fonderna har man även måst förbinda sig att göra lokaliseringsinsatser i industrifattiga områden. Det har ansetts att bättre garanti därigenom skapas för en permanent fortsatt industriverksamhet på den nya orten än om nya, mindre företag etableras med stöd från det allmänna.

Herr talman! De som har läst betänkandet konstaterar att motionerna och reservationerna innehåller förslag om en rad skatteåtgärder för att gynna företagen. Konsekvenserna av att besluta i enlighet med dessa yrkanden kan riksdagen däremot inte överblicka vare sig ekonomiskt eller skattetekniskt. Därför menar bevillningsutskottets majoritet, att företagsskatteutredningen bör ta hand om dessa problem, kasta dem i den stora potten och ställa dem mot alla andra problem man har att brottas med. Sedan får vi se vad den kan finna för lösning.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara be att få göra ett litet påpekande till herr Brandts yttrande, att företagsskattekommittén ansåg att det skulle bli krångligt och besvärligt att införa en avskrivningsrätt baserad på ett återanskaffningsvärde som framräknats genom en metod med indexberäkning. Det är bl. a.

just av den anledningen som vi har lagt fram det mycket enkla förslaget om en schablon. Vi menar att det inte går att nå en sådan exakthet som en beräkning med hänsynstagande till ett index skulle kunna ge. Därför får man nöja sig med en schablon som ger någorlunda rimlig rättvisa i fråga om avskrivningsmöjligheterna.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt tog i sitt anförande upp ett par saker som jag tyckte var rätt intressanta. Ett företag som lånar till en investering i inventarier och sedan får göra en snabbare avskrivning, skulle på det sättet kunna göra sig en otillbörlig vinst, sade herr Brandt. Om jag förstått honom rätt menar han att det skulle bli en viss inflationsvinst på de pengar som lånades.

Jag tycker att påpekandet är alldeles riktigt. Det väcker bara tanken att man i rimlighetens namn också bör angripa just frågan om att göra sådana lån värdebeständiga. Det är en direkt uppmaning att försöka åstadkomma någonting på detta område. I varje fall innefattas inte detta spörsmål i bevillningsutskottets betänkande nr 6 som vi nu behandlar, men jag tycker att frågan är så pass intressant att den bör uppmärksammas.

Herr Brandt gjorde ett annat uttalande, som i någon mån förvånade mig, nämligen att om man skattevägen skulle premiera vissa företag i stödområden skulle man därmed snedvrída konkurrensen. Har man den uppfattningen underkänner man ju hela lokaliseringpolitiken. Om företagen får stöd direkt i form av pengar eller indirekt i form av skattelindring för sina investeringar, är det samma sak — det är ett samhällets stöd vilka vägar detta än går ut på. Driver man den meningen att alla skatteförmåner till företag som etableras inom stödområdet skulle snedvrída konkurrensen och vara samhällsskadliga, så

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

har man också utdömt hela lokaliseringspolitiken. Det tror jag inte herr Brandt vågar stå för.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad som givit mig anledning att begära ordet är närmast att jag måste gardera mig för att inte ha blivit missförstådd. När jag talar om att investeringsfonderna skulle få användas i lokaliseringspolitiskt syfte menar jag att de tills vidare i avvaktan på föreslagen utredning skall få användas i lokaliseringspolitiskt syfte, särskilt inom det norra stödområdet och inom andra av riksdagen anvisade områden.

Det kanske kan vara av visst intresse att tala om — jag nämnde det också i mitt förra anförande — att beräknade investeringskostnader för objekt, för vilka investeringsfond fått ianspråktagas under tiden från den 1 juli 1965 till den 1 mars 1966, fördelades med 26,5 miljoner till det norra stödområdet och 477,9 miljoner till det övriga Sverige.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna hålla med herr Magnusson i Borås om att metoden att skriva av 120 procent är ganska lätt att genomföra. Vad jag sade om skattetekniska svårigheter gällde alltså inte den saken.

Men det finns så många andra argument mot ett sådant förfarande. Jag nämnde att maskinerna på grund av den tekniska utvecklingen förändras mycket snabbt och att en förlust på inkomstsidan kan uppvägas av en vinst på skuldsidan. Om ett företag lånar pengar för investering, förlorar långivaren på en prisförändring, medan företaget tjänar på den. Det var sådant som jag menade medför så mycket komplikationer, att saken behöver närmare övervägas.

Herr Larsson i Umeå sade beträffande lokaliseringsstödet, att det inte är

någon skillnad mellan att medge skatteavdrag och att lämna bidrag eller lån. Jag skall inte närmare gå in på den saken men vill ändå säga, att det trots allt finns en viss skillnad. Lokaliseringsstödet lämnas ju som en engångshjälp för att företaget skall kunna sätta i gång sin verksamhet. Innan stöd lämnas försöker man bedöma företagets alla möjligheter att bli bärkraftigt, medan man däremot inte har någon möjlighet att kontrollera hur de pengar, som bolaget tjänar på att dölja en vinst genom skatteavdrag, kommer till användning. Man kan inte bedöma huruvida dessa pengar placeras i en långsiktigt riktig investering eller om dessa pengar rent av är bortkastade på grund av att företaget i alla fall inte har möjligheter att leva vidare.

Herr FRANZÉN i Träkumla (cp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet i denna debatt, men utskottets talesman herr Brandt har uppfordrat mig. Han erinrade om att de motioner som gäller företagsamheten på Öland och Gotland inte har föranlett någon reservation i utskottet. Om emellertid de reservationer som är fogade till utskottets utlåtande bifalles av riksdagen, kommer en hel del av de synpunkter som vi framfört i dessa motioner att bli tillgodosedda. Jag föreställer mig att det är av den anledningen som utskottets ledamöter inte ansett det vara nödvändigt att knyta någon särskild reservation till dessa motioner.

Jag skall i sak inte gå in på våra motioner. Vilka synpunkter som ligger bakom våra förslag framgår av motionerna. Det är väl ändå självklart att dessa två öar som ligger en god bit från fastlandet har — som många gånger framhållits från denna talarstol — något andra bekymmer när det gäller företagsamheten och sysselsättningen än övriga områden i landet. Bifalles nu samtliga reservationer kommer vi ändå en god

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

bit på väg. Därför kommer jag att rösta för reservationerna.

Herr **HAMMARSTEN** (s):

Herr talman! Jag har närmast för avsikt att säga några ord angående reservationerna nr 4 och nr 7. Det är framför allt herr Börjesson i Falköping och herr Larsson i Umeå som föranlett mig att begära ordet.

Vi tycks ju inte behöva föra någon lokaliseringspolitisk debatt; vi är väl i stort sett ense om målet för och syftet med lokaliseringspolitiken. Vad som förvänar mig är att man efter det att vi har bedrivit en lokaliseringspolitik i enlighet med riksdagens beslut i tre kvartal är beredd att dra så långtgående slutsatser av verksamheten att man — vilket förordas i reservation nr 4 — vill frångå de ställningstaganden som lokaliseringsutredningen gjorde i dessa frågor. Lokaliseringsutredningen avvisade ju just tanken på att använda beskattningssystemet i lokaliseringspolitiskt syfte.

Herr Börjesson i Falköping tog upp Nordnorge-planen som han ansåg var ett argument för reservationen. Jag tycker att det är angeläget att få sagt att Nordnorge-planen hittills på intet sätt visat sig vara överlägsen den väg vi har valt för vår lokaliseringspolitik. Jag tror att om herr Börjesson i Falköping talar med norrmännen om detta och tar del av de erfarenheter de har av verksamheten, så kanske han i fortsättningen låter bli att åberopa Nordnorge-planen som ett exempel på hur vi skall bedriva lokaliseringspolitik i detta land. Nordnorge-planen bör i varje fall enligt min mening inte tjäna som något mönster.

Beträffande reservation nr 7 gäller detsamma som beträffande reservation nr 4; vi har bara erfarenhet av tre kvartal. Reservanterna vill ha en initialavskrivning på byggnader inom de lokaliseringspolitiska stödområdena. Vad som förvänar mig är att man, trots att

vi nu har fattat ett beslut att ge ett direkt bidrag för byggande av industrilokaler på mellan 35 och 50 procent, föreslår att en initialavskrivning skall få ske snabbare inom detta område. Man kan självfallet diskutera förslaget. Jag kan instämma med herr Larsson i Umeå när han säger att detta skulle kunna få en lokaliseringspolitisk betydelse. Det är självklart att det skulle kunna få det. Men det vi i dag vet om den lokaliseringspolitik som har bedrivits är egentligen bara att de pengar vi anslagit inte räcker till. Årets riksdag kommer att rätta till detta. Jag tycker därför att man är för tidigt ute när man i dag vill fatta beslut om en utvidgning, när vi i realiteten står inför problemet att våra resurser inte räcker till och att vi måste öka dem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade för mig att Nordnorge-planen givit goda resultat. Norrmännen har visserligen inte hållit på mer än cirka tio år, om jag inte är felaktigt underrättad, men enligt vad jag erfarit från norskt håll är man mycket nöjd och belåten över det resultat man redan sett av Nordnorge-planen.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Några ord som herr Hammarsten fällde gjorde mig i högsta grad förvånad över att han som norrlänning anlägger sådana synpunkter. Herr Hammarsten sade att när vi har begränsade resurser så kan man ifrågasätta om man skall satsa mer än man gör på lokaliseringspolitik. Det måste jag säga är en mycket originell synpunkt för att komma från någon som bor norr om Dalälven; jag tror inte att den är särskilt omfattad däruppe.

Situationen är väl den, att just när man har knappa resurser så finns det

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

skäl att hellre satsa mer för att stimulera företagsamhet på de platser där folk har bostäder än att sätta dem på taget och frakta dem till annat håll där man redan har bostadsköer och svårigheter att klara planeringen.

När herr Hammarsten berörde lokaliseringsutredningen och dess förslag, så lämnade han vidare en upplysning som i varje fall förvånade mig i mycket hög grad. Jag har tyvärr ännu inte hunnit få fram betänkandet, men, herr Hammarsten, var det inte på det sättet att lokaliseringsutredningen förordade, att man skulle få behålla investeringsfonderna och utnyttja dem i lokaliseringspolitiskt syfte i avvaktan på en utredning om andra skattepolitiska åtgärder för att tjäna samma syfte? Då kan man ju inte säga att detta på något sätt strider mot de tankegångar som just lokaliseringsutredningen har haft.

Jag kan inte undgå att göra dessa reflexioner, därför att jag tycker att herr Hammarstens synpunkter var mycket anmärkningsvärda.

Herr HAMMARSTEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn skall inte i min mun lägga sådant som jag aldrig har sagt. Jag sade inledningsvis att jag var ense med herr Börjesson i Falköping och herr Larsson i Umeå om principerna och målsättningen för den lokaliseringspolitik vi bedriver. När jag talar om att de resurser vi anvisat inte räcker till, gäller detta de 160 miljoner som beviljats för detta budgetår. Vad vi lärt oss under dessa tre kvartal är att dessa pengar är otillräckliga därför att efterfrågan på lokaliseringstöd är så starkt redan nu. Vi vet inte hur stor omfattningen kan bli av den nuvarande lokaliseringspolitiska given. Man har inte under dessa tre kvartal kunnat få så stora erfarenheter av den lokaliseringspolitiska giv som vi har beslutat här i riksdagen,

att man nu måste bygga på den utan att egentligen veta var man hamnar i det sammanhanget. Jag är lika angelägen om aktiv lokaliseringspolitik som herr Eliasson i Sundborn, men jag tycker att man bör kunna vänta och se vad vårt beslut kan komma att innebära. När man endast har tre kvartals erfarenhet av en sådan verksamhet, bör man inte utvidga den.

Beträffande Nordnorge-planen, herr Börjesson i Falköping, vill jag slutligen säga att herr Stefanson, som satt med i lokaliseringsutredningen, bekräftade att han var helt övertygad om att denna inte var något mönster för den lokaliseringspolitik vi borde bedriva i vårt land. Det hade man också blivit ense om inom utredningen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att herr Hammarsten tydligen i alla fall hyser en viss oro för att vi skulle kunna öka de lokaliseringspolitiska insatserna. Min oro är grundad på att insatserna är alltför begränsade. Däri ligger skillnaden oss emellan.

Sedan säger herr Hammarsten att vi nu bara har tre kvartals erfarenheter. Jag undrar det. Vi har ju ändå längre erfarenhet av lokaliseringspolitiken än från den 1 juli i fjol, eftersom vi också tidigare haft en lokaliseringspolitik men i andra former än de som då trädde i kraft. I stor utsträckning gällde det former som är likartade med dem vi nu har.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja säga några ord om investeringsfonderna. Herr Brandt framhöll att det kunde te sig diskutabelt, om man skulle utnyttja dem i ett läge präglad av högkonjunktur. Jag tycker knappast att detta är problemet men så mycket mera den omständigheten, att företag faktiskt i många fall genom finansministerns välvilja får lov att utnyttja 5—6 miljo-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

ner till något ställe som ligger inom norra stödområdet samtidigt som företaget, beläget i ett mycket expansivt område, får rätt att utnyttja flera tiotal miljoner för att utveckla sig just inom det expansiva området. Det är en form av lokaliseringspolitik som jag tycker att man har all anledning att fundera över, särskilt med hänsyn till syftet med investeringsfondernas tillkomst. Från regeringens sida borde man nog ställa kraven högre på investeringar inom de orter där det erfordras en förstärkning av sysselsättningen än man nu gör. Här finns det fall som jag tycker ter sig minst sagt märkliga.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hammarsten var mycket förvånad över att denna fråga om snabbare avskrivningar på byggnader och skattelättnader redan efter tre kvartal tas upp. Jag vill påminna herr Hammarsten om att den linjen drev vi från folkpartiet när denna fråga var uppe första gången. Det är alltså ingen nyhet. Vi stödde oss i varje fall vad gäller frågan om en snabbare avskrivning på att lokaliseringstuderingen sade att det skulle vara en stimulans. Åtgärderna bör kunna komplettera varandra. Det är ingenting som hindrar att vi ger mera pengar till direkt lokaliseringstöd och samtidigt bereder möjlighet att snabbare göra avskrivningar för att locka filialföretag till lokaliseringsområdena. Det är väl ändå så, att vi är angelägna om att det sker så snabbt som möjligt, och ju flera medel man använder och ju mera stimulans man ger, desto snabbare når man resultat.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn talade om investeringsfonderna och han tyckte att regeringen för en underlig politik. Jag har här protokollet

från remissdebatten, där finansministern tog upp detta problem och talade om hur man hade förfarit. Man tycker att det är så märkvärdigt att något av de större företagen kanske får, som herr Eliasson sade, flera tiotals miljoner kronor ur investeringsfonden bara de satsar en liten bråkdel därav i stödområdena. Det tyckte han var underligt. Men vi kan inte tvinga något företag att etablera sig i stödområden. Vi har ingen diktatur här i landet, utan företagen måste själva ha intresse av att starta en filial eller en industri i stödområdena. Ett stort företag vill investera och utveckla sin verksamhet, vilket ligger i samhällets eget intresse med hänsyn till att vi vill öka vår export o. s. v. Detta bedöms inom de myndigheter som handlägger sådana frågor och av regeringen som säger att företaget kan få använda investeringsfonden under förutsättning att man också investerar i en industri inom ett visst stödområde. Då blir det en investering av ett företag som har resurser och verkligen kan skapa ett långsiktigt bärkraftigt företag i detta stödområde. Det har egentligen varit motiveringen till att man medgivit att investeringsfonderna fått anlitas men utan den skattepreferens på uttagna medel som man får med de ursprungliga konjunkturfonderna och utan att hela fonden fått tagas i anspråk.

Under debatten ställde finansministern följande fråga till herr Ohlin. Nu var det inte herr Ohlin som herr Eliasson åberopade, men eftersom de tu nu är ett — centerpartiet och folkpartiet — kan det väl vara samma sak. »Begär herr Ohlin att vi omedelbart skall sluta med denna begränsade användning av investeringsfonderna, med kravet att vi också skall etablera en filial på 250 eller 300 man uppe i de industrifattiga områdena?» Något svar blev det aldrig från herr Ohlins sida på den frågan, och jag föreställer mig att han ansåg det

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

lämpligt att inte besvara den, ty i själva verket var väl åtgärden inte så tokig som herr Eliasson i Sundborn här ville göra gällande.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är givetvis svårt att diskutera andra länders lokaliserings- och näringspolitik. Men, som jag sade i ett tidigare anförande, efter vad jag känner till är man i Norge belåten med sin Nordnorge-plan. Vi har kanske långt kvar innan vi har fått den lokaliseringseffekt som man har fått i Norge. Herr Hammarsten och jag kan kanske vid ett annat tillfälle diskutera Nordnorge-planen.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Som vi alla vet får enligt riksdagsbeslutet om lokaliseringsspolitiken investeringsfonderna inte användas efter den 1 juli som ett reguljärt medel i lokaliseringsspolitiken. Detta innebär en indragning av ett av de lokaliseringsspolitiska medel som samhället under två tidigare år har haft till sitt förfogande.

I årets statsverksproposition redovisas att investeringsfonderna har haft en utomordentligt god sysselsättningspolitisk effekt. Där redovisas bl. a. att under de två år då investeringsfonderna fick användas för lokaliseringsspolitiska ändamål kom med deras hjälp lokaliseringssobjekt till stånd för 668 miljoner kronor.

Herr Hammarsten säger att efter tre kvartal kan vi konstatera att medlen är otillräckliga. Jag är tacksam att kunna notera att herr Hammarsten instämmer i vad centerpartiet redan långt tidigare har sagt på denna punkt. Man kan i dag konstatera att investeringsfonderna var ett mycket effektivt medel som nu är indraget såsom reguljärt lokaliseringsspolitiskt instrument. Jag tror att vi kan säga att om investeringsfonderna all-

fort hade fått användas för lokaliseringsspolitiska syften skulle de ha utnyttjats för detta ändamål lika mycket nu som under de två år då de fick användas härför.

Jag har tidigare påstått, och jag gör det även nu, att så som investeringsfonderna har använts efter den 1 juli 1965 har de i stor utsträckning neutraliserat de medel som har använts för lokaliseringsspolitiska ändamål. Vissa mindre belopp ur investeringsfonderna har dock använts inom stödområdena. Jag har fått den uppgiften att totalt 14,7 procent av de investeringar som har tillkommit i anledning av de frisläppta investeringsfondsmedlen kommit norra stödområdet till del. Dit räknas, som vi alla vet, förutom Norrland även Dalarna, Värmland, vissa delar av Bohuslän och Dalsland. För de fyra nordligaste länen, som ur lokaliseringssynpunkt måste anses vara de »tunga», har under tiden 1 juli 1965—1 mars 1966 inte investerats mer än 26,5 miljoner kronor genom frisläppta investeringsfondsmedel. Denna siffra får jämföras med 447,9 miljoner kronor i övriga Sverige utanför norra stödområdet. 5 å 6 procent av investeringsfonderna har alltså använts i den s. k. »tunga» delen av norra stödområdet. Detta anser jag vara att använda investeringsfonderna på sådant sätt att man neutraliserar lokaliseringsspolitiken. Under den tid jag nämnt, då de fyra nordligaste länen erhållit 26,5 miljoner kronor, har enbart Stockholms stad och län erhållit 27 miljoner kronor av investeringsfondsmedlen.

Jag kan räkna upp många s. k. expansionsregioner och heta regioner som har fått mycket mer än de fyra nordligaste länen. Detta har alltså inträffat under en typisk högkonjunktur, då ju investeringsfonderna i princip inte skall användas, allra minst i de s. k. heta områdena. Jag tycker att, om man är inne på tanken att lokaliseringssmedlen är

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

otillräckliga, bör man ge de företag, som vill riskera pengar till investering, möjlighet att utnyttja investeringsfonderna som lokaliseringpolitiskt medel. En sådan användning av dessa fonder står nämligen i bättre överensstämmelse med syftet med investeringsfonderna än nuvarande användning av dem. Om investeringsfonderna används där det är arbetslöshet, där hjulen behöver sättas i gång ytterligare, så utnyttjas de i god överensstämmelse med den princip som var vägledande för beslutet om investeringsfonderna.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag nöjer mig med att säga, att jag tycker att herr Hammarsten borde ha överlåtit till herr Brandt eller någon annan att försvara socialdemokraternas hållning i denna fråga. Vi behöver stimulansbidrag av alla slag, även i denna form, för att få i gång investeringsverksamhet i Norrbotten. Det förvånar mig att herr Hammarsten ger sig på att försvara socialdemokraternas hållning i denna fråga.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet ånyo närmast för att ge ett svar till herr Brandt som tog upp spørsmålet om investeringsfonderna. Det är riktigt, som herr Brandt sade, att något tvång ju inte föreligger. Statsmakterna varken skall eller bör tvinga företag att lokalisera sig till en viss ort. Man bör i stället med stimulerande åtgärder söka få till stånd en differentiering där det finns sysselsättningsvårigheter.

Men om man vill diskutera investeringsfondernas utnyttjande rent allmänt, måste man väl principiellt säga, att man kan hysa tvivel, huruvida dessa fonder skall få utnyttjas i ett högkonjunkturläge — det har varit en synpunkt som har framhållits vid många tillfällen.

Men om — såsom jag anser försvarligt — man väljer att utnyttja investeringsfonderna i ett högkonjunkturläge, så bör man utnyttja fonderna för investeringar just i det norra stödområdet och andra områden i landet, där man har brist på sysselsättning.

Vad jag reagerar mot är att man har fått till stånd en ordning som innebär, att man låter några få miljoner gå till en ort i det norra stödområdet samtidigt som det stora företaget — inga namn — får flera tiotal miljoner frisläppta för investeringar i något av de hetaste storcentra i landet.

Herr Brandt frågar om det är meningen att regeringen skall tvinga dessa företag att göra en annan avvägning? På det vill jag svara: Om regeringen från början har gått in för en ordning som innebär att man kan få låt oss säga 90 miljoner frisläppta i ett »hett» område genom att man utnyttjar fem à sex miljoner på en lämplig plats i det norra stödområdet, är det inte så lätt, herr Brandt, att i fortsättningen räkna med att andra stora företag kommer att visa någon större välvilja vid fördelningen av belopp till investeringar mellan de expansiva orterna samt norra stödområdet och motsvarande områden där det förekommer strukturförändringar, nedläggningar och dylikt.

Det är detta spørsmål jag velat påpeka. Skall man i ett sådant läge utnyttja investeringsfonderna borde det, som jag sade, i första hand ha skett just för stödområdena. Hade man följt dessa riktlinjer tror jag att situationen skulle ha varit en annan än den vi nu har.

Herr HAMMARSTEN (s):

Herr talman! Huruvida det kan berika debatten att herr Öhvall uttalar sin förvåning över min inställning vet jag inte, men jag tycker vi kan lämna det därhän. Att uttala sin förvåning över min inställning var ju herr Öhvals bidrag till denna debatt.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

När det gäller frågorna om lokaliseringsstödet trodde jag, som jag inledningsvis sade, att vi var ense om målsättningen och att man var på det klara med att någonting måste göras. Ju längre diskussionen pågår, desto bättre förstår jag att det är omöjligt att stiga upp och säga att man är positivt inställd, ty om man är detta skall man väl säga ja och amen till alla föreliggande förslag.

Jag vill för min del framhålla, att jag inte tycker att man efter denna korta tid har sådana erfarenheter, att det finns anledning att välja den föreslagna vägen. Då det gäller frågan om medlen för denna lokaliseringspolitik har det ju aviserats, att dessa 800 miljoner kronor, som skulle användas på fem år, nu får tas i anspråk tidigare och i takt med efterfrågan. Jag tycker inte att man behöver ta upp en mångsidig och fasetterad lokaliseringsspolitisk debatt, ty jag trodde, som sagt, att vi var ganska ense om målsättningen och syftet.

Herr ÖHVALL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej herr Hammarsten, det är så riktigt, man behöver inte vara mångordig i detta sammanhang. Här finns utskottets ställningstagande och reservationen. Om någon minut blir det tillfälle för herr Hammarsten att visa hur positiv han är.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man inte hunnit få någon större erfarenhet sedan den 1 juli, då det nya beslutet om lokaliseringsspolitiken trädde i kraft.

Den erfarenheten har vi emellertid redan hunnit få, att de investeringar, som gjorts genom investeringsfonderna i lokaliseringssyfte mycket kraftigt har svängt om i negativ riktning.

En annan erfarenhet är, såsom herr Hammarsten framhöll, att medlen för lokalisering är alldeles för små. Regeringen har ju inte föreslagit större be-

lopp för verksamheten utan endast utfäst en tidigareläggning av besluten. Huruvida större medel skall ställas till förfogande är beroende på om centerpartiets motion bifalles. Det väsentliga är, enligt min mening, att de reella resurserna för lokaliseringsspolitiken ökar.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i den ideologiska debatten. Herr Nilsson i Tvärålund lämnade emellertid en uppgift, som jag tyckte innebar, att han liksom slog knut på sig själv. Han sade att han ville en sak, men sedan tyckte han att det var fel när man gjorde så.

Han nämnde att man sedan den 1 juli 1965 hade använt 26,5 miljoner kronor av investeringsfonderna i det norra stödområdet men att samtidigt betydligt större belopp gått till Mellansverige — de så kallade heta områdena. Det är inte obekant för herr Nilsson att de investeringar som kräver arbetskraft har gjorts i det norra stödområdet, medan de stora investeringar som samma företag vidtagit i Mellansverige egentligen avser maskinutrustning för att rationalisera produktionen, så att man behöver mindre med arbetskraft. Men strunt i det! Nu vill jag fråga två saker. Vill herr Nilsson i Tvärålund vara med om en lagstiftning — något annat alternativ finns ju inte — som skulle tvinga företagen att etablera sig på de orter man pekar på från regeringshåll? Nu underhandlar man ju med företagen. Det råder frihet därvidlag. Och skulle herr Nilsson ha velat att dessa 26,5 miljoner kronor icke hade kommit till användning? Hade det varit bättre att de inte använts? Vill herr Nilsson använda investeringsfonderna eller inte?

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag kan inte undgå att tycka att herr Svanbergs argumentering är något demagogisk.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Det är en erfarenhet, som för övrigt redovisas i statsverkspropositionen, att vi inte behöver tvinga företagen, om vi tillåter att investeringsfonderna får vara ett lokaliseringspolitiskt medel. Vi har en tvåårig erfarenhet av hur det var när fonderna fick användas i det syftet. Då satsade företagen frivilligt 660 miljoner kronor på lokaliseringsverksamheten, men nu har det blivit en mycket stark omsvängning på grund av den ändrade lagstiftningen. Den förhandlingsverksamhet som regeringen bedriver på detta område har sålunda visat sig vara misslyckad. Följaktligen måste reglerna för lokaliseringsverksamheten vara misslyckade, och det är det som vi i centerpartiet har velat ändra på.

Jag anser att en större andel av investeringarna genom investeringsfondsmedel än 5 à 6 procent borde ha kanaliserats till de fyra nordligaste länen med den lagstiftning vi föreslår. Tycker inte också herr Svanberg att ett något större belopp vore befogat? Nu användes ju över 90 procent av fondmedlen i områden söder om de fyra nordligaste länen. Tidigare har ungefär hälften av investeringsfondsmedlen använts för lokaliseringsändamål och den andra halvan har gått åt annat håll. Men nu har vi som sagt fått en fullständig omsvängning i användningen av dessa medel.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det spelar väl ändå väldigt liten roll vad herr Nilsson i Tvärålund och jag *tycker* i dessa frågor, hur mycket som borde gå till Norrbotten eller till andra håll. Fakta är ju de pengar som har gått ut av investeringsfondsmedel.

Att herr Nilsson sedan karakteriserar regeringens sätt att förhandla som olämpligt eller fullständigt misslyckat — eller hur nu orden föll — får stå för hans räkning. Jag frågade om herr

Nilsson ansåg att dessa 26,5 miljoner inte skulle ha kommit till användning, alltså om det var fel att så skett. Herr Nilsson uttryckte sig ungefär på det sättet. Vad som gällde före 1 juli förra året skall vi väl inte diskutera nu.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Kammaren förstår säkert att jag i likhet med herr Svanberg är glad för varje miljon som användes för investering i Norrbotten och på andra håll där arbetslöshet råder. Men vad jag reagerar mot är de mångdubbelt större summor som neutraliserar effekten av de små investeringsbeloppen i norra stödområdet.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Gösta Jacobsson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herr Stefanson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Vigelbo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A) i bevillningsutskottets betänkande nr 6 antager reservationen 1) av herr Gösta Jacobsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 31 ja och 72 nej, varjämte 108 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SÖDERSTRÖM (h), som yttrade: Herr talman! Jag avsåg att under punkten A, kontraposition, rösta ja, men råkade trycka på nej-knappen.

Härefter blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför vo-

tering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 105 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 104 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reser-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader, m. m.

vationen 4); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 76 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 38 nej, varjämte 40 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Vid omröstningen rörande punkten D råkade jag trycka på voteringsknappen för sent, varför jag markerades som frånvarande. Jag hade givetvis för avsikt att rösta i enlighet med reservationen.

Punkten E

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten E) i utskottets betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 79 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten F

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för lagfartskostnader.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Beskattningen av reservbefälspremier

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av reservbefälspremier.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! I anslutning till min motion nr 646 i denna kammare och det betänkande som nu föreligger från bevillningsutskottet vill jag framföra några synpunkter.

De premier som vi har tagit upp i vår motion är det vederlag, som utbetalas för att reservofficern under ett

Beskattningen av reservbefälspremier

antal år ställer sig till krigsmaktens förfogande. Dels har han under denna tid åtagit sig en tjänstgöringsplikt om ett visst antal dagar och dels är han också skyldig att följa med i den utveckling som pågår inom försvaret för att rätt kunna lösa sina uppgifter i krigsorganisationen.

De tidsperioder det här gäller rör sig om vardera nio år, och under två sådana perioder åtar sig reservaren dessa förpliktelser. Vi har därför ansett det riktigt att dessa vederlag i form av premier då det gäller beskattning hänföres till den tid under vilken prestationen har utförts.

För närvarande är det så, att ifrågavarande premie läggs till inkomsten under det år då den utbetalas, d. v. s. när perioden är slut och utbildningen fullgjord, och kommer då helt naturligt att hamna på toppen av de inkomster som befattningshavaren haft under året. Genom skatteskalans utformning går för flertalet den större delen av premien till skatt.

Enligt vår uppfattning bör ett vederlag, som är fastställt till en bestämd summa för likvärdiga insatser, ge var och en samma förmån, när skatten är betald — med andra ord principen om lika ersättning för lika prestation bör äga tillämpning. Detta gäller inte enbart det vederlag som det här är fråga om — reservbefälspremie — utan har allmän giltighet. Vad vi dock har velat fästa uppmärksamheten på är hur illa nu gällande bestämmelser rimmar med vad som måste anses vara rätt och riktigt.

Vi har problem — det vet vi alla — i fråga om rekryteringen av befäl av alla kategorier. Därför är det också angeläget att alla åtgärder vidtas som kan befrämja denna rekrytering och medverka till att fylla de vakanser som finns. Vi motionärer anser att en justering av bestämmelserna för beskattning av reservbefälspremierna är en åtgärd som positivt kan påverka re-

Arvs- och gåvobeskattningen

kryteringen av denna viktiga befälskategorin. Det gäller nämligen här dem som direkt leder trupp i egenskap av chefer för våra lägre förband, kompanier och därmed jämställda enheter. En brist på befattningshavare — eller en sänkning av kvalitet — på dessa viktiga poster går tyvärr ut över handhavandet och ledningen av truppen. En sådan utveckling kan vi inte acceptera. Vi har ett mycket stort behov av väl utbildade reservbefäl i de befattningar som jag här har angivit.

Utskottet delar vår uppfattning att den kvoterings spärr som nu tillämpas inte är tidsenlig. Den stigande lönenivån och penningvärdeförsämringen har medfört att förordningen om ackumulerad inkomst för flertalet inte längre äger någon tillämpning i praktiken.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar detta spörsmål sådan uppmärksamhet att möjligheterna till rättvisare skatteberäkning för ackumulerad inkomst snarast bringas till en positiv lösning. Jag vill här uttrycka förhoppningen att utskottet får rätt härutinnan, ty en sådan lösning är angelägen ur många synpunkter men särskilt angelägen i de fall som vi har berört.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Arvs- och gåvobeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner rörande arvs- och gåvobeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 60 av herr *Svanström m. fl.* och II: 94 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning

och förslag angående ändring av 3 § i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser och sammanslutningar, som nu är befriade från att erlagga gåvoskatt»;

2) de likalydande motionerna I: 207 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 644 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den av 1958 års riksdag begärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattning i hela dess vidd omedelbart måtte komma till stånd»; samt

3) motionen II: 267 av herr *Johansson* i Trollhättan *m. fl.*

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 60 av herr *Svanström m. fl.* och II: 94 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* om befrielse jämväl från arvsskatt för stiftelser och sammanslutningar som vore befriade från gåvoskatt,

2) de likalydande motionerna I: 207 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 644 av herr *Nordgren m. fl.* om översyn av arvsbeskattningen, samt

3) motionen II: 267 av herr *Johansson* i Trollhättan *m. fl.* om översyn av arvs- och gåvobeskattningen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Stefanson*, *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson*, *Mattsson*, *Tistad*, *Magnusson* i Borås, *Vigelsbo*, *Eriksson* i Bäckmora, *Sterne* och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 60 av herr *Svanström m. fl.* och II: 94 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria

Arvs- och gåvobeskattningen

sådana stiftelser och sammanslutningar som nu vore befriade från att erlagga gåvoskatt;

II. av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 207 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 644 av herr Nordgren m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av 1958 års riksdag begärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattningen i hela dess vidd omedelbart måtte komma till stånd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlar bevillningsutskottet ett antal motioner som har det gemensamt, att de yrkar på utredning och översyn av gällande bestämmelser för arvs- och gåvobeskattningen. I motionerna redogörs närmare för de motiv som legat till grund för yrkandena. Utskottets majoritet har avstyrkt samtliga motioner, med påföljd att det fogats reservationer till utskottets betänkande. Eftersom jag återfinns bland reservanterna och tillika har undertecknat ett par av motionerna, har jag begärt ordet för att anföra några synpunkter i frågan.

I samband med den omläggning av dödsbokeskattningen som beslutades av 1958 års B-riksdag, varvid bl. a. kvarlåtenskapsskatten inarbetades i arvsbeskattningen, vilken därvid skärptes, beslöt riksdagen att hemställa om en allmän översyn av arvsbeskattningen. Någon sådan översyn har ännu inte kommit till stånd, trots att åtskilliga är förflutit sedan dess. Detta förhållande har särskilt påpekats i motionerna I: 207 och II: 644.

I motionerna I: 60 och II: 94 — den sistnämnda undertecknad av 32 ledamöter från samtliga fyra demokratiska

partier — tar motionärerna upp ett problem som jag skulle vilja säga gällert en inkonsekvens i beskattningen. Frågan berör framför allt det författningsrum, enligt vilket gåvor under livstid och testamentariska förordnanden beskattas helt olika enligt gällande bestämmelser. Enligt 38 § i gåvobeskattningsförordningen är bl. a. »stiftelse med huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförliga kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål» befriade från gåvoskatt. Någon motsvarande skattebefrielse föreligger emellertid inte för under samma förhållanden arvsfallen egendom och i ännu mindre grad för testamentariska förordnanden, vilka beskattas ännu hårdare.

Det är denna inkonsekvens och restriktivitet i lagstiftningen som motionärerna vill komma till rätta med på det sättet, att den befrielse från skatt som gäller för gåvor till allmännyttiga ändamål skall utsträckas att gälla även med samma motiv upprättade testamentariska förordnanden. Denna restriktivitet verkar återhållande på viljan att donera till allmännyttiga ändamål i form av dödsrättshandlingar.

Icke sällan skapar denna krånglighet i lagstiftningen besvärliga gränsdragningsproblem för domstolar och skattemyndigheter. Rent principiellt måste det vara riktigt, att gåvor till de ändamål som här avses skatterättsligt behandlas lika, oavsett om de ges under donators livstid eller genom testamentariskt förordnande. Det är en sådan ordning motionärerna yrkat på i detta sammanhang, ett yrkande som fullföljs i reservation I, vari begärs en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag till riksdagen i ärendet.

Läser man utskottsbetänkandet måste man konstatera att utskottsmajoriteten inte kunnat prestera några starkare argument för sitt avslagsyrkande; man

Arvs- och gåvobesattningen

hänvisar bara till den av riksdagen 1958 begärda översynen av hela arvsbesattningen, en översyn som ännu inte kommit till stånd. Det är precis samma motivering utskottsmajoriteten har anført år efter år, varje gång vi har haft att behandla motionerna i detta ärende. Ändå måste man fråga sig om det nu inte är på tiden att bryta ut de speciella yrkanden i motionerna I: 60 och II: 94 till en särskild utredning, eftersom utskottsmajoriteten ändå i huvudsak tycks vara ense med motionärerna om att en ändring av gällande arvsskattbestämmelser bör komma till stånd.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservation I i bevillningsutskottets betänkande nr 11. Jag vill också meddela att jag kommer att rösta för reservation II utslutande av det skälet att man där begär att den översyn av arvsbesattningen som riksdagen beslöt redan år 1958 snarast skall komma till stånd.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Beträffande reservation I, vid vilken herr Eriksson i Bäckmora har uppehållit sig, skall jag be att få instämna i de synpunkter som herr Eriksson framförde. Jag vill också yrka bifall till reservation I. Det är ju en rätt egendomlig ordning att man kan ge bort gåvor till ett visst ändamål under sin levnad utan att dessa blir föremål för gåvobesattning, men samma organisationer fräntas denna förmån om gåvan är i form av ett arv genom testamente.

Vad sedan beträffar reservation II är ju förhållandet det att när 1958 års B-riksdag behandlade ett förslag om kvarlåtenskapsskattens avskaffande — denna arbetades in i arvsskatten — så beslöt riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av hela arvsbesattningen. Men någon sådan utredning har inte kommit till stånd. Man har hänvisat till att det pågår utredningar på andra områden, och man har velat avvakta dessa. Jag tror emel-

lertid att behovet av en översyn för varje år som går blir allt större, alldenstund arvsbesattningen inte minst på grund av penningvärdeförsämringen får allvarliga verkningar. De tillgångar som finns i ett visst bo skall uppskattas vid ett visst tillfälle. Det är klart att det är utomordentligt svårt att göra sådana värderingar så att man får en någorlunda exakt och riktig uppfattning.

Det är många orsaker som spelar in. Anledningen till att det här uppstår ett skatteförhållande är att ett dödsfall har inträffat. Arvsskatten är av en storleksordning som också gör att den kan få mycket kraftiga och menliga återverkningar, speciellt för näringslivet, alldenstund den sätter in mycket hårt i speciellt familjeföretagen. Många av dessa företag kan komma att stå inför en nära nog olöslig likviditetskris, om ett dödsfall hastigt inträffar. Skulden till staten i form av arvsskatt uppkommer också i ett läge, då företaget på grund av ägarens frånfälle i allmänhet inte har möjlighet att gå ut på marknaden och uppta nya lån eller att erhålla krediter.

Med hänsynstagande till alla dessa negativa verkningar menar vi att det är av stor betydelse att en utredning göres, som tar hänsyn till dessa problem. Man kan naturligtvis säga att företaget kan säljas, men detta är inte någon lycklig lösning på problemet. Det händer då att stora kapitalstarka enheter med många ägarintressen på det sättet förvärvar det mindre eller medelstora företaget, vilket många gånger kan ske till ett pris som är mycket lågt i förhållande till det rätta värdet.

Vad jag här har sagt gäller i mycket stor utsträckning för jordbruket. För att driva ett jordbruk fordras i dag mycket pengar; det har nämnts att ett bärkraftigt jordbruk behöver ett kapital på omkring en halv miljon kronor, och då är det naturligtvis utomordentligt allvarligt när det kan bli fråga om stora arvsskatter.

Arvs- och gåvobeskattningen

Man har sedan gammalt ansett att en hantverkares redskap inte kan utmätas. Det är något han måste ha för att kunna fortsätta sin verksamhet. Sett emot den bakgrunden måste det vara lika naturligt att jordbruksmaskiner och inventarier på gården samt fabriksbyggnader och maskiner som används som arbetsredskap i näringslivet är lika nödvändiga för sterbhuset i fortsättningen. Därför borde man ta hänsyn till sådana saker när det blir fråga om att utskifta arvsskatt.

Därför ber jag, herr talman, att med dessa ord får yrka bifall till reservation II.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag skall endast uppehålla mig vid motionen beträffande arvsskatt för testamentariska förordnanden till allmännyttiga ändamål, och eftersom jag helt kan instämma med vad herr Eriksson i Bäckmora har sagt, kan jag inskränka mig till ett par korta anmärkningar.

För det första är detta inte någon partipolitisk fråga. Det framgår tydligt av det förhållandet att motionärerna kommer från alla de fyra demokratiska partierna, bland dem fyra framstående representanter för det socialdemokratiska partiet.

För det andra är frågan om skattskyldighet eller icke skattskyldighet inte av principiell verkan, eftersom redan nu alla gåvor som ges till sådana här ändamål är befriade från gåvoskatt. Man har alltså gjort en gränsdragning mellan skattepliktiga gåvor och icke skattepliktiga gåvor. Motionen går ut på att man skall behandla de gåvor som ges efter givarens livstid på samma sätt som dem som ges under hans livstid.

För det tredje är detta inte något komplicerat tekniskt problem. Man har från utskottsmajoritetens sida sagt att frågan bör tas upp i samband med den stora översyn av arvsskatten, som alla är överens om måste komma till stånd.

Där är en hel del familjerättsliga frågor inblandade och man måste därför avvakta de överväganden som görs i det hänseendet. Jag vill fästa uppmärksamheten på att i frågan om skatt som läggs på testamentariska förordnanden till allmännyttiga ändamål är inte de familjerättsliga frågorna över huvud taget involverade eftersom det är fråga om testamentariska förordnanden som går helt utanför alla familjeband och andra arvtagarrelationer.

Herr talman! Det är därför som jag hoppas att det skall bli en mycket bred anslutning till reservationen vid voteringen. Det bör vara möjligt att efter en mycket kort utredning inom departementet — det behövs ingen stor parlamentarisk utredning — på några veckor få fram ett förslag som gör att man behandlar dessa gåvor på likartat sätt oavsett om de ges under givarens livstid eller efter hans fränfälle.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservation I.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors, From och Keijer* (samtliga fp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall inte ingå i någon längre diskussion om detta, i varje fall inte i någon sakdebatt om gåvoskatten. Som vi finner vill högermotionen att man skall mildra gåvo- och arvsbeskattningen, medan den socialdemokratiska motionen har en helt annan uppfattning och tycker att den i stället bör skärpas.

Jag skall bara tillåta mig att erinra om att bevillningsutskottet 1958 yrkade en allsidig översyn av arvsbeskattningen, och vi sade att den omedelbart borde komma till stånd. Vi har emellertid inte sett någon översyn ännu. Ingen översyn har verkställts och heller inte igångsatts därför att man har väntat på familjerättskommitténs utredningsresultat. Det har vi nu kunnat ta del av sedan vi fick det 1964. Då var avsikten

Arvs- och gåvobeskattningen

att riksdagen i år skulle få en proposition med anledning av den utredningen, och under höstriksdagen skulle vi kunna få en proposition med ändring av arvsbeskattningen som kunde bli aktuell med anledning av den förra propositionen. Som utskottet skriver i betänkandet har det visat sig att familjerättskommitténs betänkande rönt så stark kritik i remissbehandlingen att vi ännu inte sett någon proposition. Utskottets kansli har gjort **efterforskningar** och fått fram att vi inte lär få någon proposition i år heller med anledning av familjerättskommitténs betänkande.

Nu är det emellertid alldeles uppenbart att om man skall företa någon ändring av arvsbeskattningen måste vi först ha klart för oss hur vi skall göra med anledning av familjerättskommitténs förslag, ty det berör ju giftermålsbalken och ärvdabalken. Detta är av grundläggande betydelse för den allmänna beskattningens utformning, och kommittén har själv betonat angelägenheten av att man företar ändringar i arvsbeskattningen i samband med de föreslagna familjerättsliga reformerna.

När vi alltså ändå får räkna med att vi får en proposition med anledning av familjerättskommitténs betänkande och därmed också får den översyn av arvsbeskattningen som riksdagen på bevillningsutskottets förslag har hemställt om, så anser vi att det varken är nödvändigt eller lämpligt att nu besluta om en särskild utredning om översyn av hela arvsbeskattningen.

Den andra frågan — som vi har diskuterat under en följd av år, varför jag inte nu skall ta upp någon debatt om den — gäller yrkandet att frivilliga och allmännyttiga organisationer, som nu är befriade från att erlagga gåvoskatt, skall befrias även från arvsskatt. Utskottet ställer sig nu liksom i fjol välvilligt till detta problem och anser det värt beaktande. Utskottet är emellertid inte berett att tillstyrka en sådan ändring av arvsbeskattningen. Utskottet sä-

ger att frågan inte är »av sådan angelägenhetsgrad att en utredning omedelbart bör igångsättas», detta så mycket mindre som vi väl har rätt att vänta att en allsidig översyn av arvsbeskattningen kommer till stånd.

Herr Gustafson i Göteborg sade att denna fråga tekniskt är så enkel att man inte behöver avvakta familjerättskommitténs betänkande. Det är kanske riktigt att man inte skall överdriva svårigheterna. Frågan är emellertid inte heller så brännande att man bör plocka ut den ur den översyn som skall göras. Gåvor är redan befriade från skatt. Den som vill ge gåvor till dessa organisationer kan göra det medan han är i livet. Endast vid testamentariska förordnanden drabbas donationerna av skatt.

Vi anser sålunda inte att frågan är av den angelägenhetsgraden att den bör brytas ut, utan vi anser att vi kan avvakta den översyn som kommer att göras. Detta är, herr talman, anledningen till att vi avstyrker bifall till motionerna. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt återkommer med sina gamla argument och kryper bakom familjerättskommitténs förslag, när han går emot utredningskraven i denna fråga. Jag kan emellertid inte inse att frågan om befrielse från arvsskatt för de allmännyttiga organisationerna har något samband med de familjerättsliga frågorna. Som herr Gustafson i Göteborg nyss framhöll behöver det inte ta lång tid att tekniskt omarbета det författningsrum som reglerar detta förhållande, så att vi får en likadan behandling av gåvor och av testamentariska förordnanden. Det är egentligen bara det frågan gäller, herr Brandt!

Förra året framhöll utskottet att man kunde räkna med att en proposition i detta avseende skulle föreläggas nästa

Arvs- och gåvobeskattningen

års vårriksdag. Det skulle alltså ha framlagts en sådan proposition nu. I år säger emellertid utskottet att det är osäkert om någon proposition kommer att framläggas innevarande år, och herr Brandt säger att det är ganska säkert att det inte kommer att framläggas någon sådan proposition nu. Då tycker jag att det verkligen är på tiden att vi bestämmer oss för en sådan särskild utredning som reservanterna har föreslagit. Eljest måste jag få fråga herr Brandt när vi kan hoppas att det i framtiden kommer en proposition i ärendet.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! I egenskap av huvudmotionär vill jag bara säga några ord i denna fråga som har behandlats vid flera riksdagar. Motionen har såsom nämnts trettio två underskrifter av representanter för de fyra demokratiska partierna. Yrkandet är i all sin korthet att de stiftelser och sammanslutningar som är befriade från gåvoskatt bör befrias från arvsskatt.

Ges gåva i form av legat i testamente sätter beskattningen in i form av arvsskatt, ges gåva under det att givaren lever är den skattefri. Det är, herr talman, en mycket underlig tingens ordning. I praktiken leder den till att t. ex. sådana organisationer som De blindas förening, Stockholms blindförening, Föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm bedöms som skattepliktiga under det att organisationer för rikets försvar och sådana som arbetar för barns och ungdoms vård och fostran eller utbildning eller vilkas arbete går ut på vård av behövande ålderstigna, sjuka och lytta, eller stiftelser som verkar för vetenskaplig undervisning och forskning är befriade från både gåvo- och arvsskatt. Jag anser givetvis att det sistnämnda är riktigt, men gränsen är för snäv.

Det blir nu ofta rena tillfälligheter som avgör, om en donation skall bli föremål för beskattning eller inte. Många

människor som bestämt sig för att överlämna en del av sin egendom till allmännyttiga ändamål känner helt enkelt inte till skattelagarna och konsekvenserna av att en gåva ges under livet eller i form av testamente. Jag vill i detta sammanhang framhålla att den måste vara bra frigjord som ifall han vet att någon avser att göra en donation tar sig för att upplysa vederbörande om hur det ligger till i beskattningshänseende vad beträffar gåvor och testamenten. God takt och ton tycker jag bjuder att aggressivitet i sådana sammanhang inte bör förekomma, även om man kanske vet, att den det gäller skulle handla annorlunda, om han hade reda på skattelagarna.

För den lagändring som vi yrkar på talar även starkt det faktum, att man därigenom skulle undgå att ideligen behöva anlita domstolarna för att avgöra svåra gränsfall och ibland för att framtinga avgöranden, säkert juridiskt korrekta, som man vet står i strid mot vad som varit givarens tanke. Frågan kan lösas utan risk för större skattebortfall, om de regler som nu gäller för befrielse från gåvoskatt får gälla jämväl för testamentariska förordnanden.

Vid föregående års riksdags utskottsbehandling har majoriteten inom utskottet träget anfört, att de av oss i motioner framförda synpunkterna är värda allt beaktande. Samma uttryck kommer igen i år. Principiellt synes man alltså överens om att befrielse från arvsskatt bör gälla för stiftelser och sammanslutningar som är befriade från gåvoskatt, men utskottet tycker att frågan inte är av sådan angelägenhetsgrad att riksdagen bör ingripa. Det har utskottet tyckt mycket länge — jag vet inte hur länge. Vi har hävdat och gör det fortfarande att gåvo- och testamentsförordnanden bör ur skattesynpunkt behandlas lika.

Det är inte riktigt att vad man kan kalla slumpen eller tillfälligheter skall bli avgörande för om en donation blir

Arvs- och gåvobeskattningen

beskattad eller inte. Några bärkraftiga argument emot den av oss förordade reformen har mig veterligt inte framförts. Den allmänna översyn av arvs-skattereglerna som riksdagen begärt 1958 synes dröja. Det finns, som jag ser, inga bärande skäl för att invänta denna allmänna översyn. Den tekniska lösningen av den fråga det här gäller är mycket enkel, såsom påpekats förut här. Reservanterna i utskottet hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av den fråga det här gäller och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt. Denna hemställan är sakligt mycket väl grundad.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

I detta anförande instämde herrar *Berglund* och *Westberg* (båda fp).

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det centrala i den av socialdemokraterna väckta motionen som behandlas under denna punkt är kravet på en utredning och översyn av den nuvarande arvs- och gåvobeskattningen.

Utskottet konstaterar att det kommer en utredning, och då utskottet självt 1958 begärde en sådan utredning, stämmer det tydligen med de sedvänjor som utbildats i bevillningsutskottet, att man i sådana situationer yrkar avslag på motionen och hänvisar till den begäran man en gång gjort. Jag accepterar detta och kommer följaktligen att rösta på utskottets förslag med förhoppning om att det nu blir en allsidig utredning i frågan.

Jag har emellertid lagt märke till att bevillningsutskottets högt ärade vice ordförande inte har samma tro på att det tillsätts en dylik utredning på grundval av uttalandet år 1958 utan har tillsammans med två andra högermän tillfogat en reservation med förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t att man skall

tillsätta en utredning som skall företa en översyn av bestämmelsen om arvsbeskattningen i hela dess vidd. Jag vet inte vad som ligger bakom denna misstro från herr vice ordförandens sida — det framgick inte av hans anförande. Jag lämnar det emellertid därhän och utgår ifrån att det, om en sådan utredning inte skulle tillsättas, finns tillräckligt många som är intresserade av frågan för att den skall kunna aktualiseras på nytt; framför allt finns bakom utredningskravet den mäktiga auktoritet som bevillningsutskottet självfallet besitter.

Det är naturligtvis en mycket ömtålig sak som denna utredning får ta upp. Tidigare har den ansetts som brännande het, men vi har kanhända kommit varandra närmare, åtminstone förefaller det mig att så har skett, och det skulle då vara möjligt för oss att åtminstone i långa stycken finna gemensamma utgångspunkter för utredningen.

Det talas här i kammaren ofta om att alla skall ha lika startchanser. Detta är en utgångspunkt som naturligtvis är synnerligen aktuell, när man utreder arvsbeskattningen. I andra sammanhang ordar man mycket om att man endast förvaltar egendomen. Denna förvaltar-skapstanke återkommer gång efter annan i anföranden här i kammaren, och man möter den också utanför kammaren. Menar man allvar med denna förvaltar-skapstanke och kravet på lika start-möjligheter, kan man knappast resa något motstånd mot en arvsbeskattning som beskär de stora förmögenheterna.

Vi har också fått ett nytt arv i det svenska samhället. De unga ärver ett samhälle med helt andra möjligheter än de som fanns i det gamla samhället. I detta arv ingår att barnen skall växa upp under hyggliga villkor, att de skall få möjlighet att studera enligt egna eller föräldrarnas önskemål, att de skall få arbete efter utbildningens avslutande och dessutom kunna känna trygghet livet igenom. Den moderna social- och

utbildningspolitiken har ändrat villkoren för människorna, vilket gör att hela frågan om arvsbeskattningen delvis har kommit i nytt läge. Utan att den förlorar sin utjämningsseffekt kan man, som jag ser det, ta ut mycket måttliga skatter långt upp i förmögenhetsskikten.

Det betyder att den som så önskar kan lämna över relativt stora belopp till nästa generation. Jag kan till och med tänka mig att man minskar arvsskatten i de lägre förmögenhetsskikten. Med något större styrka behöver arvsskatten sätta in endast mot ett mycket litet antal människor som har stora förmögenheter. Från de utgångspunkter jag nu angivit bör det inte bli så mycken strid om detta, när frågan skall utredas och utredningens resultat sedan behandlas.

Sedan finns det naturligtvis en rad problem som kräver uppmärksamhet i detta sammanhang. Herr Magnusson i Borås tog upp ett, nämligen likviditetsproblemet för företag i vissa situationer. Jag är medveten om de svårigheter som härvidlag kan uppstå, och vi bör utreda vilka möjligheter som finns för att komma till rätta med dem. Kanske bör vi också pröva tanken att kunna lämna över arvet i form av aktier, ägandebevis eller dylikt till någon fond som disponerar över medlen. Det är emellertid inte min mening att utveckla den tankegången närmare just nu.

Med det anförda har jag bara velat understryka angelägenheten av att vi snabbt får till stånd den översikt i stort som bevillningsutskottet föreslog riksdagen att begära 1958 och som riksdagen också då begärde.

Herr talman! Från de utgångspunkter jag här anförat kommer jag att biträda utskottets hemställan i alla punkter.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 november 1958 begärde riksdagen att regeringen skulle ta upp

Arvs- och gåvobeskattningen

den fråga som vi i dag behandlar, och jag antar att min gode vän och bankkamrat herr Johansson i Trollhättan vet att den frågan i dag, den 9 mars 1966, alltfört är beroende av Kungl. Maj:ts prövning, som det brukar heta. Men vi anser att det delproblem som vi här aktualiserat och som vi nu diskuterar om kan lösas ganska snart, om vi bara vill.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag vill börja med att deklarerat att jag kommer att rösta med reservation I men för utskottet i den del som rör reservation II. Det är kanske därför nödvändigt att här säga några ord om den senare reservationen.

Det hade varit kärt att kunna ansluta sig till den senare reservationen, om den bara inte hade varit upphängd på de motioner som man där hänvisar till. I likhet med herr Johansson i Trollhättan har jag nämligen den övertygelsen att de förändringar som behöver ske i vår arvsbeskattning bör gå i riktning mot en skatteskräpning för större, ärvda förmögenheter, inte mot en minskning av statens andel — alltså i riktning *mot* vad herr Magnusson i Borås talade *för*. Jag har också en känsla av att allmänna opinionen är på väg att uppfatta detta som ganska naturligt. Herr Johansson i Trollhättan anförde något skäl härför.

Någon dag efter det att vi hade haft republikdebatten här i riksdagen, såg vi av Olof Lagercrantz i Dagens Nyheter några kommentarer, i vilka han sade att tanken på ärftlig monarki strider mot vår inställning till ärvda privilegier. Men sedan tog han fram invändningen: Men vad skall man då säga om ärvda privilegier i form av förmögenheter? Även till dem måste man ställa sig avvisande. Det är dock borgerlighetens största morgontidning i vårt land som säger detta. Kanske antyder bl. a. detta en omsvängning i opinionen.

Liksom herr Johansson i Trollhättan

Arvs- och gåvobeskattningen

sätter jag alltså min lit till att vi får en omfattande, allsidig utredning om arvsbeskattningen med sikte på en skärpning av arvsbeskattningen för de större förmögenheterna.

Men, herr talman, till detta skall fogas ett par ord om reservation I. Jag vet inte om vi alltid gör rättvisa åt frågor som här återkommer många gånger. Uppgiften för utskottet och dess talesmän ter sig för varje år allt enklare. Man hänvisar till vad man sade tidigare år och därmed är saken klar — motionerna innehåller ungefär detsamma som tidigare motioner. Men är det verkligen rimligt att man år efter år godtar något som även i utskottets tidigare skrivningar har betecknats som rätt märkligt?

Den ena gruppen gamla människor efter den andra står här i tveksamhet. Jag skall inte repetera de skäl som herr Gustafsson i Borås och herr Gustafson i Göteborg redan har anfört och som jag instämmer i. Jag vill bara tillägga en synpunkt som jag mött gång på gång med anledning av den tveksamhet som gamla människor känner när de skall disponera sina pengar. Understundom tycker jag mig till och med ha märkt att de utnyttjas i viss mån — i varje fall har de gamla människorna känt det så. De har en önskan att behålla sina pengar till det sista, därför att de skapar sig orosanledningar som kanske i verkligheten inte är befogade. Men dessa orosanledningar gör att det ter sig så svårt att ge gåvan fastän de egentligen vill ge den. Så kommer kanske anförvanter och upplyser om under vilka villkor man kan ge en gåva till det ideella ändamål det gäller och vilka skatteeffekterna vid testamente blir. När man sett några gamla människor oroa sig för dessa variationer måste man säga sig: När det gäller samma givare och samma mottagare av samma belopp, varför i all rimlighets namn skall då inte staten kunna behandla båda fallen, gåva och arv, på samma sätt?

Det är detta enkla och praktiska resonemang som har gjort att jag har avslutit mig till motionen i år liksom flera av mina partivänner. Vi har gjort det i tanke att det här faktiskt inte gäller någon politiskt kontroversiell fråga. Det blir kanske en gång en stor uppgörelse om de ärvda förmögenheterna, men här är det ju bara fråga om att få en någorlunda likformig överföring av kapital från en person till ett ändamål. Därför föreställer jag mig liksom herr Gustafsson i Borås att detta är en ganska enkel sak om vi verkligen vill. Jag gissar att min värderade vän herr Brandt i verkligheten inte skulle uppfatta det som någon större olycka om en sådan skönhetsfläck i vår nuvarande skattelagstiftning toges bort.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Zetterberg gav mig anledning att säga ytterligare ett par ord i denna debatt. När herr Zetterberg kräver att vi skall ha en arvsskatteutredning som skall syfta till en hårdare beskattning av arven, vill jag bara understryka att vi har ett beskattningssystem på detta område som är progressivt verkande. Det innebär att vid en så kraftig penningvärdeförsämring som vi för närvarande har kommer också hela detta beskattningssystem att för varje år bli allt hårdare.

Jag anser det vara en sensation att vi nu får höra att det skall bli en ytterligare skärpning, vid sidan av den mycket hårda skärpning som redan finns.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! En skärpning av arvsskattesatserna för de stora ärvda förmögenheterna medför säkerligen problem. Men jag ser inte problemen på området som herr Magnusson i Borås ser dem. Det stora problemet är enligt min mening att det kommer att bli risk för en kapitalflykt från vårt land. Därför är det självfallet en uppgift för en

Arvs- och gåvobeskattningen

utredning att grundligt överväga hur en ny arvsbeskattning skall utformas.

Jag har sålunda inte uppfattat ärendet som problemlöst — jag har bara velat deklarerat i vilken riktning jag anser att utredningens arbete och så småningom lagstiftningen bör gå.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Herr Zetterberg säger att förslagen i denna fråga avstyrks år efter år och att utskottet endast hänvisar till vad som tidigare uttalats. Men herr Zetterberg har väl lagt märke till att det är praxis i riksdagen — det gäller inte bara bevillningsutskottet och det gäller inte bara det socialdemokratiska partiet, utan det gäller alla utskott och alla partier — att om en utredning pågår, så fattas inget beslut, utan utredningens betänkande avvaktas. Och har ett utskott bestämt en utredning, skriver riksdagen inte flera gånger till Kungl. Maj:t och begär utredning i frågan. — Så ligger det till också med detta ärende.

Det var för övrigt inte länge sedan herr Ohlin och statsrådet Palme här i kammaren diskuterade huruvida det var en utredning eller inte som arbetade med en viss fråga. Herr Ohlin var den gången mycket angelägen om att framställa saken så, att det var just en *utredning* som arbetade.

Det arbetssätt som tillämpats rörande de nu väckta motionerna är sålunda inte på något sätt unikt i riksdagen.

Att personer tycker sig ha rätt att ge gåvor utan att bli beskattade för dessa är inte så underligt, och att viss sådan befrielse från skattskyldighet medgivits i lagstiftningen beror på att man vill främja ifrågavarande ändamål. Men i förarbetena till förordningen om arvs-skatt och gåvoskatt har framhållits, att när en person avlider blir frågeställningen annorlunda — skattebefrielse kan då inte anses vara lika angelägen.

Inom finansdepartementet har gjorts en beräkning av vad ett genomförande

av motionärernas förslag skulle kosta. Det rör sig inte om något stort belopp, men det blir i alla fall 5 miljoner kronor som undandrages staten. Och hur beloppet kommer att fördelas vet man ju inte. Vi har därför sagt oss att vi vill ha något närmare reda på hur statens pengar används — särskilt i dagens läge, där det gäller att hålla på varenda krona för att få det hela att gå ihop, kan vi inte utan vidare fatta beslut om att dela ut pengar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Brandt förde fram ett helt nytt skäl i sitt senaste anförande. Låt mig då först framhålla att det härvidlag inte är fråga om några som helst avdrag från inkomstskatten, utan det gäller alltigenom gåvor som ges med redan beskattade pengar. Staten har också, som herr Brandt mycket riktigt framhöll, sagt ifrån att någon gåvoskatt inte skall utgå för gåvor som ges med redan beskattade pengar till ifrågavarande allmännyttiga ändamål, därför att dessa anses böra främjas. Då måste man säga sig att gränsdragningen ju redan gjorts och att det därför är helt naturligt att på gåvor, även om de ges efter givarens fränfalle, inte bör utgå någon extra skatt. Vi har varit ganska ense om detta och, såsom herr Zetterberg påpekade, har utskottsmajoriteten också i princip uttalat att motionernas synpunkter är värda beaktande.

De alternativ som finns är, såvitt jag förstår, å ena sidan att bryta ut denna lilla fråga och låta departementet utarbeta ett förslag, som kan vara klart redan nästa år, å andra sidan att ta med frågan vid den stora översynen av arvsbeskattningen. Om genomförandet av denna översyn är vi alla överens, och därvid bör givetvis de synpunkter som herr Johansson i Trollhättan framfört beaktas.

Men en sådan utredning kan inte igångsättas förrän beslut fattats i riksdagen beträffande familjerättskommit-

Arvs- och gåvobeskattningen

téns betänkande, vilket antagligen inte kan ske förrän tidigast nästa år. Därefter skall utredningen tillsättas. Eftersom det i detta sammanhang är fråga om genomgripande förändringar av hela arvsskatteförordningen kan utredningen inte rimligen vara färdig inom kortare tid än fyra år, och då är vi framme vid år 1971.

Utredningens betänkande skall sedan remissbehandlas, varvid det kanske utsätts för lika hård kritik som mötte familjerättskommitténs betänkande, vilket gör att framläggandet av proposition i ärendet kan försenas.

De två alternativ som finns på denna punkt — om vi över huvud taget tycker att det är rimligt att behandla testamenteriska förordnanden och gåvor på samma sätt — är alltså att å ena sidan rösta med reservation I och ganska snart kunna emotse ett förslag, å andra sidan att få in detta spörsmål i de stora komplex som rör arvsbeskattningen och därvid behöva räkna med att behandlingen kommer att ta ganska lång tid, vilket givetvis är till nackdel för de allmännyttiga ändamål som det gäller.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den diskussion, som herrar Gustafson i Göteborg och Brandt här för. Jag anslöt mig tidigare till den ståndpunkt, som företräds av bevillningsutskottets majoritet i denna fråga, och jag vill därför i anslutning till det anförande herr Gustafson i Göteborg nyss höll förklara, att jag liksom han tror att det finns ett val mellan att å ena sidan göra en separat utredning och att å andra sidan låta frågan ingå i en stor utredning.

För att det inte skall uppstå något som helst missförstånd vill jag deklara, att jag anser att den fråga det här gäller innesluter en betydande problematik och är värd att utredas. Men jag har svårt att inse att man i en situation, när man står inför tillsättandet av en

allmän utredning på området, samtidigt skall begära en separatutredning. Om det inte skulle göras en sådan allmän utredning, vore situationen en annan. Mitt ställningstagande grundas på de upplysningar som har lämnats om att denna större utredning inom en inte alltför avlägsen framtid skall komma till stånd.

Nu tror jag att herr Gustafson i Göteborg tecknade en alltför dystur bild av arbetsmöjligheterna för en utredning av detta slag. Mig förefaller det som om det ändå vore möjligt för en utredning av allmän karaktär att bryta ut ett mindre spörsmål, om den anser det vara angeläget och möjligt att skilja ut detta ur det stora sammanhanget.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det förekommer faktiskt ganska ofta att man genomför reformer på detaljpunkter trots att en stor utredning väntar.

Vi har inte alls tänkt oss att denna fråga skulle behöva bli föremål för någon utredning av särskilt tillkallade sakkunniga, utan den är av sådan karaktär att den mycket väl på kort tid kan beredas inom departementet.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 11, röstar

Ja;

Obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför voterig medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 111 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr Stefanson m. fl.

Punkten 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås

begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 38 nej, varjämte 35 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om anpassning för mindre företag av aktiebolagslagstiftningen,

nr 12, i anledning av väckt motion om en översyn av barnavårdsmannainstitutionen, och

nr 13, i anledning av väckta motioner om återfående av överskjutande insatskapital i ekonomisk förening.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12**Obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående obligatorisk försäkring av tillgångar som anförtros boutredningsmän m. fl.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! I höstas ställde jag till justitieministern en enkel fråga av följande lydelse: »Anser statsrådet att det förefintliga skyddet för enskilda, som blir ekonomiskt lidande genom att personer i allmän tjänst förskingrar anför-

trodda medel, är tillfredsställande? Om så inte är fallet, vilka åtgärder har statsrådet för avsikt att vidta?» Jag fick inget svar av statsrådet. Därför har i föreliggande motion samma problem aktualiserats.

I motionen hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning och förslag angående obligatorisk försäkring mot försurning, brand, stöld m. m. av medel och tillgångar som genom domstols förordnande anförtros boutredningsman, god man eller förmyndare, i syfte att skydda vederbörande klienter mot förlust. Vi motionärer anser att det är en stor lucka i lagen att ett sådant skydd saknas.

I anslutning till behandlingen av första lagutskottets utlåtande nr 14 vill jag tacksamt notera den positiva skrivning som utskottet presenterat i sitt utlåtande. Utskottet uttalar sin anslutning till motionens syften, och det är min förhoppning att den utredning som utskottet hänvisar till skall utreda frågan så grundligt och inom en så begränsad tidsrymd som möjligt.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1965 vid dess fyrtionde sammanträde fattade beslut, och nr 13, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension inom den allmänna tilläggs pensioneringen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Fria resor till hemorten för inackorderade skolelever

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14 i anledning av väckta motioner om fria resor till hemorten för inackorderade skolelever.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 580 i första kammaren av fru *Elvy Olsson* och herr *Johan Olsson* samt nr 710 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till innevarande års riksdag om sådan ändring av studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen att inackorderade elever erhåller bidrag till resor mellan hemorten och skolan».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 580 och II: 710, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson*, *Edström*, *Erik Filip Petersson*, *Anderson* i Sundsvall, *Wiklund* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

dels att riksdagen i anledning av motionerna I: 580 och II: 710 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till nästa års riksdag om sådan ändring av studiehjälpsreglementet, att inackorderade elever erhöles bidrag till resor mellan hemorten och skolan;

dels att motionerna I: 580 och II: 710, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELMSTEDT** (cp):

Herr talman! Att införandet av det studiesociala systemet medfört förbättringar för stora grupper av studerande

Fria resor till hemorten för inackorderade skolelever

står väl klart för alla. Emellertid bedriver många studerande i olika åldrar sina studier långt från hemmet, vilket medför att de måste vara inackorderade på skolorten. Gällande bidragssystem omfattar inte kostnader för resa mellan skolorten och hemorten för dessa elever, som således i detta avseende har en sämre ställning än andra studerande. För många blir resekostnaden en dryg utgift, i många fall så dryg att vederbörande tvingas avstå från mera regelbundna besök i hemmet under studietiden. Den kategori elever, som omfattas av studiehjälpsreglementet, består till större delen av så unga studerande, att en mer fortlöpande kontakt med hem och föräldrar är både önskvärd och nödvändig.

Utskottet framhåller att en av de bärande principerna vid införandet av nu gällande studiesociala system var, att man genom höjning av de generella bidragen skulle slippa ifrån de många speciella bidrag som tidigare utgick. Detta är naturligtvis någonting som bör eftersträvas, men man får fördenskull inte glömma bort de rättvisekrav som kan framföras i sammanhanget. De motioner vi nu behandlar syftar till en utjämning i kostnadshänseende mellan de elever som är bosatta i närheten av skolorten och de som är bosatta långt ifrån denna.

I den reservation som är fogad till utskottets utlåtande hemställs om förslag till en sådan ändring av studiehjälpsreglementet att inackorderade elever erhåller bidrag till resor mellan hemorten och skolan. Jag tror att de pengar som staten får ge ut till följd av en sådan ändring skulle vara väl använda. De elever det här gäller nödgas ändå vara borta från hemmet betydligt mer än de elever som har förmånen att bo i närheten av skolorten.

Naturligtvis vore det önskvärt att i detta sammanhang få med även de elever som omfattas av studiemedelsförordningen. Men eftersom detta skulle

medföra icke oväsentliga kostnader och eftersom det ekonomiska klimatet är sådant att tåligheten mot ökade utgifter inte är stor, har reservanterna stannat för att hemställa om en förbättring för de grupper som omfattas av studiehjälpsreglementet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Eric Carlsson m. fl.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Det är riktigt som här har sagts att elever som går i skolor, på vilka studiehjälpsreglementet är tillämpligt, och som har lång väg till skolan kan erhålla resetillägg eller inackorderingstillägg. Åtnjuter elev emellertid inackorderingstillägg, kan resetillägg inte utgå samtidigt. Elever vilka studerar vid universitet och andra skolor, där studiemedelsförordningen reglerar de studiesociala förmånerna, kan inte erhålla särskilt resebidrag för hemresa.

I de motioner vilka berörs av föreliggande utlåtande begärs förslag om uppmjukning av bestämmelserna angående resebidrag för resa mellan hemort och skolort i såväl studiehjälpsreglementet som i studiemedelsförordningen. Frågan är inte ny, även om det kanske ännu inte finns full täckning för den benämning som man brukar ge de frågor som ständigt återkommer — »en gammal bekant». År 1964 såväl som år 1965 gjordes liknande framställningar.

I sitt utlåtande 1965 framhöll andra lagutskottet bland annat, då det avstyrkte motionerna, att en av de bärande principerna för införandet av det nuvarande studiehjälpsystemet var att samtidigt som det generella stödet kraftigt höjdes ett flertal speciella bidrag skulle försvinna. Det hela skulle därigenom bli administrativt mera rationellt och lättskött. I stort kan man väl också säga att systemet fungerat till belåtenhet på dessa punkter. I varje fall anser andra lagutskottet att det inte sedan i

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

fjol har inträffat något, som gjort att utskottet skulle ha ändrat uppfattning. Utskottet avstyrker alltså motionerna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt som herr Johansson i Södertälje anför att dessa motionskrav framförts tidigare — både 1964 och 1965 — och då inte funnit nåd inför vare sig utskottet eller kammaren. Men faktum kvarstår, att det här finns en orättvisa. De elever som har så lång väg till skolan att de tvingas bo inackorderade är missgynnade i jämförelse med de elever som har förmånen att bo i närheten av skolorten.

Det är en utjämning på den punkten som motionärerna och reservanterna är ute efter.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmstedt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Elmstedt begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 82 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förcheft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 379 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt nr 476 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna nr 578 i första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och nr 706 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Skärstad och *Larsson* i Borrbj.

Motionerna I: 578 och II: 706 hade i sin helhet hänvisats till lagutskott medan motionerna I: 379 och II: 476 såvitt anginge yrkandet om fria läroböcker m. m. och medelsanvisning hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Motionerna I: 379 och II: 476 såvitt anginge resetillagg behandlades av utskottet i annat sammanhang.

I *motionerna I: 578* och *II: 706* hade hemställts,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet och dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet.

Utskottet hemställde,

A) att motionerna I: 379 och II: 476, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, samt

B) att motionerna I: 578 och II: 706 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Edström, Erik Filip Petersson, Thorsten Larsson, Anderson* i Sundsvall, *Johansson* i Skärstad och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet under B) bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 578 och II: 706 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om värdebeständighet av dels studiebidraget inom studiemedelsförordningen, dels samtliga förmåner inom studiehjälpsreglementet, samt

2) att motionerna I: 578 och II: 706, i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar dels ett motionspar, som syftar till höjning av studiehjälpens grundbelopp från nuvarande 75 kronor till 100 kronor per månad, och dels ett motionspar, som syftar till att göra studiebidragen inom såväl studiehjälpsreglementet som studiemedelsförordningen värdebeständiga. Utskottets majoritet avstyrker motionerna.

Till utskottsutlåtandet finns fogad en reservation av centerpartiets och folk-

partiets ledamöter i utskottet. Det är denna reservation jag ämnar uppehålla mig vid.

Reservationen upptar endast frågan om studiebidragens värdebeständighet. Den utmynnar i en hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsamt utredning och förslag angående bidragens värdebeständighet.

I reservationen diskuterar vi först studiestödet enligt studiemedelsförordningen. Detta studiestöd består som bekant av dels en lånedel och dels en bidragsdel. I sin helhet utgår studiestödet per år med 140 procent av basbeloppet inom tilläggs pensioneringen. Då detta för närvarande utgör 5 300 kronor, kan stödet alltså utgå med maximalt 7 420 kronor. Eftersom bidragsdelen inom stödet utgår med ett fast belopp, 1 750 kronor per år, blir verkan av studiestödets konstruktion att lånedelen är värdebeständig, under det att så icke är fallet beträffande bidragsdelen.

Vi reservanter anser detta var principiellt oriktigt. Allteftersom tiden går och inflationen fortskrider blir skillnaden mellan lånedelen och bidragsdelen större. Det är endast två år sedan riksdagen beslöt om de nya studiesociala förmånerna. Låt mig erinra om att basbeloppet var 4 800 kronor, då riksdagen fattade beslutet. Det är i dag 5 300 kronor. Det har alltså under denna korta tid ökat med drygt 10 procent. På grund av basbeloppets ökning har naturligtvis studiestödet i sin helhet också ökat med drygt 10 procent eller från 6 720 kronor 1964 till 7 420 kronor i år. Ökningen faller emellertid helt och hållet på lånedelen. Bidragsdelen är densamma nu som 1964 då beslutet fattades.

Vi finner denna konstruktion av studiestödet principiellt olycklig och föreslår därför i reservationen att även bidragsdelen blir värdebeständig. Samtidigt föreslår vi att också de studiesocia-

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

la bidrag som utgår enligt studiehjälpsreglementet skall omfattas av utredningen och göras värdebeständiga. Även dessa studiebidrag minskar naturligtvis i köpkraft allteftersom penningvärdeförämringen fortskrider. Redan de två år som gått sedan reformen genomfördes visar risken av att bidragens värde urholkas, om de inte görs värdebeständiga.

Särskilda utskottet framhöll år 1964 då reformen genomfördes att bidragen inom studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet i likhet med det allmänna barnbidraget borde höjas genom särskilt beslut av riksdagen. Den metoden är måhända bekväm ur budgetteknisk synpunkt, men med den trängsel av anspråk på statliga medel, som förefinns inom budgeten, löper man otvivelaktigt risk att studiebidragens höjning kommer att släpa efter. Bidragens värde för de studerande blir på så sätt inte vad som avsågs då riksdagen fattade sitt beslut.

Enda möjligheten att effektivt undanröja den olägenheten är enligt reservanternas mening att indexreglera studiebidragen över hela fältet. Detta är alltså vad reservationen syftar till, och jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herr *Jonsson* (fp).

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Av formella skäl kan jag inte yrka bifall till en motion vars innehåll jag helt sympatiserar med och anser vara starkt berättigad. Jag vill därför, trots att jag inte har något yrkande, säga några ord om denna motion.

Enligt kommunisternas mening måste den studiesociala utredningens målsättning förverkligas innan man kan tala om demokrati i fråga om utbildningsmöjligheterna. Den målsättningen innebär att alla ungdomar skall beredas möj-

lighet till den utbildning var och en önskar och har förutsättningar för, oavsett social och ekonomisk bakgrund och oberoende av var man bor. Kort uttryckt innebär detta att man skall inrikta sig på studielön av den typ som de studerandes egen intresseorganisation SECO har uttalat sig för.

Det råder enligt min mening ingen tvekan om att behovet av en sådan reform är så starkt att regeringen och riksdagen måste ta itu med frågan inom ganska kort tid. De motioner som behandlas i detta sammanhang avser emellertid närmast att förhindra en *försämring* av det av riksdagen redan beslutade studiestödet. En höjning av studiehjälps grundbelopp med de 25 kronor per månad, som den kommunistiska motionen pläderar för, skulle endast vidmakthålla det reella värdet av det studiestöd som riksdagen beslöt 1964.

Framför allt genom höjningen av omsättningsskatten men också genom andra prishöjningar har värdet av många bidrag minskat avsevärt, och det har riksdagen försökt råda bot för i vissa andra sammanhang. På grund av oms höjningen beslöt riksdagen exempelvis att öka det s. k. förlängda barnbidraget, som också är en form av studiestöd, från 60 till 75 kronor. Vårt förslag innebär en procentuell höjning av ungefär samma omfattning även i fråga om studiehjälpen.

Jag tycker att utskottets majoritet intar en fullständigt ohållbar ståndpunkt. Man säger att studiebidraget var väl avvägt 1964, och hävdar att så är förhållandet även i år. Detta är som sagt ett helt orimligt och ohållbart resonemang eftersom — vilket väl är bekant för alla — 75 kronor per månad i studiehjälp 1964 inte alls har samma reella värde som 75 kronor i år och ännu mindre nästa år.

Jag har som sagt, herr talman, intet yrkande, men jag har ändå velat framföra dessa synpunkter.

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas två motionspar av vilka det ena, som väckts av centerpartiet, har föranlett en folkparti- och centerpartireservation. Då utskottet är enigt utom beträffande studiebidragsdelen enligt studiemedelsförordningen, som reservationen tar sikte på, och beträffande värdebeständigheten genom införandet av indexregleringen skall jag inskränka mig till några korta kommentarer beträffande detta problem. Jag har så mycket större anledning att göra det som herr Holmberg inte har ställt något yrkande.

Vid behandlingen av propositionen om det studiesociala systemet hade särskilda utskottet 1964 att ta ställning till motionsvis framförda yrkanden av samma innehåll som dem vi nu behandlar. Utskottet framhöll då bl. a. att utskottet »fann studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet väl avvägt».

Någon indexreglering för att tillgodose kravet på värdebeständighet ansåg utskottet då inte heller behövde införas. Utskottet menade att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen borde jämföras med en del andra bidrag. Utskottet pekade, såsom också herr Anderson i Sundsvall har omnämnt bl. a. på de allmänna barnbidragen och erinrade om att de höjts endast efter särskilda beslut av riksdagen. Vad utskottet föreslog antogs ju också av riksdagen.

Andra lagutskottet hade att behandla motioner i frågan i fjol, och då erinrade utskottet om vad som hade skett 1964. Utskottet tillade att endast ett knappt år hade gått sedan beslutet trädde i kraft. Utskottet har inte heller i år funnit skäl föreligga för att inta någon ändrad ståndpunkt. Utskottet avstyrker alltså motionsyrkandena.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till andra lagutskottets förslag som ju innebär ett avslag på motionerna och reservationerna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Låt mig bara med anledning av herr Johanssons i Södertälje anförande säga, att man kunde möjligen av vad han sade få den uppfattningen, att reservationen syftar till en utredning endast om värdebeständigheten av studiebidraget enligt studiemedelsförordningen. Av reservationen framgår emellertid, särskilt av klämman, att vi också syftar till att frågan om värdebeständigheten av bidragen enligt studiehjälpsreglementet skall tas upp till behandling.

Sedan vill jag endast säga att vad vi vänder oss emot är just den ståndpunkt, som särskilda utskottet intog 1964 och som gick ut på att riksdagen skall höja dessa bidrag genom särskilda beslut, när riksdagen så finner lämpligt. Det finner vi inte vara till fyllest, eftersom inflationen fortlöper snabbt och nuvarande system därför leder till en eftersläpning, under det att en indexreglering skulle i stort sett bevara köpkraftsvärdet av bidragen.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Det är naturligtvis alldeles riktigt som herr Anderson i Sundsvall säger, att särskilda utskottet gjorde detta uttalande, men det motsatte sig ju samtidigt värdebeständighet genom indexreglering. Särskilda utskottet utgick alltså ifrån, och jag förmodar att riksdagen gjorde detsamma när den biföll särskilda utskottets utlåtande på denna punkt, att riksdagen skulle föreläggas förslag om höjning av dessa belopp på samma sätt som man brukar föreslå att de allmänna barnbidragen skall höjas. Detta ändrar alltså inte utskottets ståndpunkt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Edström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 74 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om studiestöd under sommaren,

nr 17, i anledning av väckt motion om höjd åldersgräns för bidragsförskott, och

nr 18, i anledning av väckt motion angående abortförebyggande verksamhet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17

Ändringar i vägtrafikförordningen

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 november 1965 dagtecknad proposition, nr 180, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden velat inhämta riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), avsedd att träda i kraft den dag Kungl. Maj:t förordnade,

2) förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), avsedd att träda i kraft den 3 september 1967.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås vissa ändringar i vägtrafikförordningen som avser att öka trafiksäkerheten och underlätta övergången till högertrafik. Ändringarna berör i första hand de gåendes säkerhet. Skärpta regler föreslås för fordonsförarnas uppträdande vid övergångsställe för gående. I fråga om reglerna för gångtrafiken föreslås förbud att gå mot rött sken och skärpt skyldighet att använda övergångsställe. Det föreslås att ändringarna skall träda i kraft vid tidpunkt som Kungl. Maj:t senare bestämmer.

Vid övergången till högertrafik skall enligt förslaget införas förbud att med fordon överskrida långsgående heldragen gul linje på körbanan och ovillkorlig skyldighet att vid korsande möte lämna företräde åt den som kommer från höger. Vidare föreslås att väg inte skall få förklaras för motorväg om den inte har två skilda körbanor.

Ändringar i vägtrafikförordningen

Det under 1) angivna förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen var i följande delar så lydande.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

46 §.

1 m o m. Fordons hastighet — — — — — övrigt kräver.

Särskilt åligger — — — — — nalkas kreatur.

Förare av fordon skall, då fordonet närmar sig obehövt, tydligt markerat övergångsställe för gående, nedbringa hastigheten så, att fordonet kan stannas framför övergångsstället för att lämna gående tillfälle att passera.

Vid smutsigt — — — — — för smutsstänk.

48 a §.

Förare av fordon skall hålla en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet, när fordonet nalkas övergångsställe.

Förare skall lämna företräde åt gående som korsar eller står i begrepp att korsa körbanan på behövt övergångsställe i enlighet med anvisning genom trafiksignal eller av polisman. Förare skall stanna för att låta gående passera på behövt övergångsställe, om det är nödvändigt för att undvika fara eller olägenhet för den gående.

60 §.

1 m o m. Gående skall — — — — — högra sidan.

d) Körbanan skall passeras på särskilt markerat övergångsställe för gående, där sådant finnes. I övrigt skall passerande över körbana ske tvärs över denna och företrädesvis i anslutning till vägkorsning.

Gående som vill korsa körbana skall använda övergångsställe, om sådant finnes i närheten.

I övrigt skall gående korsa körbana vinkelrätt och, om vägkorsning finnes i närheten, i anslutning till denna.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels i första kammaren nr 587 av herr Karl-Erik Eriksson och i andra kammaren nr 728 av herr Larsson i Umeå;

dels i första kammaren nr 589 av herr Lundström och i andra kammaren nr 730 av herr Nihlfors, i vilka likalydande motioner hemställdes, att riksdagen vid avgivande av yttrande över de i propositionen nr 180 intagna författnings-

förslagen beaktade de synpunkter som i motionerna anförts;

dels i första kammaren nr 595 av herr Strandberg och i andra kammaren nr 725 av fru Heurlin och herr Oskarson, i vilka likalydande motioner hemställdes, »att riksdagen i sitt yttrande över förslaget i proposition nr 180/1965 måtte förordna de av oss föreslagna ändringarna i förslaget»;

dels ock i andra kammaren nr 736 av fru Thunvall m. fl.

I motionerna I: 595 och II: 725 fram-

Ändringar i vägtrafikförordningen

hölls *beträffande fordonsförarens förpliktelse vid övergångsställe (48 a §)* bl. a. att första stycket i den föreslagna 48 a § borde utbytas mot nuvarande tredje stycket i 46 §, dock att orden »tydligt markerat» och »för gående» borde utgå.

Uttrycket »står i begrepp att korsa» i andra stycket i den föreslagna 48 a § vore oklart. Bestämmelsen borde lämpligen ges det innehåll som vid bevakat övergångsställe förare skulle lämna företräde åt gående, som i enlighet med anvisning genom trafiksignal eller av polisman börjat korsa körbanan i övergångsstället.

Andra punkten i andra stycket borde utgå.

I fråga om *skyldighet att använda övergångsställe, m. m. (60 § 1 mom. andra och tredje styckena)* hemställdes i motionerna I: 595 och II: 725 att den nuvarande bestämmelsen i 60 § 1 mom. d) bibehölls, dock att orden »särskilt markerat» och »för gående» skulle utgå. Någon straffsanktion föreslogs icke heller i fortsättningen skola finnas.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av dels propositionen nr 180 år 1965 med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen och dels motionerna I: 589 och II: 730 samt I: 595 och II: 725, det sistnämnda motionsparet såvitt gällde 48 § 2 mom., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört;

B) att följande motioner, nämligen

1. I: 587 och II: 728,
2. I: 595 och II: 725 samt
3. II: 736

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Utskottet ansluter sig i allt väsentligt till vad departementschefen föreslår och i propositionen anför till stöd för sina

förslag. Utskottet vill dock i vissa hänseenden understryka och ytterligare utveckla de sålunda framförda synpunkterna ävensom, utan att syftet med reglerna avses bli förringat, föreslå eller ifrågasätta vissa modifikationer i propositionsförslaget. Dessa avser på sätt nedan närmare redovisas dels straffbestämmelserna vid forseelser mot förbuden att gå mot rött ljus och skyldigheten att använda övergångsställe och dels den ovillkorliga högerregeln.

Enligt utskottets mening synes de i 48 a § föreslagna bestämmelserna, som i huvudsak överensstämmer med Cemtreglerna, med hänsyn till de risker som uppenbarligen är förenade med omläggningen till högertrafik vara i tillbörlig grad ägnade att tillgodose såväl de gåendes säkerhet vid övergångsställena som kravet på framkomlighet för fordonen. Väl har vid obehövade övergångsställen till följd av sistnämnda förhållanden de gående inte fått samma rätt till företräde som vid de bevakade. Förarna har emellertid ålagts att köra så att de inte vållar fara eller olägenhet för de gående och att stanna om det är nödvändigt för att uppfylla dessa krav. De principer som uppbar 46 § 1 mom. tredje stycket synes på så sätt få anses i allt väsentligt ha, i förening med regeln i 48 a § första stycket, fått sin motsvarighet i den nya paragrafen. Det bör emellertid framhållas att skyldigheten att lämna företräde icke bör fattas så bokstavigt, att det skulle vara förbjudet för en motorfordonsförare att passera övergångsstället före en fotgängare om detta kan ske utan att nämnvärt hindra fotgängarens passage. Vad i motionerna i övrigt föreslås för att eliminera subjektiva ställningstaganden från bilförarnas sida är i och för sig beaktansvärt, men förslagen synes icke på bättre sätt än propositionsförslagen lösa de därmed sammanhängande problemen. Utskottet tillstyrker på grund av det anförda propositionsförslaget i vad gäller fordons-

föräres i 48 a § angivna förpliktelser vid övergångsställe och avstyrker motionerna i motsvarande delar.

Såsom departementschefen anförde torde dock på något sätt böra anges var övergångsstället skall finnas i förhållande till den gående och det torde inte vara lämpligt att fastställa ett i siffror angivet avstånd. Därför har i propositionen valts det något tånjbara begreppet »i närheten». Den som befinner sig omedelbart intill ett övergångsställe eller så nära det att han inte behöver ta någon längre omväg bör enligt propositionen anses befinna sig i närheten av övergångsstället. Härigenom lämnas åt de gående att själva avgöra om övergångsstället är i närheten eller ej med påföljd att regeln kommer att bli föremål för varierande tolkning. Vid sådant förhållande torde det få förutsättas att polisen ingriper med varsamhet och vid behov utnyttjar möjligheten till rapporteftergift. I varje fall bör det i departementspromemorian intagna uttalandet att regeln skulle innebära att gående i tätbebyggelse endast i undantagsfall skulle bli berättigad att korsa körbanan mellan två övergångsställen knappast böra bli normgivande. Om fråga angående förseelse i detta avseende dras inför domstol torde också domstolen få bedöma förseelsen efter omständigheterna i det särskilda fallet. Framför allt i städerna torde dock en praxis relativt snart utbilda sig.

Vad beträffar motionärernas förslag så innebär detta också, att det nuvarande icke straffsanktionerade påbudet att passera körbanan på övergångsställe, där sådant finns, bibehålls. Enligt utskottets mening är det emellertid med hänsyn till det föreslagna förbudet att gå mot rött sken nödvändigt att stadga straff för den som passerar körbanan i närheten av övergångsställe. På grund av det anförda tillstyrker utskottet, med avstyrkande av förevarande motionsyrkan-

Ändringar i vägtrafikförordningen

den, propositionsförslaget i denna del. I sammanhanget bör emellertid även beaktas vad nedan anförts om utformningen av ansvarsbestämmelserna.

Det i departementspromemorian framlagda och av departementschefen sedermera godtagna förslaget om att förseelse mot skyldigheten att använda övergångsställe straffbeläggs oberoende av oakt-samhet avstyrktes under remissbehandlingen av ett flertal remissinstanser. Även i motionerna I: 589 och II: 730 anses vid gles trafik tillämpningen av denna föreskrift liksom av den straffsanktionerade bestämmelsen om att gå mot rött sken kunna medföra alltför drastiska ingrepp.

Enligt utskottets mening är det självfallet av vikt att de svenska bestämmelserna på trafiksäkerhetens område omfattas i så nära överensstämmelse som möjligt med de internationella. De av departementschefen i nu förevarande avseenden framlagda förslagen om skyldighet att använda övergångsställe och förbud att gå mot rött sken har också sin motsvarighet i Centreglerna. Det är emellertid också av vikt att lagreglerna så utformas att de i praktiken efterlevs och att respekten, inte minst i fråga om förbudet att gå mot rött sken, kan upprätthållas. För tillgodoscende av de sistnämnda synpunkterna torde, utan att man gör avsteg från nyssnämnda internationella regler, kunna ifrågasättas om icke de i propositionen föreslagna ansvarsbestämmelserna bör modifieras på så sätt att ansvarsfrihet skall kunna komma i fråga då förseelsen med hänsyn till de särskilda trafikförhållandena är av ringa beskaffenhet. Närmast avses härmed sådana i motionerna I: 589 och II: 730 angivna fall då någon passerat gata i närheten av övergångsstället eller gått mot rött sken fastän något motorfordon inte funnits inom synhåll, t. ex. natttid eller mitt på dagen i fridfulla bostadsområden. I sammanhanget vill utskottet

Ändringar i vägtrafikförordningen

i likhet med departementschefen och flera remissinstanser understryka vikten av att signalgivningen utformas med större hänsyn till gångtrafikanterna.

— — — — —
 Vad i motionerna I: 595 och II: 725 föreslagits i redaktionellt hänseende i fråga om 47 § 2 mom. och 60 § 1 mom. tredje stycket föranleder icke utskottet att föreslå ändring av författningstexten.

— — — — —
 Reservation hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Hedin*, som ansett

I. att det ovan intagna avsnitt av utskottets utlåtande, som började med orden »Utskottet ansluter» och slutade med »ovillkorliga högerregeln», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill i vissa hänseenden understryka och ytterligare utveckla de synpunkter som departementschefen anfört som bakgrund för sina förslag samt föreslå vissa modifikationer i propositionsförslaget i anledning av yrkandena i motionerna I: 589 och II: 730 samt I: 595 och II: 725.»;

II. att det ovan intagna avsnitt av utlåtandet, som behandlade 48 a § i propositionsförslaget och som började med orden »Enligt utskottets mening» och slutade med »motsvarande delar», bort ha följande lydelse:

»Utskottet som anser att de i propositionen föreslagna bestämmelserna lämnar alltför stort utrymme åt förarens eget bedömande tillstyrker ändringsförslagen i motionerna i denna del och avstyrker propositionen i motsvarande delar.»;

III. att det ovan intagna avsnitt av utlåtandet, som behandlade 60 § 1 mom. andra och tredje styckena i propositionsförslaget och som började med orden »Såsom departementschefen» och slutade med orden »utbilda sig», bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning och tillstyrker därför förslaget om oförändrad lydelse av de nuvaran-

de stadgandena i 60 § 1 mom. d) dock att orden »särskilt markerat» och »för gående» utgår. Propositionsförslaget avstyrkes i motsvarande delar.»;

och att det ovan intagna avsnitt av utlåtandet, som började med »Vad i motionerna» och slutade med »författningstexten», bort ha följande lydelse:

»Vad i motionerna I: 595 och II: 725 föreslagits i redaktionellt hänseende i fråga om 47 § 2 mom. föranleder icke utskottet att föreslå ändring av författningstexten.»;

IV. att det ovan intagna avsnitt av utlåtandet, som bl. a. behandlade frågan om straffsanktion vid förseelse mot skyldigheten att använda övergångsställe och som började med orden »Vad beträffar» och slutade med orden »till gångtrafikanterna», bort ha följande lydelse:

»Vad beträffar motionärernas förslag så innebär detta att det nuvarande icke straffsanktionerade påbudet att passera körbana på övergångsställe, där sådant finns, bibehålls. I likhet med motionärerna anser utskottet att någon straffsanktion inte heller i fortsättningen bör finnas i detta avseende.

Enligt utskottets mening är det självfallet av vikt att de svenska bestämmelserna på trafiksäkerhetens område avvaktas i så nära överensstämmelse som möjligt med de internationella. De av departementschefen i nu förevarande avseenden framlagda förslagen om förbud att gå mot rött ljus har också sin motsvarighet i Cemtreglerna. Det är emellertid också av vikt att lagreglerna så utformas att de i praktiken efterlevs och att respekten, inte minst i fråga om förbudet att gå mot rött ljus, kan upprätthållas. För tillgodoseende av dessa synpunkter torde, utan att man gör avsteg från nyssnämnda internationella regler, kunna ifrågasättas om icke den i propositionen föreslagna ansvarsbestämmelsen bör modifieras på så sätt att ansvarsfrihet skall kunna komma i fråga då förseelsen med hänsyn till de sär-

Ändringar i vägtrafikförordningen

skilda trafikförhållandena är av ringa beskaffenhet. Närmast avses härmed sådant i motionerna I: 589 och II: 730 angivet fall då någon gått mot rött ljus fastän något motorfordon inte funnits inom synhåll, t. ex. nattetid eller mitt på dagen i fridfulla bostadsområden. I sammanhanget vill utskottet i likhet med departementschefen och flera remissinstanser understryka vikten av att signalgivning utformas med större hänsyn till gångtrafikanterna.»;

V. att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen i anledning av dels propositionen nr 180 år 1965 med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen och dels motionerna I: 589 och II: 730 samt I: 595 och II: 725, det sistnämnda motionsparet såvitt gällde 48 § 2 mom., 48 a § samt 60 § 1 mom. andra och tredje styckena i propositionsförslaget ävensom frågan om straffsanktion vid förseelse mot skyldigheten att använda övergångsställe, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanternas ovan anfört;

B) att följande motioner, nämligen

1. I: 587 och II: 728,
2. I: 595 och II: 725 samt
3. II: 736

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad reservanternas ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag har kunnat notera att utskottet på en av de viktigaste punkterna, nämligen när det gäller ändringarna i vägtrafikförordningen, i likhet med innehållet i vår motion har gått ifrån propositionens förslag om en ovillkorlig högerregel. Det är väl alldeles uppenbart att införandet av högertrafiken kommer att öka olycksfallsriskerna av-

sevärt. En ovillkorlig högerregel skulle i än högre grad öka dessa risker.

Det stycke som strukits i propositionen lyder: »Härmed fritages dock icke någon förare från skyldighet att iakttaga försiktighet vid passerandet av eller färd in på korsande eller anslutande väg. Detta skall särskilt gälla den, som från väg med ringa trafik kommer in på väg med livlig trafik.»

I vår motion har vi anfört bl. a.: »Skyldigheten för de från vänster kommande företräde bör kombineras med en skyldighet för de sistnämnda att vid färd in i vägkorsning iakttaga särskild försiktighet, till förekommande av trafikolycka.»

Ordet »särskild» har vi funnit vara motiverat, eftersom man ju alltid skall iaktta försiktighet i trafiken — inte bara vid vägkorsningar.

Jag övergår nu till att tala om reservationen. I denna har herrar Ebbe Ohlsson och Hedin tillstyrkt förslaget i vår motion i följande delar:

För det första. I nuvarande 46 § tredje stycket vägtrafikförordningen står det: »Förare av fordon skall, då fordonet närmar sig obehäkat, tydligt markerat övergångsställe för gående, nedbringa hastigheten så, att fordonet kan stannas framför övergångsstället för att lämna gående tillfälle att passera.»

Förslaget lyder: »Förare av fordon skall hålla en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet, när fordonet nalkas övergångsställe.

Förare skall lämna företräde åt gående som korsar eller står i begrepp att korsa körbanan på bevakat övergångsställe.

Förare skall stanna för att låta gående passera på obehäkat övergångsställe, om det är nödvändigt för att undvika fara eller olägenhet för den gående.»

Uttrycket »står i begrepp att» korsar anledning till alltför subjektiva överväganden, för att inte säga gissningar.

Ändringar i vägtrafikförordningen

Innebörden av uttrycket »har börjat korsa» kan inte uppfattas på mer än ett sätt. Den föreslagna texten är vidare sämre också däri, att den överlämnar åt bilföraren att avgöra, om det är nödvändigt att han stannar för att fara eller olägenhet för den gående skall undvikas.

Hur många anser att det är nödvändigt att stanna? Här kommer någon med sin bil. Han är van att köra rätt hårt. När han närmar sig ett övergångsställe, gör han ett hastigt överslag — och inte förrän olyckan är ett faktum inser han att det hade varit nödvändigt att stanna. Men då är det så dags.

Om vi har den gällande regeln kvar, att föraren helt enkelt skall kunna stanna, så kan han ju aldrig efteråt försvara sig med att han inte trodde att det var nödvändigt. Han skall helt enkelt kunna stanna. Endast då går fotgängaren säker.

Reservanterna delar denna vår uppfattning och vill således ha den nuvarande texten kvar.

För det andra. I vägtrafikförordningens 60 § 1 mom. d) står det: »Körbanan skall passeras på särskilt markerat övergångsställe för gående, där sådant finnes. I övrigt skall passerande över körbana ske tvärs över denna och företrädesvis i anslutning till vägkorsning.» Nu har vi här ingen straffsanktion.

Den föreslagna texten lyder: »Gående som vill korsa körbana skall använda övergångsställe, om sådant finnes i närheten. I övrigt skall gående korsa körbana vinkelrätt och om vägkorsning finnes i närheten, i anslutning till denna.» Den som bryter mot dessa bestämmelser skall enligt förslaget straffas med böter.

Det är väl uppenbart att den bestämmelse av anvisningskaraktär, som den nuvarande texten innebär, är att företräga framför den föreslagna. Uttrycket »om sådant» — d. v. s. övergångsställe — »finnes i närheten» är svävande och helt beroende på vad veder-

börande uppfattar som »i närheten». Som framhållits i vår motion kan ju det, som för en idrottsman bedöms som i närheten, för en rörelsehämmad eller gammal människa förefalla vara långt borta. Att straffbelägga en överträdelse som är så diskutabel kan inte vara i överensstämmelse med rättssäkerhetens krav. Vi vill ha kvar den nuvarande bestämmelsen utan straffsanktion, och reservanterna delar vår uppfattning också på den punkten.

Vi kan inte heller finna att uttrycket »vinkelrätt» skulle vara bättre än »tvärs över». Det är väl i alla fall inte meningen att medborgarna skall behöva utrusta sig med vinkelhake för att kunna uppfylla lagens krav. Skall det vara vinkelrätt så skall det — och vinkelrätt är 90 grader och ingenting annat. Det är att observera att även överträdelse av denna bestämmelse enligt förslaget skall vara straffbelagd. Som gammal åklagare frågar jag med intresse hur en tillförlitlig bevisning i detta fall skall kunna åstadkommas. Reservanterna delar också här min uppfattning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Som reservant vill jag säga några ord utöver vad fru Heurlin har anfört i denna fråga.

Jag är ense med utskottet i dess skrivning och förslag utom på ett par punkter, som framgår av reservationen till utskottets utlåtande. Jag anser alltså att det i och för sig är angeläget att man får vissa skärpta bestämmelser i anledning av framför allt övergången till högertrafik.

Vidare anser jag att det är bra att bestämmelserna i vårt land så långt möjligt överensstämmer med motsvarande internationella förordningar och i första hand med de s. k. Cemtreglerna. Vissa små avvikelser från dem förekommer i både utskottsmajoritetens och reservanternas förslag, men

Ändringar i vägtrafikförordningen

jag kan inte se att dessa mycket små avvikelser kan ha någon negativ effekt.

Utskottet har — det vill jag gärna erkänna — tagit mycket stor hänsyn till de förslag som har framförts i olika motioner. I första hand vill jag peka på den ovillkorliga högerregeln, som genom utskottets skrivning rekommenderas få en mjukare tillämpning, ungefär i överensstämmelse med vad som nu gäller i fråga om den ovillkorliga vänsterregeln.

Beträffande straffbestämmelserna för dem som går mot rött ljus tycker jag också att det är angeläget och värdefullt, att utskottet enhälligt har tryckt på möjligheterna till åtalseftergift när eventuell överträdelse förekommer under sådana omständigheter att den inte kan ha någon negativ effekt på trafiken, t. ex. mitt i natten när det inte finns några fordon på gatan.

Vidare tycker jag det är bra att utskottet uttalat sig för att övergångsställena så långt som möjligt skall förses med särskilda övergångsmärken, liksom att spärmlinjer och filmarkeringar skall göras så korta som möjligt — alltså inte sträckas ut mer än vad som är absolut nödvändigt.

De punkter som reservationen avser — det är huvudsakligen två — har fru Heurlin redan ingående behandlat, och jag nöjer mig därför med att instämma i hennes uttalanden därvidlag.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall tillåta mig att göra några kortfattade anmärkningar i detta ärende.

Den första anmärkningen är kanske mer av kuriositetsintresse. När man säger — och det har man gjort länge — att det är förbjudet att gå mot rött ljus, så är väl detta inte helt riktigt — ty man har lov att gå mot rött ljus men man får inte *passera* det. Om någon verkligen är ordryttare kan det bli tras-

sel härvidlag. Det är alltså förbjudet att passera rött ljus men inte att gå mot det, ty då stannar man ju framför det röda ljuset.

Innerst inne är jag motståndare till att det skall bli straffbelagt att gå mot rött ljus. Men jag böjer mig för bestämmelsen för att vi skall få enhetlighet i förhållande till de internaionella reglerna. Alla förslag i detta sammanhang syftar ju till att vi vid övergången till högertrafik skall komma i samklang med trafiken utomlands, och då bör vi naturligtvis så mycket som möjligt rätta bestämmelserna efter internationella regler. Jag tror dock att man skapar en hel del lagbrytare på detta sätt. Om en person står framför en centralstation och har två minuter på sig för att komma med tåget — kanske till riksdagen i Stockholm — och det inte kommer något motorfordon så skall det nog mycket till för att vederbörande skall vara en helt laglydig medborgare och inte gå mot rött ljus. Likadant torde det vara om regnet står som spön i backen och man är utan överrock — då tror jag att man trotsar bestämmelsen och går mot rött ljus, om inget motorfordon syns.

Jag hoppas liksom herr Hedin att åtalseftergift skall bli vanlig på detta område och framför allt att signalerna stängs av nattetid, då trafiken är mycket sparsam, och ersätts med gult blinkande ljus, så som man har i vissa städer.

Vad jag — i likhet med fru Heurlin — främst motsätter mig är emellertid § 48 a. Jag tror att paragrafen, så som den är utformad, i stället för att eliminera olyckor kommer att skapa sådana. Enligt bestämmelsen skulle det ju göras skillnad mellan gåendes säkerhet i trafiken, beroende på om ett övergångsställe är bevakat eller obevakat. Vid ett bevakat övergångsställe skall enligt bestämmelserna den gående ha företräde när det gäller svängande trafik, men vid obevakat övergångsställe får den gående inte sådant företräde; hans eller

Ändringar i vägtrafikförordningen

hennes säkerhet blir då genast mindre. Jag tror att detta så småningom kommer att skapa förvirring bland de gående, som väl tror att de vid alla tillfällen har samma skydd när de börjat korsa vägbanan.

Jag anser vidare — även härvidlag i likhet med fru Heurlin — att bestämmelsen måste inskränkas till att gälla den som börjat korsa vägbanan och inte den som står i begrepp att korsa vägbanan. Alla människor som står på trottoaren kan ju vara i begrepp att korsa vägbanan. I det fallet yrkar jag bifall till mom. II i reservationen.

Jag är också motståndare till att det skall bli straffbelagt att korsa vägbanan »i närheten av» övergångsställe. Jag förstår mycket väl att det är svårt att fixera en gräns härvidlag — jag delar utskottets mening att det inte går att ange ett visst antal meter. Men det måste bli synnerligen svårt, för att inte säga omöjligt, att veta så att säga var straffbeläggningen skall inträda. Går jag över på övergångsstället är allting bra, går jag över »i närheten» — var det nu är — skall jag bestraffas, men är jag så att säga något mindre laglydig och flyttar mig något längre bort från övergångsstället, går jag fri från straff. Detta måste vara en mycket olyckligt utformad regel.

Jag instämmer även i detta fall med reservanterna i att det är bättre att i stället för att föreskriva »gående som vill korsa körbana skall använda övergångsställe, om sådant finnes i närheten» använda den tidigare formuleringen »där sådant finnes». Denna skrivning täcker även innebörden i den föreslagna formuleringen. Om övergångsställe finns »i närheten», tror jag att folk väljer övergångsstället, och därför behövs det ingen sådan bestämmelse.

Det är lika farligt att en människa passerar en trafikerad vägbanan mellan två övergångsställen men ganska långt ifrån dessa som att vederbörande gör detta i närheten av övergångsställe. Det

är i och för sig ingen skillnad mellan dessa båda fall, och därför skall icke det ena straffbeläggas medan det andra går fritt.

Herr talman! Jag yrkar — liksom tidigare beträffande mom. II — bifall till mom. IV i reservationen. I övriga moment ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det föreliggande förslaget till förordning bygger nästan helt på de internationella bestämmelserna på området. Förbudet att gå mot rött sken, den oeftergivliga högerregeln och en hel del annat har man utformat ungefärligen i överensstämmelse med de bestämmelser som uppgjorts inom den internationella organisationen: den europeiska transportministerkonferensen.

Men utskottsmajoriteten har faktiskt varit något tveksam och har på ett par punkter rekommenderat en viss uppmykning av vad som föreslagits i propositionen. Detta gäller bl. a. det absoluta förbudet att gå mot rött sken vid övergångsställe. Därvidlag har utskottsmajoriteten resonerat ungefär på samma sätt som herr Sjöholm, nämligen att det allra bästa vore att man vid liten eller ingen trafik satte trafikljusen ur funktion, så att endast ett blinkande gult sken fortlöpande släppte fram trafikfiken.

Men dessutom har vi under diskussionen inom utskottet ifrågasatt, om man inte skulle kunna införa någon form av åtalseftergift i de fall det visade sig att någon gått emot rött sken vid tider på dygnet när det inte är någon nämnvärd trafik. Det är detta som ligger till grund för följande uttalande av utskottsmajoriteten.

Det är »av vikt att de svenska bestämmelserna på trafiksäkerhetens område avfattas i så nära överensstämmelse som möjligt med de internationella. De av departementschefen i nu föreva-

rande avseenden framlagda förslagen om skyldighet att använda övergångsställe och förbud att gå mot rött sken har också sin motsvarighet i Cemtreglerna. Det är emellertid också av vikt att lagreglerna så utformas att de i praktiken efterlevs och att respekten, inte minst i fråga om förbudet att gå mot rött sken, kan upprätthållas. För tillgodoseende av de sistnämnda synpunkterna torde, utan att man gör avsteg från nyssnämnda internationella regler, kunna ifrågasättas om icke de i propositionen föreslagna ansvarsbestämmelserna bör modifieras på så sätt att ansvarsfrihet skall kunna komma i fråga då förseelsen med hänsyn till de särskilda trafikförhållandena är av ringa beskaffenhet».

På denna punkt tycker jag att utskottet gått så pass långt att det är rätt egendomligt, att inte också motionärerna kunnat känna sig helt nöjda. Detta gäller även på ett par andra punkter, t. ex. när det gäller filmmarkeringen och förbudet mot filbyte. Därvidlag har utskottsmajoriteten sagt ifrån att man förutsätter att filmmarkeringen göres så kort som möjligt, så att gatan inte förrän strax före gatukorsningen blir filmmarkerad.

En annan punkt, på vilken utskottsmajoriteten begärt att Kungl. Maj:t skulle rucka något på de föreslagna bestämmelserna, gäller den oeftergivliga högerregeln. Utskottsmajoriteten uttalar att detta kan ske genom att »i överensstämmelse med motsvarande Cemtregler, en allmän regel införes av innehåll att förare skall, när fordon föres in i en vägkorsning, iakta särskild försiktighet». Det skall således inte bara gälla dem som kommer från höger i en vägkorsning; jag talar nu om vad som skall ske, ty detta skall inte gälla förrän vi inför högertrafiken.

Utskottet anför vidare:

»Under alla förhållanden är det dock enligt utskottets mening uppenbart, att då en olycka inträffar i vägkorsning

Ändringar i vägtrafikförordningen
och blir föremål för domstolsprövning, högerregeln aldrig kan bli ensam avgörande för skuldfrågans bedömning utan att alla i fallet föreliggande omständigheter måste beaktas.»

Jag tycker som sagt att utskottet har varit så pass försiktigt att vem som helst skulle kunna låta sig nöja med vad det har skrivit. Trots detta har vi fått en reservation, i vilken man har framfört en del kritiska synpunkter. Bl. a. är man missnöjd med att utskottet har gått med på förslaget att man inte får korsa en gata i närheten av övergångsställe utan måste gå till detta. Skall vi ha förbud mot att gå mot rött ljus vid övergångsställe, får vi väl också ha förbud mot att korsa gata i närheten av ett sådant markerat övergångsställe. Annars bleve följden bara att man i stället för att gå över i gatukorsningen, där det är rött ljus, ginge några meter åt sidan, ifall det inte rådde förbud mot att korsa gatan där. Det ena hänger liksom ihop med det andra.

Jag skall inte förlänga debatten utan vill, herr talman, i allt yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Propositioner framställes först beträffande de i reservationen avsedda avsnitten av utskottets motivering, varvid det i reservationen under I) behandlade avsnittet upptages sist. Därefter gives propositioner på utskottets motivering i övrigt och slutligen på utskottets hemställan.

Motiveringen

Fordonsförares särskilda förpliktelser vid övergångsställe (48 a § i propositionsförslaget)

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen under II) anförda motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med över-

Ändringar i vägtrafikförordningen

vägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner tredje lagutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 1, såvitt avser fordonsförarens särskilda förpliktelser vid övergångsställe, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Hedin under II) anförda motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 48 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Skyldigheten att använda övergångsställe (60 § 1 mom. andra och tredje styckena i propositionsförslaget)

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Hedin under III) anförda motiveringen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Straffsanktion vid förseelse mot skyldigheten att använda övergångsställe

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets moti-

vering, dels ock på godkännande av den i reservationen under IV) anförda motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner tredje lagutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 1, såvitt avser straffsanktion vid förseelse mot skyldigheten att använda övergångsställe, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Hedin under IV) anförda motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 68 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Det i reservationen under I) avsedda avsnittet av utskottets motivering

Utskottets motivering godkändes.

Utskottets motivering i övrigt

Godkändes.

Hemställen

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18

Formerna för beslut om jaktvårdsområde

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående formerna för beslut om jaktvårdsområde.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr TRANA (s):

Herr talman! Tredje lagutskottet har i sitt utlåtande nr 9 tagit ställning till motionerna I: 328 och II: 400, för vilken senare jag står som huvudmotionär. Dessa motioner, som är ett uppföljande av de vid 1965 års riksdag väckta motionerna med samma syfte, tar mot bakgrunden av behovet av en förbättrad jaktvård ånyo upp frågan om bestämmelserna för bildande och bibehållande av jaktvårdsområde.

Dessa bestämmelser är en relik från en länge sedan svunnen tid i svensk demokratisk utvecklingshistoria. Sedan årtionden råder i vårt land den ordningen, att alla beslut, som angår ett kollektiv av människor, kommer till genom att medlemmarna i detta kollektiv själva eller genom valda ombud bestämmer hur de skall ha det. Vid dessa beslutsfattande gäller alltid att alla deltagande har lika rösträtt; ingen röstande har mer att säga till om än någon annan röstande. Regeln om att varje medborgare har en röst är i offentliga sammanhang sedan länge fastslagen genom lagstiftning. Samma regel gäller inom alla ideella, politiska och fackliga organisationer. Men i ett avseende lever ett odemokratiskt sekelskiftestänkande kvar, och det lever inte bara kvar utan är till och med förankrat i gällande lagstiftning. Jag syftar på tillvägagångssättet vid beslut om bildande och bibehållande av jaktvårdsområde. I detta avseende är det inte längre tal om en man, en röst. I stället har man förankrat rösträtten i två för svensk rösträttslagstiftning i övrigt helt väsensfrämmande faktorer. För det första

blir en minoritet av 26 procent av de i röstningen deltagande bestämmande över en majoritet på 74 procent. Men inte ens det förfarandet har ansetts vara tillräckligt för att försvåra tillkomsten av jaktvårdsområden. För det andra har man nämligen förankrat rösträtten i äganderätten till jorden och det har man gjort så grundligt, att en markägare som äger 25 procent av den mark, som beräknas komma att ingå i det aktuella jaktvårdsområdet, bestämmer om det skall bli något av, oavsett hur många markägare som deltar i omröstningen. En enda stor markägare kan alltså under vissa förhållanden — om han så vill — ointetgöra alla de övriga markägarnas önskemål. Som ett kuriosum vill jag också peka på att han inte ens behöver bekväma sig att bevista sammanträdet; hans frånvaro räknas såsom en avgiven nejöst.

Tredje lagutskottet har i sitt utlåtande över motionerna undvikit att ta ställning till själva principfrågan om gällande röstningsbestämmelser. Utskottet uttalade i sitt utlåtande till 1965 års riksdag bl. a. följande:

»Ifrågavarande bestämmelser har fått sin nuvarande utformning genom lagstiftning år 1963, vilken trätt i kraft den 1 januari 1964. Lagändringen, som innebar en mildring av tidigare gällande majoritetskrav, ansågs av riksdagen ägnad att främja tillkomsten och vidmakthållandet av lämpliga jaktvårdsområden. Någon närmare erfarenhet av de nya reglernas verkningar i nämnt hänseende kan uppenbarligen ännu ej ha vunnits. Skäl kan därför — i vart fall för närvarande — ej anses föreligga för en utredning i enlighet med motionärernas förslag.»

På samma sida i det nu föreliggande utlåtandet finns vissa tabeller som dock kan tyda på att den lilla förbättring i fråga om rösträttsbestämmelserna, som trädde i kraft den 1 januari 1964, inte har varit helt utan betydelse för ökningstakten vid bildandet av jaktvårdsområden. Det framgår nämligen att vi

Formerna för beslut om jaktvårdsområde

1962 hade 1 239 jaktvårdsområden. Antalet hade 1963 ökat med 23 till 1 262, 1964 med ytterligare 18 till 1 280 och 1965 med 31 till 1 311.

Om dessa siffror har något samband med övergången från fyra femtedelars till tre fjärdedelars majoritet, så bör det ju vara en klar anvisning om att utvecklingen på detta område skulle gå mycket snabbare om allmänt vedertagna omröstningsbestämmelser gällde.

I motionerna till årets riksdag har motionärerna påvisat den katastrof som på grund av den hårda vintern drabbar framför allt vårt lands rådjursstam. Katastrofen har fått större omfattning än som vid motionernas avlämnande kunde förutses. Pessimistiska bedömare har gått så långt att de tror att halva rådjursstammen omkommit. Även om detta, som vi får hoppas, är en överdrift torde det stå fullständigt klart att en mycket stor åderlätning, kanske på flera tiotusentals djur, blir resultatet av snöintern. I motionerna har framhållits jaktvårdsområdernas betydelse som förebyggande faktor i en snösituation som den vi nu upplevt. Men om man samtidigt betänker, att endast omkring en femtedel av landets samlade areal utgörs av jaktvårdsområden, förstår man varför katastrofen i år fått den omfattning som den har.

Tredje lagutskottet synes också enligt det nu föreliggande utlåtandet dela motionärernas uppfattning om jaktvårdsområdenas betydelse för en förbättrad viltvård. Utskottet uttalar följande på s. 5 i sitt utlåtande:

»Som anförts i motionerna har den innevarande kalla och snörika vintern drabbat djurlivet och särskilt rådjuren mycket hårt. De senare synes på många håll ha decimerats på ett oroväckande sätt. Det måste anses vara en angelägenhet av vikt att söka förebygga att det vilda drabbas av sådana förluster. Genom en organiserad viltvård kan uppenbarligen mycket göras i detta hänseende. Utskottet delar uppfattningen

att jaktvårdsområdena härvidlag spelar en stor roll. Ehuru det inte får glömmas att ett gott viltvårdsarbete i många fall bedrivs även på marker, som inte tillhör jaktvårdsområden, synes dock bildandet av sådana i allmänhet förbättra förutsättningarna för att få tillstånd en effektiv viltvård. Utskottet hyser därför sympati för tanken att tillkomsten av jaktvårdsområden bör främjas.»

Men, herr talman, vad hjälper det att utskottet uttalar sin sympati när utskottet ändå slutar med att yrka att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd? Vad är det egentligen som skall kunna få utskottet att inse att rådande förhållanden ur flera synpunkter är en skamfläck? Det hjälper tydligen inte med det masslidande som i år drabbat det vilda, till stor del beroende på tidigare försummelse i fråga om jaktlagstiftning. I stället för att föreslå snabba åtgärder för att skapa utvidgade möjligheter till skydd för en så värdefull naturtillgång som vårt lands viltbråd ser utskottet fortfarande som sin huvuduppgift att inte rasera det lagenliga skydd, inom vars ram ett fåtal enskilda markägare kan profitera på det vildas bekostnad. Ty det bör väl ändå stå klart för alla, att inställningen hos den markägare, som inte vill medverka till framskapandet av jaktvårdsområden i allmänhet dikteras av helt egoistiska skäl, det må sedan vara en stor eller liten markägare.

Det är verkligen synd, herr talman, att det skall vara de mot jaktvårdstanken osolidariska markägarna och jägarerna som skall skyddas av gällande lagstiftning. Med detta förslag har tredje lagutskottet inte gagnat strävandena till en snabbt utbyggd och ansvarsmedveten viltvård.

Eftersom det inte finns någon reservation, skall jag inte bedriva någon demonstrationspolitik genom att ställa yrkande om bifall till motionen, men jag vill hoppas att det ändå så små-

ningom skall gå att vinna gehör för dessa synpunkter. Jag är ganska övertygad om att vad som i motionen föreslagits till sist dock kommer att genomföras.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall försöka att fatta mig kort. När herr Trana citerade utskottets utlåtande, stannade han framför en mening som lyder på följande sätt: »När det gäller frågan huruvida något nu bör göras från lagstiftningssynpunkt i den riktning motionärerna föreslagit måste man emellertid ta hänsyn till att majoritetskraven mildrats genom lagändring som trätt i kraft den 1 januari 1964 och att någon mera ingående erfarenhet av de nya reglernas verkningar ännu inte torde ha vunnits.»

Utskottet är fullt på det klara med att bildandet av jaktvårdsområden, som fungerar på ett riktigt och vettigt sätt, är en mycket bra form av viltvård och jaktvård. Detta har utskottet också slagit fast, men det vill i detta läge avvakta resultatet av den ändring som skedde så sent som för bara två år sedan.

När motionären påstår att alla omröstningar i kollektiv sker efter principen »en man — en röst», vill jag säga att detta kanske inte är fullt riktigt. Vi har även andra lagstiftningar, där man har ett annat förfaringssätt. Jag kan bara hänvisa till den nuvarande jorddelningslagen, och motsvarande gäller även för bildandet av fiskevårdsområden.

Anledningen är självklart den att man eftersträvar en så stor enighet som möjligt mellan dem som skall ingå i ett sådant kollektiv för att få detta att fungera så bra som möjligt. Dessutom kanske jag bör påpeka att möjligheten för en stor markägare att förhindra bildandet av ett jaktvårdsområde kanske inte är så stor som motionären tror, därför att om markägaren är så stor, torde han själv kunna ordna sin jakt- och viltvård utan att gå in i ett jaktvårdsområde,

Formerna för beslut om jaktvårdsområde

eller också kan han bilda en enhet för sig själv.

Det är klart att det är bekymmersamt för det vilda i tider med en sådan svår vinter som den vi har bakom oss, men jag är inte av den åsikten att det enbart är jaktvårdsområdena som har idkat viltvård under denna vinter. Säkerligen har även enskilda markägare, som inte ingår i ett sådant kollektiv, försökt att göra det bästa möjliga. Därmed är inte sagt annat än att man genom upplysning bör eftersträva att vi får alltfler jaktvårdsområden. Av tabellen framgår också, som motionären har påpekat, att vi är på väg mot detta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Vi tycks vara ense om jaktvårdsområdenas väldigt stora betydelse för jaktvården och viltvården här i landet, men jag måste liksom herr Hamrin i Kalmar reagera litet, när herr Trana säger att just katastroferna i vinter skulle vara ett särskilt argument för hans motion. Det har skett ett kolossalt arbete för att rädda rådjur i alla marker, oberoende av om dessa ingår i jaktvårdsområden eller inte.

Det som herr Trana egentligen angriper är rösträttsbestämmelserna. Jag kan instämma i vad herr Hamrin sagt och jag vill ytterligare understryka att det är angeläget att vi får jaktvårdsområden så långt möjligt frivilligt bildade. Jag har personlig erfarenhet från mitt län. Jag har som länsstyrelsens förrättningsman varit med och bildat ett flertal sådana områden, och man har aldrig tangerat bestämmelserna om beslutsmässigheten, så att man skulle kunnat stjälpa jaktvårdsområdet. Det har inte yppats någon som helst svårighet att ordna dessa ting.

Jag vet inte om herr Trana kan påvisa något fall där det på grund av rösträttsbestämmelserna varit omöjligt att bilda ett jaktvårdsområde. Jag anser att man

En ny jaktlagstiftning

måste ha dessa bestämmelser, därför att delägarna i ett sådant område ådrar sig vissa förpliktelser. Inom jaktvårdsområde kan man ha tvingande bestämmelser för markägarna, och då måste de vara med på noterna innan de går in i ett sådant jaktvårdsområde. Jag kan inte se att det finns någon anledning att skärpa bestämmelserna. Redan den skärpning som skedde häromåret var i och för sig onödig. Det fanns inget hinder dessförinnan att bilda jaktvårdsområden.

Sedan vill jag understryka vad herr Hamrin sade, att vi i utskottet har pekat på möjligheterna till upplysning. Där kan herr Trana liksom alla övriga viltvårdsintresserade hjälpa till att få fram jaktvårdsområdena.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Det tycks inte vara någon större skillnad i åsikter mellan utskottets representanter och mig själv. Det skiljer dock på vissa detaljer och framför allt i fråga om rösträttsbestämmelserna. Det är ändå så, herr Hedin, att lagstiftarna har varit på glid mot en avveckling i och med beslutet om mildring av majoritetskravet från fyra femtedelar till tre fjärdedelar som det är nu. Utskottet säger att det i varje fall inte nu finns något skäl att gå vidare, utan man skall avvakta. Jag tycker ändå att det är ganska stötande bestämmelser. De som går med i ett jaktvårdsområde blir icke förvägrade sin jakt, utan de får fortfarande utöva den på de marker de har själva, såvida man anser att de är lämpliga att jaga.

Jag vill inte på minsta sätt göra gällande att det enbart är jaktvårdsområdena som har betydelse för viltvården. Där det varit ett stort sådant område med en ansvarig jaktledning har emellertid katastrofen i år blivit mycket mindre än där det varit en massa små markägare utan organisation. Jag har sådana upplevelser hemifrån. Herr Hedin kan titta i gårdagens Norrtälje-tid-

ning och i en Östhammars-tidning från förra veckan. Vi har en uppsamlingsplats med för närvarande tretton rådjur, men kanske lika många som har dött på grund av utmattning har vi plockat upp i markerna, och i det område jag tillhörtor det för närvarande knappast finnas ett rådjur kvar. Man bör se det ur den synpunkten att det gäller att så långt möjligt underlätta strävandena hos de människor som vill känna ansvar på detta område.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

En ny jaktlagstiftning

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om en ny jaktlagstiftning.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 397, av herr Nilsson i Gävle *m. fl.*

Motionärerna hemställde, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till en helt ny jaktlagstiftning i enlighet med vad som här anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 397, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Som en liten fortsättning på den dispyt som varit tidigare skulle jag vilja tillägga följande. Jaktlagen stadgar som huvudregel att jakten tillkommer jordägaren. Denna lagstadgade rätt tillkom redan 1789. Med fog kan sägas att en ålderdomlig lagstiftning allttjämt skyddar jord- och skogsägarnas jakträtt. Det förvånar mig att arbetarrörelsens största parti SAP inte uppmärksammat denna ålderdomliga lagstiftning eller att regeringen kunnat

En ny jaktlagstiftning

utöva sitt ämbete i snart trettiofem år utan att en så feodal kvarleva upphävts.

Ute i skogslänen ökar missnöjet från majoriteten av de jaktintresserade. Deras möjligheter till jakt minskar i oroande hög grad. Hundrametersgränsens borttagande liksom de nya försöken att bilda s. k. jaktvårdsområden för licensjakt ingår som delar i en jaktpolitik, som riktar sig enbart mot de mindre markägarna.

I regel går det till så att där bolagen ensam äger större markområden får ingen annan jaga än bolagsherrarna själva och dem mera närstående. För att få licens på älgjakt fordras sammanhängande större arealer. 1964 fälldes t. ex. en älg på varje 1 300:e hektar areal. I vissa fall kan man få licens på mindre arealer beroende på älgtätheten.

Nu finns det som bekant i bolags-skogarna insprängda enskilda bondeskiften. Dessa bondeskiften har varit och är alltså en nagel i ögat på många skogsbolag. Beslutet om jaktvårdsområden avser inte minst att komma åt dessa enskilda skiften, vilka som regel är för små för att ge ägaren rätt till licensjakt på älg.

Beträffande antalet ombud på stämorna är det bekant att bolagsrepresentanterna i regel har majoritet genom att rösträtten är förknippad med markinnehavet — en röst på varje påbörjad 20 hektar mark, alltså en rösträtt efter plånbokens tjocklek. Därtill kommer att arrendatorer som saknar egen mark också saknar rösträtt.

Att jaga är sannerligen inte billigt. Om kronan i vissa fall arrenderar ut mark för 30 öre per hektar jaktmark kan bolagen ta en krona och mera. Så tillkommer statligt jaktkort, småviltkort och älgkort. Lyckas så jaktlaget fälla en älg tillkommer 140—150 kronor för en fälld stor älg. Härtill kommer försäkringsavgifter samt kostnader för frakt och för slakt. Allt tyder på att dessa avgifter kommer att öka ytterligare.

Jakt och jaktvård har gamla anor.

Historiska skildringar ger vid handen att jakten i tidigare samhällen varit förbehållen »friborne herrar men ej av lekmän och klärker», som det heter i Kalmar stadgar från år 1447. Men har detta i praktiken ändrats? Mitt svar är nej. Fortfarande är jakten genom en rad förordningar förbehållen de stora jord- och skogsägarna eller deras närmaste högre tjänstemän. Det finns inga skyltar på de vilda djuren, det står inte Kopparfors, Iggesunds Bruk eller SCA på rådjuret eller älgen. Men trots detta kan dessa bolag liksom alla andra bolag och stora skogsägare säga: »Det är vår älg» eller »det är vårt rådjur». Hur kan sådant vara möjligt?

Utvecklingen leder till en allt starkare koncentration av jord- och skogsinnehav. Det blir de redan förut stora jordägarna, skogsägarna, bolagen och staten som blir alltmera dominerande. Detta för å andra sidan med sig att jakträtten föres över i en liten minoritets händer, men inte i vilka händer som helst utan i de rikas och de besuttnas händer. Demokratien avskrivs och landsbygdsbefolkningens jaktmöjligheter blir allt mindre. Lagbestämmelserna om jakt- och jaktvård måste således ändras, moderniseras och göras mera demokratiska.

De förändringar som vi anser ofrånkomliga är främst avsedda att ge alla ur jakt- och jaktvårdssynpunkt lämpliga personer rätten att jaga och vårda viltbeståndet i våra skogar och marker, och detta skall ske på grundval av en demokratiskt utformad jaktvårdsstadga. Ett oavvisligt krav härvid är att statens och bolagens liksom de stora privata mark- och skogsägarnas arealer öppnas för en sådan jakt, som självfallet skall bedrivas under ansvar från den enskilde jägarens sida och stå i överensstämmelse med läns- och jaktvårdsmyndigheternas utfärdade föreskrifter. Nu gällande bestämmelser har tvingat de många jägarna att trängas på krympta arealer samtidigt som höga statstjänstemän och

En ny jaktlagstiftning

bolagsherrar har ett jaktsvängrum som de inte helt kan utnyttja.

Utskottet förklarar nu att motionens huvudsakliga syfte är att jordägarens jakträtt skall avskaffas. Detta är verkligen att läsa text som Hin Onde läser bibeln. Vem har sagt detta? Var i den kommunistiska motionen står det att jordägarens jakträtt skall avskaffas? Det står ingenstans. Tvärtom föreslår vi att de små jordägarna äntligen skall få den jakträtt som berövats dem i flera fall. Vad föreslår vi? Vi föreslår att jakt-rätten icke skall vara bunden vid eller förutsätta jordinnehav. Vi vill avskaffa den orättvisan att den markägare, som nu äger 20 hektar mark, skall besitta en röst på jaktvårdsföreningens stämma, medan däremot den som äger 100 hektar mark skall besitta fem röster. Vi måste sålunda mobilisera sex ägare av 20 hektar mark var och en för att kunna rösta omkull en enda representant från ett bolag. Så verkar nu gällande jaktlag.

Utskottet anför vidare: »Motioner med liknande syfte avlogs vid tre på varandra följande riksdagar under 1940-talet. Härvid uttalade riksdagen bl. a. att ett borttagande av jordägarens jakträtt inte skulle medföra en förbättring av viltvården.»

Åter måste jag fråga: Var i den kommunistiska motionen står det att vi vill borttaga jordägarens jakträtt? Den som skrivit utskottsutlåtandet har tydligen inte läst vår motion, inte kunnat fatta vad saken egentligen gäller. Detta är mycket beklagligt, emedan sakfrågan därmed icke kan få den behandling som den förtjänar.

Men även om skrivaren av utskottsutlåtandet skulle ha haft rätt kommer han till mycket märkliga slutsatser. Utskottet vill sålunda hävda att rösträtten, förknippad med jordinnehav, är en förutsättning för god viltvård. Hur kan man bevisa detta? Vad är det som säger att en jordinnehavare med 100 hektar mark ensam besitter mera kunskaper än vad sex jordinnehavare med en-

var 20 hektar mark skulle besitta? Hela utskottsutlåtandet, herr talman, är ett strålände uttryck för fattigdom på sakargument när det gäller att försvara en feodal lagstiftning.

Eftersom vi inte är representerade i utskottet och inte där kunnat skriva en reservation, tar jag mig friheten, herr talman, att yrka bifall till motionen nr 397 i denna kammare.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Enligt herr Nilssons i Gävle åsikt tycks utskottet ha missförstått det mesta i motionen. Jag vill slå fast att det i varje fall väl är fråga om en helt ny jaktlagstiftning. Vad motionen går ut på kan man tydligen ha olika meningar om, men i varje fall tycks avsikten vara att jakträtten inte bör tillhöra de större jordägarna men väl de mindre.

Över huvud taget är det väl fråga om en framstöt bland många andra från kommunistiskt håll för att socialisera en nyttjanderätt och en äganderätt som för närvarande tillkommer den enskilde. Jag kan säga att för min egen del skulle jag mycket väl kunna resonera om dessa saker, under förutsättning att en sådan lagstiftning skulle gagna viltvården och jaktvården. Det tycker jag är det primära i detta sammanhang.

Därför hör väl denna fråga ganska intimt samman med den fråga vi alldeles nyss diskuterade, nämligen frågan om bildandet av jaktvårdsområden. Jag tror att det är på den vägen man bör gå fram. Utlåtandet i den frågan visar ju också, att därvidlag har man kommit en bra bit på väg: en femtedel av Sveriges landareal ingår för närvarande i jaktvårdsområden, där man kan ordna jakten på ett vettigt sätt ur de mindre jordägarnas synpunkt.

Jag skall inskränka mig till detta, herr talman, och yrkar bifall till utskottets förslag.

Fortsatt koncession för mindre eldistributionsföreningar

Herr NILSSON i Gävle (k):

§ 20

Herr talman! Jag vill bara beklaga herr Hamrin i Kalmar för att han är tvingad att försvara ett utlåtande med ett så osakligt innehåll som detta. Motionen handlar icke om att socialisera någon mark, utan den handlar uteslutande om att jakträtten inte skall vara bunden vid jordinnehav utan att det skall ges möjligheter för andra än jordägare att också kunna jaga. Det gäller sålunda att få till stånd jakträtt även för små jordägare, som med nuvarande bestämmelser och deras tillämpning i många fall förhindras att jaga. Det är alltså fråga om ett försök. Vi försöker få till stånd en utredning. Jag kan inte säga hur den nya jaktlagstiftningen skulle se ut, ty det är naturligtvis omöjligt på nuvarande stadium. Jag kan dock trösta herr Hamrin med att vi inte är ute för att socialisera i detta sammanhang. Vi är ute för att demokratisera jakträtten och ingenting annat.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om slopande av kravet på särskild ursprungsmärkning beträffande varor framställda i nordiskt land.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Fortsatt koncession för mindre eldistributionsföreningar

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om fortsatt koncession för mindre eldistributionsföreningar.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! I den motion som här skall behandlas har vi från centerns sida föreslagit »att riksdagen måtte uttala att mindre eldistributionsföreningar utrustade med egna kraftverk ej må vägras fortsatt koncession i de fall de anses ha fyllt sin uppgift och även i fortsättningsen bedöms kunna sköta sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt».

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag har aldrig påstått att motionärerna är ute för att socialisera marken. Jag sade bara att det väl är fråga om en socialisering av nyttjanderätten till det vilda och jakten. Jag har alltså aldrig sagt att det är en socialiseringsframstöt med avseende på marken. Men jag vidhåller att dessa frågor går att lösa även för den mindre markägaren, som har sin självklara rätt att få dem lösta på ett från viltvårdens synpunkt vettigt sätt, nämligen genom bildandet av jaktvårdsområden. Det är denna väg jag tycker att man skall gå. Det behövs således inte, som motionärerna anser, en helt ny jaktlagstiftning för att klara denna sak.

Kraftförsörjningen är en viktig fråga liksom distributionen av kraften. Här om är vi nog allesammans överens. Vi har ingenting emot att dessa frågor samordnas och att det sker en vettig rationalisering, men vi vill bestämt säga ifrån, att man inte skall skapa ett monopol för de stora företagen. Små företag som bevisligen har skött sig bra bör få vara kvar och få fortsatt koncession. Särskilt gäller detta sådana föreningar som har egna kraftverk.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 397; och biföll kammaren utskottets hemställan.

I de fall där en avveckling och ett överlåtande till ett storföretag måste ske bör föreningarna få en skälig ersättning. De får inte bli ekonomiskt lidande på den pågående s. k. samordningen. Vi har så många exempel på att småföretag har skött sig alldeles utmärkt, och man får inte ställa orim-

Samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet

liga krav på dem i fortsättningen. Försvinner dessa småföretag upphör kanske konkurrensen med påföljd att de låga taxor, som många nu kan glädja sig åt, försvinner.

Enligt uppgift skulle kommerskollegium bl. a. mena, att en heltidsanställd driftledare skall finnas i varje förening. Varför skall detta vara nödvändigt? Om nu en förening kan sköta sina angelägenheter, genom en firma eller på annat sätt, varför skall det då vara nödvändigt med en särskild heltidsanställd person? Huvudsaken är ju att den kan klara reparationerna, hålla en god reparationsberedskap och på ett perfekt sätt sköta sina åligganden.

Tredje lagutskottet har ingenting att invända mot denna motion, men framhåller att det, eftersom el-lagstiftningsutredningen beräknas bli klar inom kort och också en annan utredning pågår inom kommerskollegium, inte f. n. önskar att riksdagen skall göra något uttalande i denna fråga. Men på vissa håll ute i landet torde en del storföretag ha gått händelserna i förväg och gjort uttalanden som inte överensstämmer med vad som för närvarande gäller. De har gått för hårt fram.

Såvitt jag förstår har utskottet emellertid på ett bra sätt klarlagt hela denna fråga, och därför förutsätter jag att vederbörande nu får besked om hur det i verkligheten förhåller sig. Jag är därför nöjd med tredje lagutskottets skrivning, även om utskottet ansett att motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22

Samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta mo-

tioner om samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! I den av mig underskrivna motion som ligger till grund för det utskottsutlåtande vi nu behandlar har begärts att det skall klart utsägas i vägstadgan att en samplanering av det allmänna och det enskilda vägväsendet skall komma till stånd, när arbetsplaner har upprättats för de allmänna vägarna.

Med hänsyn till den enskilda väghållningens betydelse tycker jag att en sådan samplanering borde vara ganska självklar. Då kan man också få en totalekonomisk bedömning av vissa åtgärder i samband med en vägomläggning. Som det nu är händer det att man i brist på samplanering underlåter att göra vissa omläggningar av det enskilda vägväsendet. Den gamla allmänna vägen, som utgår och blir enskild väg, anslutes kanske i olika punkter, och detta kan medföra mycket dryga underhållskostnader för vägsamfälligheten i framtiden. I stället borde man bygga ut den enskilda vägen och ansluta den till den nya allmänna vägen. Det blir kanske totalekonomiskt något dyrare, men om man går den väg som vi rekommenderar i motionen kan kostnaderna säkert nedbringas. Vi anser sålunda att den enskilda och den allmänna vägen skall vara med vid bedömningen.

Enligt utskottets mening är det av vikt att en sådan samplanering kommer till stånd i större utsträckning än vad nu är fallet, i syfte att ur samhällsekonomisk synpunkt nå så gynnsamma resultat som möjligt för hela landets vägväsen. Så långt ger alltså utskottet motionärerna rätt. Men sedan gör utskottet helt om och hänvisar till en motion från 1961 och till utskottsutlåtandet vid det tillfället. Men det utlåtandet behandlade egentligen någonting annat än de problemställningar som vi har tagit upp

De ensamståendes problem

i vår motion, och därför är jag litet förvånad över utskottets motivering för sitt avslagsyrkande.

Vidare skriver utskottet att 1960 års vägsakkunniga har detta ärende till behandling, och då hoppas jag att de sakkunniga snarast möjligt medverkar till att vi får en sådan ändring i vägstadgan som vi har begärt i motionen, ty problemet är i dag inte så enkelt som tredje lagutskottet har velat göra gällande.

Herr talman! Jag skall nu inte yrka bifall till motionen, eftersom detta inte skulle tjäna någonting till, men jag har velat anföra detta med anledning av vad utskottet skrivit om motionen.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

De ensamståendes problem

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående de ensamståendes problem.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:104 av herr *Lundström m. fl.* och II:147 av herr *Ohlin m. fl.* föreslogs, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter som mötte olika kategorier ensamstående i samhället samt framlägga förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:104 och II:147 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström, Nyman, Hübinette* och *Axel Kristiansson*, fru *Hamrin-Thorell*, fru *Hultell* samt herrar *Dickson, Rimås, Nilsson* i Bästekille, *Hyiltander, Johansson* i Växjö och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottet bort föreslå,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I:104 och II:147 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter, som mötte olika kategorier ensamstående i samhället, samt om förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Till grund för det utskottsutlåtande som vi nu skall behandla ligger en motion från folkpartiet angående de ensamståendes problem. De ensamstående utgör en stor grupp, vars intressen i viss mån har försumrats. Man räknar med att det finns omkring 1,5 miljon ensamstående över 21 år i vårt land. Många av dem, särskilt i de lägre inkomstgrupperna, har allvarliga problem och drabbas av brister i samhället.

Nu menar jag inte att man skall fästa sig alltför mycket vid siffran 1,5 miljon. Den allmänmänskliga sidan av problemet är kanske den svåraste. Ensamheten är ju sällan självvald. Den känns mycket svår mitt i ett stort kollektiv, och den upplevs av många som bitter och trist. Bristen på mänskliga kontakter kan också öka känslan av att samhället inte bryr sig om de ensamstående och deras problem.

De olika ämnesområden som motionen fört fram till belysning är följande, om jag får nämna dem i rubrikstil:

Vårdfrågan för ensamstående gamla eller sjuka.

Ungkarlsskatten — särskilt för de många ensamstående som försörjer och vårdar sjuka och gamla anhöriga känns skattetrycket svårt och tungt.

Bostadsfrågan — de ensamstående kommer härvidlag lätt i stryckklass.

Ensamstående med barn och deras speciella problem.

De ensamstående problem

Hemmavarande ensamstående kvinnor, de s. k. hemmadöttrarna, som vid föräldrarnas bortgång står i en besvärlig ekonomisk situation och ofta har svårt att försörja sig själva.

Motionen begär en skyndsam och samlad översyn av dessa problem. Nu är det inte min mening att närmare gå in på och detaljbelysa dem — andra talare kommer kanske att göra det. Jag vill i stället säga något litet om utskottsbehandlingen.

Som framgått av utskottsutlåtandet har vi inte riktigt kunnat komma överens om hur dessa frågor borde behandlas. Utskottsmajoriteten — den socialdemokratiska halvan av utskottet som med lottens hjälp blev majoritet — hemställer att motionerna icke må förändra någon riksdagens åtgärd. Som motivering för detta avslagsyrkande anför man att dessa frågor i många stycken redan är föremål för utredning. Så räknar man upp fyra olika utredningar och ett av Kungl. Maj:t utfärdat cirkulär som behandlar frågorna. Därmed har man funnit att frågorna utredes i tillräckligt hög grad och att det inte finns någon anledning att vidtaga ytterligare åtgärder.

Den redovisning som utskottsmajoriteten ger är riktig och bra, men den bestyrker enligt min uppfattning att man behöver få den samlade utredning som vi har begärt. Det är inte en splittrad utredning vi önskar utan en samlad utredning. En sådan kan ju helt enkelt göras genom att man samlar upp det befintliga utredningsmaterialet och företar de kompletteringar som kan visa sig nödvändiga för att belysa problemen och föreslå lämpliga åtgärder.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Svanström m. fl.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Efter herr Rimås' anförande skulle jag kunna avstå från att

yttra mig, men eftersom jag var med om att väcka en motion i frågan förra året och motionen nu upprepats, vill jag utveckla några synpunkter.

Vi har byggt upp ett välfärdssamhälle, där vi försökt skapa trygghet åt de flesta människor och sökt få till stånd en utjämning. Men i vår iver härvidlag har faktiskt en grupp glömts bort och rent av fått sin situation förvärrad — vederbörande kommer inte med i de familjepolitiska sammanhangen o. s. v. Men när välfärdspolitiken skall betalas ålägger vi dessa människor att betala mer än andra grupper.

Jag syftar alltså på de ensamstående. De får drygare skatter — som herr Rimås nyss framhöll — och de får i många andra avseenden känna av svårigheterna mer än övriga medborgare. Maj-Britt Sandlund har alldeles rätt när hon i tidningen Vi skriver att vi håller på att driva fram ett nytt ståndssamhälle, där civilståndet blir avgörande för om jag skall få rättigheter eller inte. Det är en allvarlig fråga, om vi här på något sätt arbetar fram motsättningar mellan olika grupper i samhället.

I alla de hänseenden som herr Rimås räknade upp står de ensamstående i stryckklass. Man skall väl ändå inte bestraffas för att man är ensamstående. Det är alldeles som herr Rimås sade, att min situation är inte självvald — det är omständigheternas spel som gör att jag står där som ogift, änka, änkling, frånskild. Och gruppen är stor — det rör sig om 1,5 miljon ensamstående över 21 år.

Vad skatterna beträffar innebär det förslag, som antogs av föregående års riksdag, att det för vissa grupper ensamstående blir en ytterligare skattehöjning, under det att många icke ensamstående får en skattesänkning. Man har en känsla av att samhället alltid ansett att de ensamstående är lyxvarer — de har bara sig själva att tänka på, de har inga andra att sörja för, och därför skall de klämmas åt, därför skall större skatter tas ut av dem. Man har

De ensamståendes problem

gått efter försörjningsprincipen vid beskattningen i detta hänseende.

Men om vi ser närmare efter finner vi, att de ensamstående — framför allt de som nått en bit över åldern 21 år — många gånger inte är ensamstående i den bemärkelsen, att de inte har några att sörja för. Många av dem har en äldre generation att ta hand om och vårda, många har sjuka syskon etc. Och vad inkomsterna beträffar visar 1963 års statistik att medelinkomsten för ogifta var 10 000 kronor per år och att 60 000 av de ogifta hade en årsinkomst som låg under 6 000 kronor. De ensamstående eller ogifta tillhör alltså ofta låglöne-grupperna.

Men när man mot denna bakgrund får se de skatter dessa personer betalar blir man många gånger förvånad. Med anledning av den motion jag väckte i fjol i detta ämne tog många ensamstående kontakt med mig för att diskutera sina egna problem. Jag blev vid åtskilliga tillfällen förundrad över att de med en ringa pension och en ytterligare liten arbetsinkomst hade fått en som jag tyckte oproportionerligt hög skatt, vilken dock tydligen var helt i sin ordning, eftersom de inte fick någon rättelse i detta avseende.

När man ser hur pass uppoffrande dessa döttrar, söner och syskon många gånger varit när det gäller att ta hand om sina anhöriga — ofta under svåra ekonomiska förhållanden — tycker man att de inte skall bestraffas av samhället utan i stället borde uppmuntras genom att erhålla bättre förmåner.

De ensamstående ställs, såsom herr Rimås framhöll, när det gäller bostäder sist i kön. Man tar inte hänsyn till om en ensamstående kanske har en mor eller far att ta hand om, utan vederbörande får bara ett rum med kokvrå eller i bästa fall ett rum med kök. Är vederbörande helt ensamstående blir väntetiden för att få en bostad orimligt lång, och denna bostad är dessutom många gånger mindervärdig.

När det gäller hemhjälp — ett spörsmål som även togs upp av herr Rimås — är det underligt att se att de ensamstående många gånger blir utan. Det är i första hand barnfamiljerna som skall ha hemhjälpen. Dock är man mera beroende av hemhjälp om man är helt ensamstående än om man är medlem i en familj.

I Stockholms-Tidningen förekom för en tid sedan ett skrämmande reportage om en man, som var förlamad på grund av en trafikskada. Denne låg i en helt omodern lägenhet och fick en timmes social hemhjälp om dagen. För att kunna klara sig hade han i sin enrummare fått ta emot en inneboende, vilken hjälpte honom med sysslorna på morgon och kväll, såsom att elda i kaminen, tömma urinflaskan osv. Vederbörande hade varit bättre ställd, om han hade varit medlem i en familj där anhöriga hade kunnat hjälpa honom.

Det är t. o. m. så att en äldre ensamstående, som har en hemsamarit till hjälp, förlorar denna om en dotter bosätter sig tillsammans med vederbörande, även om dottern har ett mycket betungande arbete. Så tillämpar man i många fall bestämmelserna.

Vidare tycker jag att det är skrämmande att i en hel del länsläkarrapporter läsa om hur man finner gamla ensamstående döda i sina bostäder. Ingen har kunnat vara närvarande och räcka dem en hjälpsam hand. Antalet sådana händelser ökar undan för undan. Jag har själv bevittnat ett sådant fall, och poliserna meddelade vid detta tillfälle att de gång på gång på detta sätt fick uppsöka ensamstående, som låg döda i sina hem.

Herr Rimås tog vidare upp hemmadöttrarnas problem. Det är mig icke känt att vi kommit ett enda steg närmare dettas lösning. Ändå behöver vi bara gå över gränserna till Danmark och Norge för att se hur man kan hjälpa upp hemmadöttrarnas situation.

Även för de frånskilda kvinnorna är

De ensamståendes problem

förhållandena mycket besvärliga. Pensionsfrågan är otillfredsställande löst. Detta avsnitt av pensioneringen har i Norge intagits i »lov om enke- og mors trygd».

När det gäller den ensamstående modern är problemen många gånger oöverstigliga. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning har uppsökt en del ensamstående för att diskutera deras problem, och reportagen härom är verkligen i många avseenden upprörande. De ensamstående blev i stor utsträckning åsidosatta när det gällde bostäder. Detta var t. o. m. i ett fall förhållandet med en ensamstående mor som hade flera barn.

Den ensamstående kvinnan som väntar barn får i allmänhet ingen förtur i bostadskön, vilket troligen i många fall medverkar till att kvinnan söker abort. Därvidlag får man nog börja tänka om och se vad som är att göra.

När en ensamståendes barn har nått 16 år bortfaller en hel del av de förmåner som vi undan för undan här i riksdagen har kämpat fram. En ensamstående kvinna med barn under 16 år åtnjuter ortsavdrag med samma belopp som två äkta makar, och hennes statliga inkomstskatt beräknas efter samma skatteskala som makars. Vidare tillkommer henne rätt till förvärvsavdrag med 300 kronor plus 25 procent av nettoinkomsten, och det utgår barnbidrag m. m.

Då barnet når 16 år bortfaller allt detta, såvida det inte fortsätter att studera, då studiebidrag utgår. Alla dessa bidrag upphör emellertid på en enda gång. Om kvinnan har en inkomst på 12 000 kronor är hennes skatt innan barnet blir 16 år 1 215 kronor; efteråt blir den 2 025 kronor. Är inkomsten 15 000 kronor, är skatten före 16 år 2 025 kronor och sedan 2 835 kronor. Om vi tar 20 000-kronorsinkomsten, går skatten upp från 3 400 kronor före 16 år till 4 630 kronor därefter.

Det borde utredas vad man kan göra för att trappa av denna skattestegring, ty den innebär en orimlig förändring av

den egentliga inkomsten för den ensamstående modern. Samma förhållande råder för mannen; det är inte bara för kvinnan detta gäller.

När vi nu har försökt arbeta fram trygghet för de flesta grupper i samhället och detta tydligen har skett på de ensamståendes bekostnad, tycker jag att det är vår skyldighet att verkligen ta upp dessas problem så att vi får ett samlat grepp om dessa frågor. Det går inte att bara säga: »Vi tar upp skatten där, vi tar upp bostäderna där, vi tar upp hemhjälpen där, och detta går till socialpolitiska kommittén osv.», ty man får inte på samma sätt ett grepp över hela problematiken. Jag tror inte heller att man då förstår hela situationen eller ser vad som bör ha förtursrätt, om några av dessa åtgärder skall ändras.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är knuten till allmänna beredningsutskottets utlåtande.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Bara några ord vill jag foga till debatten i denna fråga. Det finns ett sätt att undgå alla besvärliga och oroande ting här i livet, och det är att helt enkelt inte bry sig om dem, att inte skaffa sig en ingående kännedom om fakta utan bara vandra vidare. Till en del tror jag att vi gör oss skyldiga till detta allesammans, därför att vi inte orkar med allting. Metoden är dock inte rekommendabel för människor i ansvarsställning, och det får man väl säga att vi här i riksdagen i alla fall är.

Tyvärre kan det nog inte hävdas annat än att de ensamstående är en grupp människor som i ganska väsentliga ting har försumrats. En regel måste ju vara att alla medborgare i samhället skall behandlas lika, även om man aldrig kan begära någon millimeterrättvisa.

Det är svårt, tycker jag, att komma ifrån det faktum att det finns en skattemässig diskriminans för de ensamstå-

De ensamstående problem

ende jämförda med gifta utan barn. Samhället tar inte vederbörlig hänsyn till att många ensamstående har ned-satt skatteförmåga på grund av att de — visserligen frivilligt — påtar sig en del kostnader, t. ex. för vårdbehövande anhöriga.

Reservanterna påpekar att de ensamstående bostadsmässigt placeras sist i bostadskön. Jag vill, herr talman, erkänna att det finns skäl för det i en del avseenden, men det är visst inte förklarligt i alla de fall som förekommer. Sist i kön får de stå även när det gäller att erhålla social hemhjälp, men i vissa fall är den ensamstående till och med mer i behov av hjälp just därför att han är ensam, inte tillhör någon familj.

Riksdagen har vid många tillfällen ägnat rätt ingående uppmärksamhet åt den grupp av ensamstående som brukar kallas hemmadöttrar och som under många år gett sin tid och kraft åt att vårda gamla eller sjuka föräldrar. De kommer — det vet vi alla — vid föräldrarnas bortgång ofta i en utomordentligt brydsam situation. Man kan ibland häpna över den behandling som människor i ganska god ekonomisk ställning kan tillåta sig gentemot syskon som vårdat föräldrar, men jag skall inte gå in på detta nu, det skulle ta för lång tid. Det är bara tillbörligt och rimligt att samhället ägnar denna fråga större uppmärksamhet, till hjälp för dessa människor, vilka i alla fall utför en gärning som helt enkelt inte kan över-skattas av samhället.

Jag vet väl att man här sveper in en rad problem som är mycket svåra att lösa, men det får inte hindra att vi försöker ta nya grepp på hela frågan. Omskolning är en väg, men den kan inte beträdas av alla.

Till sist, herr talman, vill jag anföra några ord om en annan grupp, nämligen ensamstående kvinnor med barn. Det är en klass som synes bli allt större. En del av dessa har kastats in i en

situation som för dem ter sig utomordentligt mörk. Det finns för mig ingen anledning att här försöka moralisera. Ansvar har varje människa, men ofta är det den som bär det största ansvaret som lämnar sin partner åt sitt öde. Det är enligt mitt sätt att se en fråga av fundamental betydelse att underlätta tillvaron för ensamstående med barn. Det kan ske på många sätt, och de vägar som reservanterna anvisar vill jag gärna följa. En översyn av alla de frågor som reservanterna berör framstår för mig såsom ett primärt krav.

Herr talman! Om man väl läser först utskottets skrivning och därefter reservationen måste det rättvisligen erkännas att båda andas stor förståelse för de ensamstående, men jag anser likväl att en översyn i enlighet med vad reservanterna förordar är att rekommendera. Jag ber därför att få ansluta mig till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar är exakt samma problem som presenterades i fjol, då riksdagen beslöt att avslå motionen. Den argumentering som man fört här är precis densamma som tidigare. Man talar om att vi bör ändra på beskattningen. Man vill ha särbeskattning.

Det sitter en kommitté och utreder den frågan. Man har tydligen inget intresse för att behålla den fördelaktiga beskattning som de ensamstående med barn i dag åtnjuter. Jag anser att det skulle vara olyckligt att släppa den. I sina grepp över det hela glömmar man att ta vara på det som vi redan har. Man talar om att situationen mer och mer blir den att folk delas upp efter civilstånd.

Jag tycker att detta motionärernas sätt att resonera är helt otidsenligt, när de vill markera en så stark skillnad mellan den som är gift och den som är ogift. Det moderna vore väl i stället att säga: Lämna civilståndet helt utanför bedöm-

De ensamståendes problem

ningen i fråga om både bostäder, löner och skatter! När vi över huvud taget skall se till att barntillsynen ordnas, låt oss då se bort från civilståndet! Jag hoppas att detta inte är ett försök att spela ut gifta och ogifta mot varandra, åtminstone borde det inte få förekomma när det gäller dem som har barn.

Det är ju en strävan — såvitt jag vet har den slagit igenom överallt — att familjer med bara en försörjare skall få samma förmåner som andra i fråga om bostäder, samma rätt till bostättningslån. Fr. o. m. i år har även en ensamstående far möjligheter att få bostättningslån. Beträffande skatterna vet ju fröken Elmén, herr Gustafsson i Borås och herr Rimås väl att det sitter en kommitté som sysslar med familjebeskattningen. Vill ni ha ännu en kommitté som skall syssla med detta?

Eller vill ni ha en reform i förväg, som innebär att de ensamstående med barn mister de fördelar de nu har? Det vore olyckligt om man började införa lättnader i beskattningen för de väl ställda, innan vi kan värna om de sämst ställda familjerna, vare sig dessa har en eller två försörjare, genom direkta bidrag.

Jag skulle vilja veta varifrån man fått uppgiften att de ensamstående som söker bostad placeras sist i kön. Jag har inte hört bostadsborgarrådet i Stockholm avslöja att han följer den principen. Men jag har hört från andra stora städer, som har bostadskö, att de ensamstående får bostad i normal ordning. Under alla förhållanden är detta en fråga som bör lösas på det kommunala planet, såvida vi inte är beredda att införa en obligatorisk bostadsförmedling och att fastställa regler för denna.

Herr Gustafsson i Borås sade, att han helt sympatiserar med det förslag som framställt i reservationen. Det skulle vara intressant att höra vad det är för ett förslag. Det skall vara ett samlat

grepp — det är ett typiskt Ohlinskt uttryck. Men vad är det man greppar om? Alla de ting man vill utreda har man ingen annan mening om än den som utskottsmajoriteten företräder. Man säger att man vill ta bort de olikheter som fortfarande förekommer med hänsyn till civilstånd. Men man lägger inte fram något enda konkret förslag. I stället försöker man svepa in denna fråga i allmänna resonemang, som är väl anpassade till en publik som inte kan följa vad som gjorts på detta område och vad man på folkpartihåll avser att göra.

Jag tycker att det vore skönt om vi kunde komma ifrån denna uppdelning i gifta och ensamstående och i stället ge alla människor samma möjligheter att existera. Inte på något annat område än beskattningens råder det nu sådana skillnader, och inte heller på detta område gör man någon skillnad för ensamstående med barn; dagens skatte- lagstiftning anses för övrigt av många vara alldeles för bra för dessa ensamstående. När det gäller folkpensionerna har de ensamstående en bättre ställning än familjerna. Påståendet att de gifta i första hand får hemhjälp är en grym beskyllning mot kommunerna. Det kan väl hända att det finns kommuner som handlar på det sättet, men det har jag aldrig hört talas om. Den hemhjälp som står till buds går väl i första hand till den som är hjälplösast. Finns det någon i familjen som kan hjälpa den sjuke, får väl den familjen stå tillbaka för en sjuk person som är helt ensamstående. Sådana ruskiga fall av kommunal orättvisa kan för övrigt — om de nu förekommer — inte rättas till genom en statlig utredning. Jag tycker i stället att folkpartiet borde reagera lokalt — vare sig nu dessa fall förekommit i Göteborg, Stockholm eller någon annanstans — och försöka få en ändring till stånd.

Jag kommer inte att ta till orda mer i denna debatt. Frågan kan inte tillföras några nya synpunkter, hur många ta-

De ensamstående problem

larc som än kommer att delta i debatten. Här finns det fakta att ta fasta på, och de som deltar i debatten måste vara medvetna om att vad de säger är demagogi utan reell täckning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Varför skall det vara nödvändigt att komma med någonting nytt, när alla problem kvarstår? Det har inte hänt någonting sedan vi senast hade denna fråga uppe.

Sedan skulle jag vilja säga till fru Eriksson i Stockholm, att vad vi vill komma ifrån är skillnaden när det gäller behandling av gifta och ogifta. Jag anser att de ensamstående till och med borde omfattas av familjepolitiken. I det avseendet borde vi alltså kunna vara överens. Men vad är det som har gjort att vi har tagit upp denna fråga? Jo, det är det förhållandet att de ensamstående — inte bara de ogifta, utan detta gäller även fränskilda, änkor och änklingar — blir särbehandlade i dagens samhälle. Detta beror väl i sin tur på att vi har begränsade resurser som skall fördelas, och då kommer de ensamstående i sista hand.

När det gäller bostäder säger fru Eriksson i Stockholm att de ensamstående står lika bra till i kön som alla andra. Det gör de inte. Vad vi bygger är familjebostäder, och följden är att de ensamstående har mycket svårt att få en bostad; bostäderna skall i första hand gå till familjerna.

Beträffande hemhjälp vill jag säga att jag har stått där själv, jag har själv försökt att få tag i hjälp, inte till mig själv utan till en annan ensamstående som jag var tvungen att lämna på grund av mitt arbete. När jag ringde runt så frågade man: Är hon gift, har hon barn? — Hon är änka. — Ja, då kan vi inte hjälpa er. Jag fick gå ut i huset och knacka dörr och fick på det sättet hjälp till den som låg sjuk.

Det är naturligtvis de bristande resurserna som gör att man fördelar hjälpen, men man fördelar den fel tycker jag: den som ligger ensam sjuk behöver ofta hjälp bättre än den som är medlem av en familj.

Jag kan inte inse att situationen på något sätt har förändrats, och jag skulle vilja framhålla vad som sades i tidningen Vi av Maj-Britt Sandlund. Hon sade: Här är en grupp som har utomordentligt stora problem. Hon räknade upp deras problem sida upp och sida ner, och så sade hon: Inget parti vill hjälpa dem på något sätt — det är inte matnyttigt.

Herr RIMÅS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm tycks vilja påstå att vi vill göra detta till en fråga om civilstånd, precis som om det hela skulle hänga på om det står: »og» efter namnet. En del ensamstående har ju kommit i svårigheter just på grund av att de är ensamstående, och det är deras situation som vi vill skall utredas.

Vi har väl alla i vår närmaste omgivning mött de människor det gäller. Jag kan ta som exempel hemmadöttrarna, som vi kanske mest ser på landsbygden. Om jag nu relaterar ett fall som jag har sett — det gäller en nära granne till mig — så låter det nästan som hämtat ur en veckotidningsroman. Det handlar om en ung kvinna som stannade hemma för att vårda sina föräldrar. Hon tänkte att det kunde röra sig om en period på tio år eller så. Men föräldrarna blev gamla; fadern levde ända tills han var 95 år. Under den långa tiden, som inte blev en fem- eller tioårsperiod utan en tjugofemårsperiod, tröttnade hennes fästman på att vänta, och hon blev aldrig gift. När hon sedan skulle ut i förvärvslivet hade hon inget yrke. Hon är för ung för att få pension och för gammal för att omskolas. Detta låter som taget ur en berättelse i en veckotidning,

De ensamstående problem

men det är ett sådant där fall som man kan träffa på i sin närmaste omgivning.

Det är inte en fråga om civilstånd, utan utan det är fråga om ett problem för de människor som av olika anledningar har valt att förbli ensamma i livet eller råkat bli det, på grund av att de blivit änklingar eller änkor, eller hur det nu ligger till i alla de olika fallen.

Det är klart att fru Eriksson kan hålla fast vid uppfattningen att många utredningar gör ett bättre arbete än en samlad utredning som kan överse problemet i hela dess vidd. Jag höll på att citera ett ordspråk om många kockar, men jag skall inte göra det.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att begära ordet, men på direkt uppmaning av fru Eriksson i Stockholm vill jag bara säga att den rad av delproblem som motion 147 uppstår tillsammans faktiskt innebär ett samlat grepp på de ensamstående problem. Så har väl också de elva ledamöterna av allmänna beredningsutskottet, vilka undertecknat reservationen, sett det. Man menar att dessa problem är sådana att de bör föranleda en allsidig och samlad översyn av problem och svårigheter som möter olika kategorier ensamstående i samhället.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag förstår att fröken Elmén menar, att det man kör fram i politiken skall vara matnyttigt. Jag tror, att kammaren genmskådar det hela, om man följer resonemanget om hemhjälp. Tycker då fröken Elmén, att den som sitter i hemhjälpförmedlingen inte skall fråga: Finns det barn eller finns det inte barn? Är det inte naturligt att, om det gäller en barnfamilj och den äldre personen blir sjuk, man säger sig att detta är mera prekärt, ty här är det inte bara den sjuke, som behöver vård, utan här får man se till att inte heller

barnet far illa? Det är väl en given åtskillnad man gör då mellan den, som bara har att klara sig själv och den som också har ett barn att svara för. Det skulle vi väl inte behöva diskutera.

Vad vill herr Rimås göra åt den hemmadotter, som hade mist sin fästman? Jag förstår tragiken, men vilka förslag finns förutom den nuvarande omskolningen och en generös bedömning av förtidspensionen? Jag har inte hört något annat förslag från folkpartigruppen om att förändra pensionen, när det gäller hemmadöttrarna. Man får väl ändå komma med några förslag.

När det gäller änkorna, som det var så synd om, hör man mycket ofta från just folkpartihåll, att det inte är riktigt, att en änka skall ha pension och att änkorna favoriseras redan. Man får väl veta vad man vill. Säkerligen bedömer man pensionen bäst, om man tar giffa och ogiffa på en gång. När man bedömer lönerna, tror jag inte, att någon vill, att man skall ha familjelön åt den ena och en annan lön åt den ogiffa.

I fråga om omskolningsproblemet får man ta alla de hänsyn, som behövs, för att människan skall sättas i arbete, men någon civilståndsbedömning bör man inte ha. Det finns kolossalt många olyckliga människor, som är giffa. Det går att bli sentimental och tala om att vi har två, tre miljoner som är mycket olyckliga utan att vara ensamstående. Det är lätt att tala om olyckliga människor, det är kanske svårare att hitta dem som är lyckliga, jag vet inte, om fröken Elmén kan hitta några sådana. Man får inte betrakta de ensamståendes ekonomi som bottnande i en psykologisk snedvridning hos de enskilda individerna. I riksdagen kan vi lösa frågor genom att ändra lagstiftning och genom att framlägga förslag om bidrag. Från folkpartiet har dock inga sådana förslag kommit. De förslag, som man nämnt, är redan under utredning, i vissa fall har man ännu inte lyckats finna någon form för hjälp. Det gäller bl. a. de fränskilda änkorna.

De ensamstående problem

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson argumenterar mot det som jag inte har sagt. Jag har inte sagt att en ensam mamma med barn inte skall gå före, men många gånger får den ensamstående ingen hjälp. Bestämmelserna har varit sådana, att en familj med två vårdnadshavare, där mamman är sjuk, i första hand skall ha hjälp. I sista hand kommer den som är mycket sjuk och är helt ensam.

När det gäller änkeproblemen förstår jag inte att fru Eriksson inte har fattat änkepensionen. Vi har hävdats att vi skall ha bort änkepensionen som skall ersättas av en självständig pension. Det är någonting helt annat än vad fru Eriksson hävdar. Fru Eriksson vill kanske inte förstå de ensamståendes problem. Fru Eriksson har ju förståelse för hemmafruarna — det kanske är mera synd om dem, jag vet inte.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har alltid hållit på att fru Eriksson i Stockholm är en mycket intelligent och fascinerande ledamot av denna kammare, men när hon ger sig in på ett område, där det gäller att rannsaka hjärtan och pröva njurar och söka utrona vem som framställer förslag som är politiskt matnyttiga, så ger hon sig in på ett område som jag anser att hon inte skall slösa bort sin intelligens på. I det fallet tror jag att den ena är lika god som den andra.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Reservanterna begär en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter som möter olika kategorier ensamstående i samhället samt förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter. Utskottsmajoriteten säger nej till detta. Fru Eriksson i Stockholm vill inte ha någon samlad översyn över de ensamståendes problem, men jag tror att det

vore väl om denna kammare biföll reservationen bakom vilken inte står bara folkpartiet, som fru Eriksson vill göra gällande, utan samtliga oppositionspartier. Man gjorde rätt i att bifalla denna reservation därför att det finns människor, och till dem hör tydligen fru Eriksson i Stockholm, som inte inser de stora svårigheter och problem som de ensamstående möter. Fru Eriksson sade till och med att hon inte tänkt yttra sig mera i denna fråga, men det hoppas jag att hon kommer att göra därför att det är en fråga av sådan betydelse att det inte går att nonchalera den så som fru Eriksson har gjort.

Det kan synas enkelt att göra sig löjlig över en allvarligt syftande motion, men jag tror inte att de ensamstående uppskattar ett sådant förfaringsätt. När jag är ute och håller föredrag träffar jag många gamla människor som ofta är mycket intresserade av om man kan höja folkpensionen eller inte, men en sak tycker de är oerhört mycket viktigare och det är att ge verklig hjälp åt de ensamma människor som lever i en skräck för den dag då inte inte längre kan reda sig själva. Dessa ensamma gamla vet hur ont om hemhjälp det är och de vet vilka långa köer det är framför vårdhemmen. Detta är inte bara en fråga om i vilken utsträckning det är rättvisa mellan familjer med barn och ensamstående, utan det gäller att vi skall sätta oss in i detta problem så mycket att vi förstår att i fråga om de ensamma gamla måste vi lägga huvudvikten vid frågan om vårdproblemet.

Sedan har vi frågan om skatteförmåner, där fru Eriksson och jag och många andra varit med om att arbeta för rimligare skatteförhållanden för ensamstående med barn. Det tog många år, fru Eriksson, innan vi fick igenom det, och många stod i denna talarstol och hade en konservativ syn på detta — representanter för fru Erikssons eget parti — och menade att vi kunde ingenting göra därför att det pågick den och

De ensamståendes problem

den utredningen. Det gick så småningom att driva fram detta därför att det var ett behov som var så stort att var och en slutligen insåg att här måste någonting göras. När fru Eriksson vill göra gällande att deras ställning skulle vara i fara så härrör detta i varje fall inte från dem, och därvidlag var fru Eriksson och jag och många andra på samma linje och kämpade för att de skulle få rimliga och riktiga villkor.

Fru Eriksson säger att här har inte kommit fram ett enda förslag för att förbättra de ensamståendes situation, men i nästa ögonblick säger fru Eriksson att visst har det kommit förslag men de ligger under utredning. Jag har en bestämd känsla av att i alla de utredningar som finns, där de ensamståendes problem utgör en delfråga, riskerar vi att tappa bort synen på de ensamståendes problem som en helhet, och jag tror sannerligen att det minsta vi kan kosta på oss i denna kammare är att få till stånd en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter som möter olika kategorier ensamstående i samhället samt förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade visserligen att jag inte skulle tala mer i dag, men när jag såg att det ändå var hopplöst för ledamöterna att hinna med tågen begärde jag ordet igen.

Det var intressant att höra herr Gustafson i Göteborg säga att man inte bör låta dessa problem utredas tillsammans med problemen i stort utan att vi bör avskilja de problem som berör ensamstående och klara ut dem för sig. Vill då herr Gustafson att beträffande särbeskattningsförslaget skall en liten kommitté granska hur de ensamstående har

det och sedan skall den kommittén konferera med personerna i den stora utredningen? Vill herr Gustafson att man i den familjerättsliga kommittén skall skilja ut de ensamstående mödrarna? Vill herr Gustafson beträffande hemhjälpen att man skall konstruera en särskild hemhjälp för de ensamstående? Vill herr Gustafson beträffande omskolningen göra skillnad på ensamståendes rätt till omskolning och möjlighet att få pension och den rätt som gäller för icke ensamstående? Det är så orimligt det kan vara.

Jag har fortfarande inte fått något annat uppslag än det gemensamma greppet, och det säger mig ganska litet. Det är en term som gör sig bra när man inte kan göra klart för sig vad man vill och när man inte vill erkänna att frågorna redan är föremål för utredning.

Sedan i fjol har den förbättringen inträffat beträffande bosättningslånen att även en ensam far har rätt till dess lån. Jag skulle med glädje kräva likställighet på varje område där jag fick höra att missförhållanden alltjämt rådde. Vad beträffar bostäderna är det åtminstone på de bostadsförmedlingar där jag har hört mig för inte så att man ställer en ensamstående »sist i kön». Men naturligtvis tycker jag att en barnfamilj har ett alldeles särskilt behov av att få gå före i kön. Jag tycker till och med att barnfamiljer skall få gå före i kön ännu mera än de nu gör.

Jag kan inte inse att vi kommer någon vart med denna diskussion och jag tror inte att den skulle ha kommit till stånd, om man inte avsett att föra ut diskussionen till människor, som inte känner fakta.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns en rad andra områden där olika detaljfrågor tas upp i olika utredningar men där man ändå behöver en översyn av hela problemkomplexet. Det är inte första gången

De ensamståendes problem

man använt en sådan metodik som den som föreslås i reservationen. Jag tror att den är nödvändig i detta fall.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja understryka önskvärdheten av att denna debatt inte överdrives. Ingen av parterna tjänar på det. I reservationen står: »Sälunda placeras de i bostadshänseende regelmässigt 'sist i kön'.» Det är absolut felaktigt. De ensamstående har sin turordning precis som alla andra. Jag vill bestämt säga detta, eftersom jag känner till bostadsläget och uppläggningsen i allmänhet.

Det bygges för ensamstående och dessutom friställes en rad lägenheter, vilka till största delen utgöres av smålägenheter. Många av dessa går till ensamstående. Jag kan försäkra att när t. ex. sköterskor numera flyttar ut från sina förutvarande bostäder på sjukhusområdet placeras de i lägenheter på allmänna marknaden. För oss i bostadsförmedlingarna är det nästan den lättaste sak att placera de ensamstående, ty det är precis dessa som hyresvärdarna helst vill ha. Jag kan därför under inga förhållanden godkänna skrivningen i reservationen. Skall man ytterligare komma till rätta med dessa förhållanden finns det bara obligatorisk bostadsförmedling att tillgripa.

Tillåt mig sedan säga något om hemhjälpen. I närvarande stund ägnas den öppna vården den största uppmärksamhet, d. v. s. människor skickas hem till de gamla för att hjälpa dem. Jag vet av egen erfarenhet, att de gamla med största tillfredsställelse hälsar denna nya kontakt. Det är huvudsakligen gamla vårdbehövande människor som får denna öppna hemhjälp, vilken är av stor betydelse för dem.

Det finns naturligtvis, såsom framhållits i debatten, en del kommuner som inte följer denna uppläggning. Låt mig endast tillägga att kommunalmännen härvidlag måste ha både fantasi och

handlingsvilja för att komma till rätta med detta vårdområde.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Bara några ord i all korthet i anledning av ett omdöme om den kommunala hemhjälpen som fru Eriksson i Stockholm råkade fölla. Jag tror inte det var riktigt sakligt underbyggt, och det är möjligt att hon själv är villig att rätta till det.

I reservationen står mitt på sidan 5 följande som jag till fullo kan understryka utifrån min egen erfarenhet: »Ensamstående personer har regelmässigt svårare att erhålla social hemhjälp, t. ex. vid sjukdomsfall, än barnfamiljer. Och då är i många fall en ensamstående person, särskilt en gammal och sjuk, mer beroende av hjälpen än en som är medlem av en familj.»

Fru Eriksson sade att hon aldrig hört talas om att den sociala hemhjälpen förbehålles barnfamiljer, utan alla skulle alltså behandlas lika över hela linjen. Visserligen tog fru Eriksson tillbaka en del av vad hon sagt efter fru Elméns anförande i och med att hon sade, att det är klart att man frågar: Finns det barn eller finns det inte några barn? Hemhjälpen skulle sålunda i första hand vara förbehållen barnfamiljerna.

Emellertid tror jag vi måste ta med i bilden och lidelsefritt, enkelt och klart konstatera, att det i fråga om den sociala hemhjälpen sker en prioritering av barnfamiljerna, när husmodern är sjuk eller bortovarande från hemmet flera eller färre dagar.

Tillåt mig att ta upp en sak som inte har framhållits så mycket här, nämligen att den sociala hemhjälpen alljämt är otillräcklig. När den första socialvårdskommittén sysslade med dessa frågor under ordförandeskap av sedermera landshövding Bernard Eriksson, utgick man ifrån att den sociala hemhjälpen också skulle ta hand om våra

De ensamståendes problem

gamla. Men det har i praktiken visat sig att den inte räcker till för det, och vi är oändligt tacksamma för vad den hemhjälp kan uträtta för barnfamiljerna.

Men när det nu förhåller sig så, tycker jag det är nyttigt med sådana här debatter, inte minst för kommunalmännen, så att de kan undersöka vad man skulle kunna göra för att ytterligare öka ut den sociala hemhjälp. Det är lika så angeläget att detta utreds från centralt håll. Visserligen kan man säga att det inte blir större resurser av en utredning. Nej, men det kan hända att man på grundval av den kan lösgöra större resurser på ett så verkligt behjärtansvärt område.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av vad herr Svenning yttrade.

När vi skrev denna motion hade vi uppgifter från vissa bostadsförmedlingar, bland dem Stockholms bostadsförmedling, om att det för helt ensamstående tar tio år, och att väntetiden för familjer utan barn är åtta år. Detta visar att de ensamstående får vänta längre.

Från andra håll framhålls det, att det byggs mer familjebostäder, vilket medför att det inte finns så många bostäder till de ensamstående. Dessa får visserligen de äldre bostäderna som andra flyttar ur därför att de önskar större bostad, men de får i flera fall vänta längre.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag vill gärna framhålla för fröken Elmén att hon nu åberopar bara Stockholms stads bostadsförmedling, medan det i reservationen talas om att de ensamstående i bostadshänseende regelmässigt placeras sist i kön. Detta måste ju gälla hela landet, och det är alltså nödvändigt att klart och tydligt säga ifrån att frågan inte bedöms på detta sätt överallt, utan efter riktlinjer

som bostadsförmedlingarna själva lägger upp.

Jag sitter själv i en kommitté med ett så känsligt uppdrag som att bl. a. ge människor förtur till en bostad och jag kan försäkra att vi behandlar de ensamstående på precis samma sätt som de andra. Jag vill också än en gång understryka att just därigenom att så många små lägenheter blir tillgängliga har de ensamstående en ganska stor chans att få en lägenhet. Dessa små lägenheter kan ju inte lämpligen tilldelas andra än ensamma personer eller mycket små familjer.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 93 ja och 98 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

På förslag av herr talmannen beslöt kammarerna att uppskjuta behandlingen av det återstående på föredragningslistan upptagna ärendet till ett kommande sammanträde.

§ 25

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

från bevillningsutskottet:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

§ 26

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 799, av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter.

Denna motion bordlades.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarernas ledamöter åtskildes här efter kl. 18.21.

In fidem

Sune K. Johansson